cijena 20 d
broj 53
ARGUS
BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE
Roger Zelazny:
KIBORŠKA STRANA
i druge najljepše sf pripovijetke
12 veličanstvenih: FREDERIK POHL

Sirius 053

SADRŽAJ

Roger Zelazny:
KIBORŠKA STRANA

Branko Pihač:
ĐAVOLJI VRTOVI DOKTORA HIRNEMIUSA

Poul Anderson:
IZVANVREMENSKO SVRATIŠTE

Eric Frank Russell:
POSLJEDNJE POGLAVLJE

Hal Clement:
NEZAPALJIVI

Cousin:
MALI MIKIJI

Harlan Ellison:
ZVIJER KOJA JE DOZIVALA LJUBAV U SRCU SVIJETA

Frederik Pohl:
MILIJUNTI DAN

Riječ urednika

Dragi čitatelju,

U toku posljednjih mjesec-dva naprosto su me zatrpala Vaša pisma puna primjedaba, prijedloga, pitanja, pohvala, priznanja, pokuda — pa Vas molim da me ne popljujete (kad je već sve na slovo »p«) ako ne

dospijem na sve odgovoriti na ovoliko prostora koliko imam.

Budući da »Zucker kommt zu letzt«, tada ću i ja ono slađe ostaviti za kraj, a početi gorkim: »SIRIUS«, iako većinom na visokom nivou, ne uspijeva zadržati stalnu razinu kvalitete. Ima brojeva, na primjer 49, koji su me vrlo razočarali. (O tom broju nisam pročitao nijedan kritički osvrt, a kako bih ga ja ocijenio sa — 1, držim da su se čitatelji ulijenili ili Vi diskretno šutite o lošim kritikama što Vam ih oni upućuju.) Nadalje, u SIRIUSU je bilo nekoliko priča (ja sam ih pročitao bar četiri-pet), potpisanih imenima domaćih autora, koje su zapravo drski falsifikati, prepisane od riječi do riječi od stranih pisaca ili traljave i loše zamaskirane varijacije neke tuđe priče, što me ožalošćuje i revoltira; takvi su 'pisci' za svaku osudu, no i Vi biste se kao urednik morali osjećati djelomice krivim (iako prihvaćam Vašu ispriku u vezi s tim).« — Tako Vi, dragi čitatelju, o meni: da prešućujem kritike. Jedinu kritiku na račun broja 49 objavio sam, kako ste netom pročitali, od riječi do riječi. Znam što sad očekujete: moj odgovor na Vašu kritiku! A ja — šutim. Ne odgovaram. Namjerno. Jer ne znam što da odgovorim. Naime, uviđate i sami da ničim niste obrazložili svoje mišljenje o tome broju, niste mi ni prišapnuli neki razlog zbog kojega tako mrzite SIRIUS 49, pa ne mogu razložno odgovoriti na vašu kritiku. Među nama: ja sam taj broj ocijenio nešto bolje od vas, čistom četvrticom (kad već razgovaramo o subjektivnim i neargumentiranim ocjenama).

Nastavljate: »Moram dodati da je naša naučno-fantastička literatura u većini slučajeva samo SF-naiva — unatoč Vašemu oduševljenju što se i mi, doduše na mala vrata ali ipak, probijamo među zemlje s kakvom-takvom SF-produkcijom. Mnogo je priča koje su zbrkane, nemaju prave radnje, često nije jasno što je pisac htio postići nekim pasusom. U mnogim tekstovima zbivanja su uvjetovana kojekakvim besmislicama, djetinjarijama ili nevjerojatnostima, tako da su samo uvjetno rečeno SF. Od takvih slabosti boluju i tekstovi nekih dokazanih SF-autoriteta koji gube dobru priču u obilju sitnica i nepotrebnih pojedinosti te pišu jezikom koji normalan čovjek teško može slijediti. Iz toga se vidi da je Vaše oduševljenje preuranjeno, iako je optimizam i dopušten i potreban.« — Mogao bih Vam i ovdje odgovoriti onom frazom iz prethodnog odgovora kako nemate dokaze za svoje tvrdnje, ali neću. Odgovorit ću vam: IMATE PRAVO... ali... Ali: sve loše značajke koje ste zapazili u »nekim« tekstovima »nekih« domaćih pisaca DOISTA POSTOJE, ali one postoje i u tekstovima »dokazanih SF-autoriteta« u svjetskim razmjerima! Ako čitate tekstove o »12 veličanstvenih«, nerijetko ćete naići na tvrdnju da se pojedini pisac u nekom svom romanu ili priči nije baš proslavio. Prema tome (iako ne navodite nijedan konkretan primjer) mogu Vam odgovoriti, dragi čitatelju da svoje oduševljenje količinom i kakvoćom priča objavljenih u SIRIUSU ne smatram ni preuranjenim ni samo dopuštenim. Smatram ga nužnim i korisnim poglavljem u procesu stvaranja domaće znanstvene fantastike, jer bez oduševljenja za nešto teško je to nešto i započeti, a kamoli stvoriti;

svoje oduševljenje jedino nastojim bar djelomice prenijeti na sadašnje i potencijalne pisce SF-a i tako potaći što veću kvantitetu tovrsnoga stvaralaštva, kako bi se iz nje kad-tad iskristalizirala i vrhunska kvaliteta. Naime, ja znam i nešto što Vi niste mogli znati: od priča pristiglih od čitatelja SIRIUS objavljuje tek svaku desetu ili svaku petnaestu, onu koja od ostalih odudara idejom, stilom, jasnoćom, zanimljivošću i originalnošću (ovo posljednje samo uvjetno: recenzenti i ja jednostavno fizički ne bismo mogli pratiti ni desetinu svjetske produkcije SF-priča, a pogotovu držati u glavi sadržaje svega što je dosad objavljeno u svijetu). Prema tome: opet se, na žalost, ne slažem s Vama, dragi čitatelju. Ipak, nešto Vam obećavam: budete li me kakvim-takvim dokazima, konkretnim dakako, uvjerili u svoje tvrdnje, okrenut ću ploču i počet ću pljuckati po domaćim SF-pričama. Njihova objavljivanja neću se odreći nikad.

»U jednom od prošlih brojeva SIRIUS A pročitao sam vijest o pokretanju novog SF-časopisa ZBiF. Vijest je bila kratka, pa Vas molim da u jednom od narednih SIRIUS A pišete više o toj akciji i o mogućnostima za nabavku novog časopisa.« — Smijem li odgovoriti u stihu: sve što znam o novom ZBiF-u nalikuje apokrifu... drugim riječima (čisto prozno): u SIRIUSU 47 zaista je objavljena takva vijest, ali i adresa: ZBiF, D. Zokalja 1, 41430 Samobor. Pišite na nju i kad dobijete odgovor, javite mi što se zbiva sa ZBiF-om; naime, ni ja nakon one vijesti nisam čuo ništa o tom časopisu, a zanima me, vrlo me zanima... Grozno! (To tek da ipak bude rima.)

»Zašto umesto onog kiča na naslovnim stranicama ne objavljujete ilustracije iz Fossovih i sličnih albuma...? SIRIUS je, kažete, biblioteka znanstvene fantastike. Zašto onda objavljujete samo priče? Gde su vam SF-karikature, SF-strip. SF-ilustracije? To biste mogli postići ubacivanjem u svaki broj umetka od finije hartije. Ugledajte se na mađarsku GALAKTIKU. Štampajte bar na nekoliko stranica stripove Novog kvadrata! Ili možda da organizujete konkurs za najbolju ilustraciju za određenu priču?« — Dragi čitatelju, da SIRIUS plaća onoliko koliko traže Foss i njemu slični za svoje ilustracije (koje su zaista vrhunske, to i sam mislim), Vi biste za SIRIUS morali odbrojatd crvenu umjesto ljubičaste (s kojom, istini za volju, i sada jedva pokrivamo one najnužnije troškove!). A tek finiji papir! Domaća SF-ilustracija također ne dolazi u obzir: tehnika na kojoj se tiska naš list takva je da ne podnosi ilustracije — one se njome jednostavno ne mogu reproducirati. A kad je riječ o stripu, ugodna vijest: još ove godine će izaći iz tiska novi mjesečnik STRIP-MAGAZIN u kojem ćete, dragi čitatelju, uz najbolje svjetske stripove, naći i najbolje stripove s područja znanstvene fantastike. I stripove Novoga kvadrata! Uzgredno, čitajte dalje:

s jednim prijedlogom. Često sam promatrao slike na naslovnim i posljednjim stranicama SIRIUSA i nemam riječi za njih osim: izvrsne su! Također, često sam poželio da imam takve pastere, pa Vam predlažem da

u SIRIUSU izdate i poneki poster na temu SF-a. Vjerujem da bi to bila i želja većine čitatelja.«

Već odauna čitam SIRIUS, a sad Vam se prvi put javljam— U to vjerujem i ja; no tiho, da ostali ne čuju: takav poster bi stajao — kao dva broja SIRIUSA. Što sad mislite o većini čitatelja? I što bi oni mislili o nama (Vama i meni) da prihvatimo Vaš prijedlog? Ha?

»Pozvali ste čitatelje da šalju SF-viceve i obećati da ćete u 50. broju reći nešto više o tome. Međutim, ni tada ni poslije — ništa. Što je s tom akcijom?« — Na žalost, kao što rekoste: ništa. Stigla je, na onaj moj poziv, samo jedna pošiljka SF-viceva, od kojih je samo jedan uporabljiv. Očito, dragi čitatelju, znanstvena fantastika ne zanima vicmahere (ili obratno, ali u svakom slučaju tako da SF-viceva nema pa nema).

»Jesu li Gordon Dickson i Ben Bova ista osoba s imenom i pseudonimom?« — Koliko znam, to su dvije posve različite osobe, a sličnost između njihovih tekstova posve je slučajna.

»Glasam, za POZUTJELl SF, ali uz malko više istorvjata i teorije. Znam da je prostor dragocen, ali i primedbe nas čitalaca također su, za Vas, verujem važne. Uostalom, SIRIUS je jedini... a i da nije, opet bi bio najbolji.« — Hvala na pohvali, a još više na sugestiji. »Požutjela SF«, kao što vidite, malo pauzira, ali samo do broja 55. Tada će zasjati u punome sjaju — iz pera Zorana Živkovića moći ćemo pratiti SF od njenih početaka (uz primjere priča!) do danas, to jest do »Dvanaest veličanstvenih«... a kad je riječ o njima, jož dvije napomene: Vaše je glasanje završeno, glasovi još nisu svi prebrojeni jer ih je mnogo, a redakcija malobrojna. Uglavnom, od nove godine nastavljamo s još 12 veličanstvenih, uz jednu malu izmjenu nastalu zbog osobnih razloga: Zvonimir Furtinger, koji prema svemu pripada prvoj skupini od »12 najvećih«, bit će prvi na redu u novoj seriji, a umjesto njega bit će u idućem broju priča Roberta Sheekleya (koji je, prema prvom prebrojavanju, među prvima po broju glasova) i esej o njemu. Drugo: požurite da se pretplatite na knjigu SAVREMENICI BUDUĆNOSTI koja će sadržavati sve tekstove objavljene u SIRIUSU u rubrici »12 veličanstvenih« iz pera Zorana Živkovića. Naime, pretplate (i narudžbe) po uvjetima iz oglasa na posljednjim stranicama posljednjih SIRIUSA neće se primati dovijeka, jer knjiga doskora izlazi iz tiska...

KLUB SIRIUSOVACA ima, evo još tri člana:

— Redovito čitam SIRIUS, GALAKSIJU i RADIO-AMATER. Osim SF-a zanimaju me astronomija i elektronika. Pišem priče, imam dobre Ideje, ali ne i pisaći stroj. Želim se dopisivati sa čitateljima SIRIUSA. Branko Stulić, 57232 Nin.

— Htio bih naći prijatelje u SFRJ i s njima se dopisivati. Tražim SIRIUS broj 35, 46 i još neke. Zanima me fantastika, krimi-romani, rock glazba, šah. Sakupljam ploče, časopise, marke, razglednice, knjige. Mogu se dopisivati na ukrajinskom, ruskom, engleskom i hrvatskom ili srpskom jeziku. Jurij Volik, Ulica Sovjetskaja -1-z. 312 510 Volčansk, obi.

Harkovskaja, SSSR — CCCP.

— Želio bih se dopisivati s ljubiteljima dobroga SF-štiva. Volim sve oblike SF-a, posebno prozu i film. Mario Boričak, 41266 Sesvete, Luka 16.

Na kraju, malo o idućem broju: opet jedan »mini YU-SF«,

ovaj put s osam priča različitih autora od kojih je »najdomaćiju« napisao Hrvoje Hitrec.

Do čitanja

Vaš

Borivoj Jurković

Roger Zelazny: Kiborška strana

Halfjack

Preveo *Krunoslav Poljak*

Hodao je bosonog po plaži. Iznad grada nekoliko je blistavijih zvijezda još odolijevalo bujici svjetlosti s istoka. Podigao je kamenčić i bacio ga u pravcu odakle će se pojaviti sunce. Gledao je za kamenčićem dok se nije izgubio s vidika. Na kraju će kamenčić početi poskakivati po površini oceana. No, prije toga on se okrenuo i uputio prema gradu, stanu i djevojci.

Negdje iza horizonta neko je vozilo poletjelo i u vatrenom se mlazu počelo probijati u nebo. Kad je polako nestalo, odnijelo je sa sobom ostatak noći. Šećući se, upijao je mirise kopna i oceana. Bio je to ugodan svijet, a bio je ugodan i grad — svemirska i istodobno oceanska luka — ovdje u zabačenom kutku galaksije. Divno mjesto za odmor i uranjanje zanemarenog dijela sebe u tokove čovječanstva, boje i zvukove grada, konstantno djelovanje gravitacije. Ali, to je trajalo već tri mjeseca. Opipao je prstima brazgotinu na čelu. Propustio je dvije ponude da bi ostao ovdje. Sada je trebalo da donese odluku o trećoj.

Kad je ušao u ulicu u kojoj je stanovala Kathi, opazio je da su prozori njezina stana još mračni. Dobro, opet nije vidjela da ga nema. Prošao je kroz veliku vežu čija vrata još nisu bila popravljena, pošto ih je silom otvorio one večeri kad je izbio požar prije dva, ne, tri dana. Uspeo se stubištem i tiho ušao u stan.

Dok je u kuhinji pripremao doručak, čuo je kako se ona meškolji u krevetu.

— Jack?

— Tu sam. Dobro jutro!

— Dođi.

— Dolazim.

On krene prema spavaćoj sobi i uđe. Kathi je ležala na ležaju smiješeći se. Podigla je ruke.

— Smislila sam predivan način kako da počnemo dan.

On je sjeo na rub ležaja i zagrlio je. Ona se na tren pripila uz njega, topla i meka od sna, ali samo za tren.

— Imaš previše odjeće na sebi — rekla je otkopčavajući mu košulju.

On skine košulju i baci je. Zatim skine hlače. Opet je zagrli.

— Još — reče ona vukući prstom po tankoj brazgotini koja mu je prolazila čelom, nastavljala se, presijecala podbradak, desnu stranu prsiju i trbuha i završavala na jednoj strani slabina.

— Hajde!

— Za ovo nisi ni znala prije nekoliko dana.

Ona ga poljubi prelazeći usnama po njegovu podbratku.

— Meni to mnogo znači.

— Ali, puna tri mjeseca...

— Skini to, molim te!

On uzdahne i na licu mu se pokaže polusmiješak. Ustade.

— Dobro.

On podigne ruku i stavi je na svoju dugu crnu kosu. Podigne drugu ruku i raširi prste uz rub kose. Gurne prste prema zatiljku i cijela se kosa oslobodi uz meko pucketanje. Baci periku na košulju što je ležala na podu.

Desna strana glave bila mu je potpuno ćelava, a na lijevoj je tek počela rasti tamna kosa. Dva su područja bila podijeljena brazgotinom koja se nastavljala sa čela.

On stavi vrhove prstiju na tjeme a zatim povuče desnu ruku u stranu i dolje. Lice mu se rascijepi u okomitom smjeru i razdvoji uzduž brazgotine. Podstava od»sintetičkog mesa« oslobađala se elektrostatičkih veza. Svuče je preko desnog ramena i mišice i odmota je do zapešća. Zatim se zabavi mesom šake kao tijesnom rukavicom i naposljetku izvuče šaku, pri čemu se čuo tih šuškav zvuk. On zatim odvoji podstavu od boka i bedra, te je skine s noge preko koljena, lista i pete. Napokon oslobodi stopalo kao što je oslobodio šaku. Kad je skinuo tjelesnu navlaku, on je izravna i odloži uz odjeću.

Zatim se stojeći okrene prema Kathi koja cijelo to vrijeme nije skidala pogled s njega. Opet poluosmijeh. Otkriveni dijelovi lica i tijela bili su od tamnog metala i plastike, precizno obrađeni, s različitim otvorima i ispupčenjima od kojih su neki blistali a neki bili tamni.

— Polumehanizam — rekla je kad joj je prišao. — Sada mi je jasno što je onaj čovjek u kavani mislio kad te tako nazvao.

— Imao je sreću da si ti bila sa mnom. Postoje mjesta u svemiru gdje je taj naziv uvredljiv.

— Lijep si — rekla je.

— Nekoć sam poznavao djevojku kojoj je tijelo bilo gotovo cijelo od proteza. Ona je željela da ne skidam navlaku. Nju je privlačilo meso i privid mesa.

— Kako se zove takva operacija?

— Lateralna hemikorporektomija. Poslije kraće stanke ona ga ponovno upita:

— Mažeš li se vratiti u prvotno stanje? Možeš li se osloboditi te polovice?

On se nasmije.

— I jedne i druge polovice. Moje se gene može rastaviti i zatim će izrasti dijelovi koje se želi. Mogu opet biti sav od vlastita mesa. Ili se može ukloniti gotovo sve što je od njega ostalo i zamijeniti ga biomehaničkim nadomjescima. No meni je potreban želudac, spolni organ i pluća jer moram jesti, ševiti i disati da bih se osjećao kao ljudsko biće.

Ona mu pomiluje dlanovima leđa, jednim dlanom metalni dio, a drugim onaj pokriven pravom kožom.

— Nije mi jasno — reče ona kad su se opet razdvojili — kakav te je nesretan slučaj zadesio?

— Nesretan slučaj? Nije bilo nesretnog slučaja. Za tu sam operaciju platio mnogo novca kako bih mogao biti pilot specijalne vrste svemirskog broda. Ja sam kiborg. Direktno se uključujem u sve sisteme broda.

On ustane s ležaja, priđe ormaru, izvadi platnenu torbu, uzme hrpu odjeće i stavi je u torbu. Uputi se komodi, otvori ladicu i isprazni i njen sadržaj u torbu.

— Odlaziš?

— Odlazim.

Zatim uđe u kupaonicu i vrati se noseći u rukama brijaći pribor i predmete za održavanje osobne higijene te i to stavi u torbu.

— Zašto?

On zaobiđe ležaj, podigne s poda tjelesnu navlaku i periku, zamota ih u zavežljaj i stavi ih u torbu.

— Razlog nije ono što ti sada misliš, a nije ni ono što sam ja mislio prije nekoliko trenutaka — odvrati joj.

Ona sjedne.

— Zamjeraš mi što mi se više sviđaš sada kad znam tvoju tajnu. Smatraš da u tome ima nešto patološko...

— Ne — reče on oblačeći košulju — nije u tome stvar. Jučer bih ti to potvrdio i iskoristio kao izgovor da kidnem odavde i ostavim te. Danas želim biti pošten prema samom sebi i pravedan prema tebi. Nije to razlog.

On obuče hlače.

— A što je onda razlog?

— Običan nagon za lutanjem ili kako god nazoveš. Predugo se nalazim na dnu zdenca gravitacije. Postao sam nemiran. Moram opet na put. To mi je u prirodi. Shvatio sam to kad sam u tvojim osjećajima počeo tražiti izgovor za prekid.

— Možeš ostati u svojoj navlaci. Ona nije važna. Ja u stvari volim tebe.

— Vjerujem ti. I ja tebe volim. Vjerovala mi ili ne, tvoje reagiranje na moju bolju polovicu nije važno. Razlog je ono što sam rekao. Nema drugog. I sada kad tako osjećam, neću moći više biti ugodan. Ako me zaista voliš, pustit ćeš me da odem bez mnogo plača.

On se obukao a ona ustade s ležaja.

— Ako tako mora biti, onda neka bude.

— Najbolje je da odmah krenem. Sada.

— Dobro.

On se okrene i iziđe iz sobe. Spusti se stubištem i napusti zgradu. Neki su ga prolaznici začuđeno pogledah jer piloti kiborci nisu bili česti u tom dijelu galaksije. To ga nije smetalo. Usporio je korak. Zaustavio se kraj telefonske govornice i nazvao transportno poduzeće da javi svoju odluku: preuzet će teret koji imaju u orbiti. Što se prije poveže s brodom, rekao je, to bolje.

Kontrolom mu je odgovorio da će utovar uskoro početi, a on se može prebaciti u brod još istog popodneva s mjesnog uzletišta. Jack odvrati da će doći i prekine vezu. Svijetu, u kojem je proboravio tri mjeseca, pošalje svoj polusmiješak, okrene leđa oceanu i krene kroz grad prema zapadu.

Plavoružičasti svijet pod njim, crno nebo iznad njega, zvijezde kao nepomične pahuljice snijega posvud oko njega: on se oprosti s pilotom kapsule i otključa vrata kabine svog broda. Kad je ušao u »Morganu«, uzdahne i počne spremati svoju opremu. Teret je već bio u brodu a kompjutori s tla prenijeli su informacije o pravcu leta mozgu broda. On objesi odijelo u ormarić a tjelesnu navlaku i periku spremi u pretince.

Zatim se smjesti u kontrolnu mrežu koja se udobno obavije oko njega. Dugoljast aparat tamne boje spusti se odozgo i zastade desno od njega. Zatim se aparat poče polako kretati i spajati s različitim točkama na toj polovici njegova tijela.

— Dobro došao, Jack. Kako je bilo na odmoru?

— Lijepo, zaista lijepo.

— Jesi li upoznao koju lijepu djevojku?

— Nekoliko.

— I eto te opet ovdje. Jesam li ti nedostajala?

— Dobro znaš. Što misliš o našem zadatku.

— Lagan, bar za nas. Već sam pregledala programe putovanja.

— Provjerimo sisteme.

— Počnimo. Želiš li kavu?

— Prijala bi mi.

Mali se uređaj spusti njemu s lijeve strane i zaustavi nadohvat njegove smrtne ruke. On otvori vratašca na uređaju. Lopta crne tekućine ležala je na podlošku.

— Pripremila sam je unaprijed. Čekala sam te.

— Ima okus kakav volim. Hvala!

Poslije nekoliko sati, kad su već napustili putanju, on je isključio dio sistema svoje lijeve strane. Još se čvršće stopio s brodom i upijao podatke grozničavom brzinom. Njihov prošireni aparat percepcije obujmio je bližu okolicu broda i primao izvansolarnu panoramu jasnoćom i točnošću nedostupnom ljudskom oku. Brod i Jack reagirali su gotovo trenutno na male i velike odluke.

— Lijepo je što smo opet zajedno, Jack.

— I ja to kažem.

»Morgana« ga je čvrsto ogrlila. Njihova se brzina povećavala.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Branko Pihač: Đavolji vrtovi doktora Hirnemiusa

Umalo ga nije zahvatio neki suludi vozač dok se zamišljeno približavao eminentnoj zgradi Gradske neurološke klinike, smještenoj na samom kraju 37. avenije na zapadnoj periferiji grada i skrivenoj iza bogatog perivoja. Pogledao je na sat: bilo je 20 sati i 27 minuta. Prije nepunih desetak minuta još je bjesnio onaj poznati i dosadni, iznenadni ljetni prolom oblaka, kratkotrajan, doduše, ali tamnim, zgusnutim nebom još su se vukli sivi i tmasti oblaci koji nisu obećavali ništa dobro, pa on požuri da ga novi prolom ne zatekne na ulici. Šutnuo je kamičak na tramvajsku prugu što se ljeskala na zagasitoj asfaltnoj podlozi i vijugala u daljinu u kojoj je već mogao nazreti blistave prozore Klinike.

Bio je duboko uvjeren da se u Klinici događaju u najmanju ruku vrlo čudne stvari, posebno u stražnjem, dvorišnom dijelu koji je gledao na privatni park i kojem je pristup za obično osoblje Klinike, kao i za sve ostale, bio strogo zabranjen. Sve njegove sumnje potvrđene su otkrićima čudnih dokumenata u kancelariji njegova pretpostavljenog, doktora Hirnemiusa, vlasnika Klinike i službeno šefa Neurokirurškog odjela. A sve je počelo tako nevino suvišnim pričanjem nekog senilnog pacijenta koji se greškom našao na njegovu odjelu umjesto na nekom od specijalnih, kamo su ga bili uputili. Zainteresiran za neke njegove riječi, pokušao ga je pronaći u bolničkom dijelu Klinike, ali je naletio na zid šutnje i na neodobravanje, zbog zanimanja za pacijente koji nisu u njegovu odjelu. Pitao se koliko je bio u pravu što nikoga, pa čak ni Janette, nije obavijestio o svojim noćnim poduhvatima kojima je pokušao odgonetnuti tajnu što ga je svakim danom zaokupljala sve više. Tajnu o čudnim poslovima Klinike koju je upravo osjećao kako se šulja svim onim hodnicima, ordinacijama i odjelima i misteriozno zamire pred svakim ulazom u drugi dio Klinike, u koji je pristup svim osobama, osim onih koje za to imaju specijalna ovlaštenja, bio zabranjen.

»Uostalom«, razmišljao je dok je prelazio mokru i klisku ulicu nad kojom su se počela paliti prva svjetla narančaste neonske rasvjete, »što me se tiče i ako su oni iz Klinike razvili unosne i isto toliko protuzakonite načine kako da se dočepaju mrtvih tkiva za analize, ili prijeko potrebnih transplanata. Nije moje da o tome brinem, ja ionako nemam ništa s time, jedino što mogu doživjeti budem li se pretjerano

zanimao za tuđe poslove jest gomila neprilika, neugodnosti li čak još nešto gore.«

Napokon, i Janette je sasvim u pravu kad se ljuti što on u posljednje vrijeme često ostaje u Klinici i nakon radnog vremena — a to oično potraje i duboko u noć — umjesto da to vrijeme provodi s njom. No, znao je da sve to neće trajati dugo. Unatoč tome što je svakim pronađenim dokumentom postajao sve uvjereniji da je riječ o stvari mnogo značajnijoj nego što je to isprva pretpostavljao, i da bi možda bilo bolje da sve to prekine, dok još ima vremena, dvije riječi što ih je neprestano nalazio u dokumentima koje je dospio pretražiti bile su dovoljne pa da tvrdoglavo odluči ustrajati dokraja.

Dvije riječi, »Hirnemiusov proces«, postepeno su ga počele opsjedati gdjegod se nalazio, sablasno su mu odzvanjale u glavi, bilo dok je stajao pred crvenim svjetlom semafora, bilo za večernje kazališne predstave, ili bi ga progonile u jezivoj noćnoj mori. Jednostavno je osjećao da mora ići dokraja i saznati o kakvu se to tajanstvenom, a možda i čudovišnom procesu radi. Upala mu je u oči zacijelo nimalo slučajna međusobna sličnost pacijenata s kojima je Klinika potpisivala ugovore: svi su oni već bili u godinama, relativno imućni, mnogi čak poznati i u javnosti po svom razuzdanom, raskošnom i čak pustolovnom životu. I svi su oni nepovratno završavali među zidovima kliničkog Specijalnog odjela. I još je nešto tim čudnim pacijentima Klinike bilo zajedničko, a što je, zapravo, i najsumnjivije, a to je da su svi ti pacijenti, koliko je to on, dr Hagen, mogao zaključiti bili zdravi, zapravo i sasvim normalni, psihički neupadljivi ljudi, ljudi kojima je, između ostaloga, svaki posjet ovakvom i sličnim zavodima mogao više štetiti nego koristiti.

Bilo kako bilo, istražit će o čemu se radi, govorio je sam sebi dok je prolazio golemim okovanim vratnicama glavnog ulaza u posjet Gradskoj neurološkoj klinici, pa makar mu to bilo posljednje što će još uraditi u životu. Ovaj je put bio siguran da može posumnjati u neki novootkriveni proces transplantacije ili možda regeneracije ostarjelog i onesposobljenog tkiva. Svakako je znao da neće imati još mnogo vremena na raspolaganju za svoja noćna istraživanja. Činilo mu se, naime, da u posljednjih nekoliko dana šef postaje prema njemu sve sumnjičaviji i da sa sve manje simpatije gleda na njegova neplaćena i dobrovoljna noćna bdjenja. Za sada se zadovoljavao njegovim objašnjenjima i dopustio mu da u Klinici samostalno proučava neke supstance izvan radnog vremena, ali trebalo je misliti i na to što će biti kada jednom, možda čak i skoro, iscrpi njihovu zalihu... Ne, to nije smio dopustiti i do tada je morao imati u rukama i konkretan materijal o tajanstvenom »Hirnemiusovu postupku« koji ga je toliko zaokupljao.

Rutinski je pozdravio noćnog čuvara na ulazu u Kliniku i produžio

prema dizalu koje ga je imalo odvesti na drugi kat gdje se nalazila njegova radna soba. Kao i u proteklih desetak dana, i ovaj je put, ušavši u svoju ordinaciju, upalio svjetlo, namjestio knjige i uzorke kao da je upravo u toku promatranja, zastao tek toliko da osluhne i još jednom provjeri da li je sve kako treba, te se lagano iskrao iz prostorije niz dugi hodnik kojim je carevala potpuna tišina.

Nije mu svojevremeno bilo teško napraviti otisak ključa kancelarije doktora Hirnemiusa u sapunu i po njemu izraditi duplikat, no ovog su puta vrata bila otključana. Nagonski ih je otvorio, i prije nego što mu je ta činjenica kao potmuli signal opasnosti doprla do svijesti, našao se u mračnoj prostoriji. Zatvorivši lagano vrata, krenuo je prema masivnom radnom stolu dra Hirnemiusa i stao otključavati jednu od ladica u namjeri da do kraja prouči neobične ugovorne dokumente koje je tamo pronašao ranije. Govorili su, između ostaloga, i o nekom »Velikom putovanju« i koliko je mogao razabrati, u nekoliko se slučajeva zaista radilo o nekim skupim putovanjima u egzotične krajeve. Ali sve dalje od toga pokrivao je misteriozan veo. Izvuče otključanu ladicu paleći pri tom svjetiljku na radnom stolu, i zgrabi plavi fascikl koji je već ranije uočio i namjeravao istražiti. Bacivši pogled na nj, ostao je kao skamnejen: na ceduljici pričvršćenoj o fascikl stajalo je napisano velikim slovima »Dobro došli, doktore Hagen!«. I prije nego što se uopće uspio snaći i shvatiti da je uhvaćen na djelu, zaslijepi ga snažan bljesak reflektora, koljena mu klecnu i on se jedva uspije održati na nogama.

U tišini koja bijaše nastala čulo se jedino njegovo užurbano disanje i dok su mu se oči polako prilagodavale na svjetlo, prvo što je ugledao bio je slab odbljesak stakla s one strane stola i u dubini prostorije. A onda se počnu postepeno ocrtavati konture lica. Prepoznao je u njima hladan lik doktora Hirnemiusa.

— Očekivali smo vas — začuje se ubrzo njegov bezizražajni metalni glas. — Lijepo je od vas što ni u posljednjem trenutku niste iznevjerili naša očekivanja. No, budite ljubazni pa sjednite, nemojte se ustručavati, to neće ni ionako nimalo promijeniti na stvari, pa niti ne vrijedi da uskraćujemo sebi zadovoljstvo da razgovoramo kao ljudi.

Zbunjen, spustio se u obližnji naslonjač, ispustivši nijemo iz ruke fascikl koji padne na debeli sag kancelarije.

— I što da vam uopće i govorim — nastavljao je dalje glas neusiljenom i prirođenom monotonijom. — Mislim da znate da ste uhvaćeni u prekapanju po službenim spisima Klinike. Ne znam čemu vam je to trebalo, no, naposljetku, do izvjesnog stupnja to je i vaše pravo. Kao i naše, uostalom, da vas i ovakve poput vas sprečavamo u takvim i sličnim glupostima. Nego, prije nego što počnemo ozbiljno razgovarati, bit će najbolje da nam vi sami kažete što vas muči. A prije svega, zanimao bi nas razlog zbog kojega ste ovdje.

Nije imao kamo. Bježati nije imalo smisla. Vrata su zacijelo čuvana izvana, a ionako ne bi dospio daleko. Pokuša li nešto, samo će se još dublje uvaliti u neprilike i on odluči da odmah istupi energično.

— Imam razloga da vjerujem da se u Klinici obavljaju operacije koje su ili nepotrebne ili unaprijed osuđene na neuspjeh, kako bi se stekla odgovarajuća materijalna korist. Želim da znam što se zbilo s onim trgovcem nekretninama, izvjesnim Simmonsom, koliko se sjećam, ili kako se već zvao.

Otprilike se sjećao što se dogodilo s tim pacijentom: upućen na Opći odjel. Bio je podvrgnut pretragama koje su pokazale da je gotovo idealno zdrav, pa ipak je kasnije bio poslan na jedan od Specijalnih odjela i zadržan na stacionarnom boravku. Nakon nekoliko dana jednostavno je nestao, a da o tome nitko od njemu bliskog osoblja u Klinici nije bio po propisima obaviješten. Ovdje, pak, pisalo je jasno i nedvojbeno: pacijent Patrick Simmons, zaveden pod rednim brojem 1387, ima biti podvrgnut H-posutpku. Specifikacije u arhivi...

— Gledajte — ljubazno se nasmije doktor Hirnemius. — Nitko ne može očekivati od mene da vodim personalnu evidenciju o svakom pacijentu koji prođe ovu ustanovu. Mnogi pacijenti odustanu od liječenja, savjetovani možda da izaberu drugu kliniku ili im se stanje u međuvremenu poboljšalo. Ne možemo sada ulaziti u to. Ali, čudno je da podatke o njemu tražite na ovom mjestu a ne u kartoteci pacijenata, što bi bilo logičnije, zar ne?

— Osobno sam upisivao podatke o tome Simmonsu u karton i pouzdano znam da su rezultati svih laboratorijskih i fizioloških pretraga bili negativni. Pa ipak, taj je karton već slijedećeg dana nestao iz kartoteke, a da nitko nije o tome bio obaviješten. Također su nestali svi podaci o Simmonsu i iz bloka za evidenciju pacijenata. Kao da nikad nije ni bio u ovoj Klinici.

— Postoji još mnogo stvari koje vi ne možete shvatiti. Napokon, nije ni vaša dužnost da ih razumijete. Ne možete očekivati od nas da vam stavljamo na raspolaganje dokumentaciju o pacijentima. Znate i sami da smo obavezni držati u tajnosti podatke o pacijentima. Napokon, vama je poznato koliko su i na koji način specifične sve neuroklinike. Za društveni ugled većine naših poznatijih pacijenata bilo bi pogubno kada bi se saznalo da redovno posjećuju našu Kliniku. Osim toga, tu diskreciju oni i posebno plaćaju...

— Doktore Hirnemius, čak je i za takve pacijente standardiziran postupak vođenja evidencije njihova zdravstvenog statusa i nije nimalo uobičajeno da se podaci o njima drže u privatnoj ladici.

— To znači, između ostalog, da ih tamo ne treba ni tražiti — odreže kratko doktor Hirnemius. — Uostalom, mislim da bi nas predaleko odvelo da razgovaramo o tome. Osim toga, doktore Hagen, vama kao da još ni sad nije jasna pozicija u kojoj se nalazite, kao ni

položaj koji ste zauzimali u ovoj ustanovi, pa se usuđujete da na svoju ruku obavljate neka djetinjasta detektivska istraživanja koja su toliko naivna da se vidi da ne čitate ni najobičnije kriminalističke romane. Ostajati izvan radnog vremena i raditi neke dopunske analize i to još žrtvovati vrijeme od subote na nedjelju... gluposti. Tko danas besplatno nešto radi! Pratili smo vaše postupke već nekoliko dana, bolje rečeno noći, ali odlučili smo da se ne miješamo kako bismo vidjeli što zapravo tražite i kamo sve to vodi. Čak smo se ponadali da ćete na vrijeme odustati od tih svojih njuškanja, i određeno vrijeme bili smo spremni da pređemo preko svega, naravno, imajući u vidu s kime surađujemo, no onda nam se učinilo da ste ipak otišli predaleko.

— Doktore Hirnemius, podsjetio bih vas da su osobe o kojima vi osobno vodite evidenciju praktički potpuno zdrave, pa ipak u vašim dokumentima piše da su ili tek imaju biti podvrgnute određenim... specijalnim tretmanima. Moja je dužnost kao čovjeka i kao liječnika...

— Vaša je jedina dužnost da ne gurate nos u tuđe poslove — kratko ga prekine dr Hirnemius, a zatim nastavi blažim tonom; izražavajući nerazumijevanje. — Stavili ste nas u vrlo neugodan položaj, doktore Hagen. Vrlo neugodan, jer moramo donijeti odluku o vašoj sudbini zbog neumjesnih postupaka. Podsjetit ću vas zasada na to da je ovo privatna klinika i...

— Ja sam spreman odgovarati za sve svoje postupke i prije svega tražim da se o ovome obavijeste odgovarajući...

— Ma ne bulaznite! — otrese se jetko dr Hirnemius. — Niste vi u poziciji da nešto tražite i ne igrajte se idiota! Danas je svijet prepun takvih lakomislenih budala koje nemaju pravu sliku o stvarima koje, između ostaloga, golicaju i njihov blagi smisao za detektivske avanture, pa se upuštaju u svašta. Zelembaći su to, najobičniji zelembaći i žutokljunci. No, šta je, tu je. Vama se, dakle, ne sviđaju neki naši postupci s pacijentima ili, bolje rečeno, ne sviđaju vam se neke usluge koje im pružamo. Ili, bolje rečeno, ne sviđa vam se izvjestan postupak o kojem ste nešto nanjušili, zar ne? Hajde, doktore Hagen, recite, zar nije tako, nemojte nas ljutiti...

Rekao je nešto što je donekle potvrdilo riječi dra Hirnemiusa.

— Pa prirodno! — dočeka ovaj grleno. — Tako je i nikako drukčije! — A zatim iznenada ušuti i počne ozbiljnijim glasom u kojem dr Hagen osjeti prizvuk potmule opasnosti.

— Naravno, riječ je o mojem H-postupku. Baš šteta, to jo specijalnost kuće. Upravo kako sam i rekao, situacija u koju ste nas stavili nije nam nimalo ugodna. Na primjer, bojim se da ćemo bar privremeno morati zaboraviti da ste nam kolega. Vaš je postupak bio krajnje izdajnički. Kao da niste mogli jedno jutro jednostavno doći k meni i mirno razgovarati o vašim bezrazložnim sumnjama. Stvari bi tada bile bitno drugačije. Ovako, naše povjerenje u vas potpuno je

uništeno. A imali smo prema vama vrlo prijateljske namjere. Da vas unaprijedimo, na primjer, za rad u Specijalnom odjelu, a potom... tko zna. Ovako... na žalost, to ne ide.

U prostoriju uđoše dva naoružana stražara i stadoše mu prilaziti, ali ih dr Hirnemius umiri i udalji lakim pokretom ruke.

— Ovako, ne ide to — nastavi nepromijenjenim glasom.

— Nastavite li ovako, bojim se da ćete naposljetku imati dobre šanse da se upoznate s našim specijalnim postupkom, ali bit će to tada i s mnogo veće blizine nego što ste to sada u stanju uopće pomisliti.

— Ne razumijem... — promucao je. — Nemate nikakvih prava...

— Molim vas, nemojte spominjati nedefinirane pojmove!

— Odvrati lakonski dr Hirnemius. — Vi ste u jednom trenutku jednostavno bili protiv nas i sad je na nama red da vam uzvratimo. To je jedino pravo koje smo dužni priznati. Nas se u krajnjoj liniji nimalo ne tiču vaše lažno humanističke pobude koje biste svakako naveli kao razlog da prčkate okolo po našim stvarima. Neka vas u njima podrže oni koji su vas tako naučili, a mi imamo svoje obveze i dužnosti i ne želimo da nas itko ometa u njihovu ispunjavanju. Pogotovu ne netko u koga imamo izvjesno povjerenje. Takve smo tada prisiljeni kažnjavati dvostruko. Naravno, bilo je i ranije nekoliko pokušaja da se zaviri u naše dokumente povjerljiva karaktera, ali moram priznati da nas nijedan udarac nije zapljusnuo iz takve blizne kao ovaj put. Još dok ste mislili da ste neotkriveni, održali smo zbog vas posebno savjetovanje na kojem smo odlučili — doktor Hirnemius načini malu pauzu kako bi njegove riječi dobile na značenju — da vam ipak pružimo šansu da se iskupite. A da biste to bili u stanju, spremni smo da vas ukratko upoznamo sa stvarima o kojima ste prije nepunih desetak minuta tako žarko željeli nešto doznati.

Osjetivši da je u svemu što ga je snašlo ipak došao trenutak u kojem se može malo opustiti, dr Hagen se prigne i podigne s poda fascikl te ga stavi na stol.

— Ostavite to, kolega! — presiječe ga glas dra Hirnemiusa. — U tom fasciklu nećete naći ništa, osim nekih nebitnih ugovornih pojedinosti koje sumnjam da vas zanimaju.

Nasta kratkotrajna tišina u kojoj dr Hirnemius ustane i pođe prema vratima.

— Pođimo — pozva ga pokretom ruke. — Ovdje nemamo više što raditi.

Bešumno dizalo odvelo ih je do prostorija prizemlja, skrivenih od pogleda znatiželjnika širokim dvorištem s raskošnim drvoredom iza visoke betonske ograde. Opazio je da se nalaze u onom dijelu Klinike u koji je ulaz općenito zabranjen.

— Doktore Hagen — odjekne iza njegovih leđa Hirnemiusov glas — kao što vidite, nalazimo se u Odjelu u koji je pristup stranim

osobama zabranjen. To što ćemo vam pokazati velika je stvar i ja se zaista nadam da ćete ovaj naš ustupak i susretljivost znati cijeniti te da ćete se vladati primjerno i na obostranu korist. Inače, bit ćemo prisiljeni da našu sadašnju dobrohotnost uračunamo u vaš dug, a vi znate i koji!

Prošli su kroz nekoliko najsuvremenije opremljenih laboratorija. U beskrajnim nizovima, kako mu se učinilo, operacionih dvorana, posvuda po staklenim vitrinama bili su najpažljivije sređeni brojni uređaji za dijatermiju, aspiratori, instrumenti za izvođenje trepanacije, električni kranijalni perforator! sa širokim izborom nastavaka, kakve nikad ranije nije vidio, sva sila osteotoma i automatskih ekartera, škara, pa sve do klasičnih Gillijevih pila...

— Kao što vidite, nismo loše opremljeni. Sve su ovo, međutim, klasični instrumenti koje ima gotovo svaka veća bolnica, doduše u bitno smanjenom opsegu, no ovo do sada još vam ni izbliza nije u stanju dati uvid u tajnu naše Klinike, u njezinu jedinstvenu djelatnost kojom se ponosimo i po kojoj je naša Klinika, koliko znamo, jedinstvena u svijetu. A, budite uvjereni, doktore Hagen, vrlo smo dobro obaviješteni što se zbiva oko nas.

Usudio se pitati o čemu je riječ.

— Doktore Hagen, mi pozdravljamo vašu zainteresiranost i nadamo se da ćemo dolično zadovoljiti vašu radoznalost. Vidite, nekako moramo početi, naša organizacija bavi se jednom vrlo... specifičnom uslugom. Mi, naime, prodajemo besmrtnost.

— Besmrtnost!? — zgranuo se.

— No, dobro, možda to i nije besmrtnost u pravom smislu riječi, svakako bismo joj u čisto teoretskom pogledu mogli naći i neke nebitne zamjerke, no pokazuje se da i ovo naše shvaćanje zadovoljava praktične potrebe. Da, dobro ste čuli, prodajemo besmrtnost. Pacijentu, odnosno i poslovnom partneru koji s nama potpiše određen ugovor plaća se, iz razumljivih razloga, unaprijed... omogućujemo i garantiramo najvredniju stvar koju u svojim godinama još može dobiti: da još jednom proživi vlastiti život. Ali, i to ne samo još jednom, doktore Hagen, nego još 10, 100 pa i 1000 puta, sve zavisi od ugovora koji sklopi s nama.

— To je nemoguće! — zavikao je. — Nauka još plazi u mraku, a mi o ljudskom mozgu ne znamo još zapravo ništa.

— Nauku pustite na miru, ne možemo sada razglabati i o tome; ljutim se samo zašto takvo nešto a priori smatrate nemogućim. No, to znači samo da je potrebno da vam sve potanko rastumačim. Pretpostavimo načas da ste vi jedan od onih koji želi s nama sklopiti ugovor kojim, kao što sam rekao, nudimo vječnost. No, nemojte se bojati, pa to je samo najobičnija pretpostavka. No, počnimo iz početka. Vidite, ustanove li nakon vaše smrti nad vama ono što bismo

za današnje prilike mogli nazvati klasičnim tretmanom, tada će vaše tijelo, mrtvo, razumije se, ili nestati natopljeno mirisavim uljima u plinskom plamenu ili će ostati prepušteno na milost i nemilost brojnim paradama crva koji će se izmjenjivati sve do saprofita, ostavljajući iza sebe samo masnu saponificiranu masu. Ali, to nije sve. Nećemo promatrati ono što se dešava s tijelom, nećemo promatrati čak ni ono što se dešava sa sviješću poslije smrti.

A tu ćemo, naravno, poći od pretpostavke da mozak ipak nije ništa drugo nego bio-kemo-električni stroj, a to je već naše područje.

Doktor Hirnemius zastane i po običaju načini malu pauzu, a kad se uvjerio da ga slušalac, kao i ranije, pažljivo sluša, nastavi mirnim glasom.

— Vidite, napone i struje u svim fazama zamiranja moždanih aktivnosti mi smo pomno i najpažljivije promatrali i analizirali dugi niz godina i na temelju dobivenih rezultata tvrdimo sa sigurnošću da znamo što vas očekuje. Nadam se da vas to zanima.

— Jasno — tiho izusti doktor Hagen. — Koga to ne bi zanimalo..

— Tome se radujemo. Dakle, da nastavim, kao prvo vi ćete jasno i nedvojbeno osjetiti čas umiranja i neizrecivu nemoć. Poželjet ćete otrgnuti se od svega, ali i vaša želja da se iščupate iz ponora, koji će vas neumoljivo uvlačiti u sebe, blijedit će iz trena u tren jer će i nosećim stanicama tog oblika svijesti i tog htijenja ponestajati energije, kao i svima ostalima. I vaša će se svijest povući u gornja generalizacijska područja i s bezglasnim užasom promatrat će kako odumiru doživljajna područja koja su joj jednom pripadala i kako sada tim područjima u samrtničkom drhtaju prolaze posljednji impulsi sjećanja na proživljene događaje. Zavisno od toga koji će dio mozga biti posljednje prebivalište vašeg umirućeg bića i zamiruće svijesti, možda će vam se ti trenuci u svojim dijelovima učiniti i ugodnima: bit će to vaše posljednje sjećanje na neki ugodni trenutak iz života. A onda će i taj posljednji, onemoćali dio svijesti osjetiti kako zamiru svi pobočni krakovi kojim je prodirao u integritet bića i u jednom trenutku vi ćete se osjećati strahovito osamljeno. Osjećat ćete kako sve trne i ukrućuje se nepovratno, kako sve nestaje jednostavno i bez boli, propada u ništavilo, kako jednostavno biva progutano linijom iza koje ne postoji ništa ili ništa biva jedino što postoji iza nje. I javljat će se potom rastrgani dijelovi vaše svijesti koji se više neće moći prepoznati međusobno i u sretnom zajedništvu samosvijesti, nego će lutati u nekom svojem deliriju i batrgati se u izlomljenim katakombama razvaljene i divljajuće podsvijesti, tražeći očajnički svoje izgubljeno »ja«. A onda, i posljednjim će neuronima vašeg mozga prostrujiti posljednji naponi i struje kroz natrijkalcijeve barijere prije njihova konačnog zapiranja, poput posljednjih koraka posljednjeg plesa. Akropolis, adieu! I, budete li sretne ruke, nestat ćete tiho i spokojno,

prepoznat ćete sebe u svim stvarima i ostavit ćete svijest u zavjet Univerzumu. Nestat ćete u nepovezanim otoeima svijesti, u maglovitom sjećanju na put kojim ste kao dijete prolazili u školu, ljupkom toplinom obgrlit će vas prolaz kroz sjećanja na to kada ste prvi put ostali zagrljeni s djevojčicom kojoj ste se tako teško odlučili prići, brzo će proći i dani mladosti i približiti se onome što nazivamo dobom zrelosti. Blagi dah sjećanja zasjenit će vaš radni stol i let kroz život brzo će se približiti njegovim sonornim predvečerjima, kada se više ne može doživjeti ništa vrednije od sjećanja kojima ste se ranije i sve više i više prepuštali. Nešto plemenito i uznosito, sjetno a ipak i nedokučivo, kao muzika Inka koju treba slušati za krvavo crvenog zalazećeg sunca uz razvaline Machu Picchua, njihova posljednjeg utočišta. I u posljednjim zamasima osjetit ćete blagotvorno pomirenje sa svojom pretvorbom u generalizirane oblike pojmova koji su vam za života bih bliski, nestat će vašeg poimanja o vremenu i prostoru, nestat će zauvijek svaka emocija i to će biti Kraj. Najbolji koji možete očekivati. Međutim, to nije i ono uobičajeno, na žalost. Ovo o čemu sam govorio dešava se s oblicima svijesti koje su, da tako kažemo, posebno trenirane za trenutak kada, tehnički gledano, dolazi do općeg kolapsa napona, struja i energetskih nivoa u neuronskoj mreži, za oblike svijesti koje taj trenutak mogu prepoznati. A vi se ne bavite niti parapsihologijom, niti spiritualizrnom, niti kojom drugom granom okultnih nauka, a ponajmanje kojom od istočnjačkih duhovnih vještina, postizanja stanja nirvane i si. Isto tako vama kao prosječnom konzumentu naše usluge nije poznato ništa od modernih spoznaja o ljudskom mozgu, vis logicae, potentia neurologicae, ars electronicae! Vas čeka nešto drugo. — I oči doktora Hirnemiusa zacakliše iskricom opake zluradosti; tako mu se bar učinilo.

— U momentu kada osjetite prva kolebanja svijesti, životinjski ćete se preplašiti. Uhvaćena u virove brojnih lokalnih energetskih oscilacija, zarobljena različitim običajima koje prihvaćate mehanički i bez prave potrebe ili pravog zadovoljstva, sapeta vjekovno prenapregnutim praćenjima svega pa ako treba i burzovnih kretanja, prva reakcija bit će joj da se otme i pozove na oblike koji su joj za života značili neku sigurnost. No i ti će oblici sada trpjeti slične promjene i u svoj nebuloznosti svijest će zahvatiti vrtložna energetska strujanja, razlomiti je na grohotne gromade pune straha i izobličenosti a sve to rezultirat će divljačkim izbojima na kolonijama stanica koje reprezentiraju tjelesnu bol. U tim trenucima osjetit ćete i najnemogućije kombinacije fizičkih boli i patnji. Umjesto nekog otkrovenja blaženstva snaći će vas Smrt. I vaša ce se svijest batrgati u ispremiješanim osjetima paleži, kidanja tkiva, sječe živa mesa, čupanja, a tome će se jetko pridružiti impulsi iz unutrašnjosti tijela, koji će svaki vaš pokušaj da snagom vlastite volje obuzdate ta

divljajuća pražnjenja dotući bezmilosnim kombinacijama bolova kao kod najsurovijeg karcinomnog raspadanja tkiva. Onemoćale stanice borit će se za ono malo raspoložive energije i to će u vašoj ionako rastrganoj svijesti uzrokovati nezamislivu gužvu i sudaranje raskomadanih, irealnih pojmova, a sva ta sudaranja ubrzano će iscrpsti ono malo energije kojom će još raspolagati vaš mozak. Nestat ćete u paklenim mukama, pa ipak s vaših usana u tim trenucima neće silaziti blažen smiješak električne nepokretnosti izlaznih živčanih vlakana, smiješak sablasne nemoći dok će se izbezumljeni dijelovi vaše svijesti trgati iz svojih doživljajnih okvira i razobličeni divljati okolo praveći najgroteskniје kombinacije kojih ste se za života najviše plašili, a čija će podsvijesna područja sada biti oslobođena inhibirajućih spona zdravog razuma. Za to vrijeme cijela područja svijesti, čitave godine vašeg života nestajat će u strahovitom huku električne zabrtvljenosti, u huku koji ne može čuti nitko i ništa osim naših ultraosjetljivih elektroničkih instrumenata koji tada jednostavno podivljaju i bilo bi i s njima svašta da ne posjeduju automatsku regulaciju... No, dobro. I tako, preplavit će vas ništavilo, zapravo jedino što će u vama ostati bit će bezumna hrpa boli i straha. Čak će opadanje energetskih potencijala staničja za vas biti olakšanje i oslobađanje od svih tih boli. Nesreća je samo u tome što olakšanje nećete moći spoznati, jer će istovremeno zamirati i stanice kojima biste mogli doći do te spoznaje. A kako ni za vas u tim trenucima neće postojati ni vrijeme ni prostor, vaš će se nestanak zbiti u grmljavinama sveprožimajuće boli koja će trajati vječno, jer vrijeme i nije ništa drugo nego relativitet doživljaja u svijesti i svijesti kao takve, u krajnjoj liniji i kozmički pojam doveden do punog smisla tek pojavom svijesti u Univerzumu. No, molim Vas, nemojte toliko drhtati, nije da vas želim uplašiti, to mi je saista posljednja namjera.

Još su prolazili dvoranama koje su pobuđivale divljenje.

— Sve ovo što vidite još je klasična oprema — nastavljao dr Hirnemius. — Uređaji kojima se koristimo za posmrtnu aktivizaciju svijesti mnogo su složeniji — reče, uvodeći ga u pvi hodnik od kojeg su se lijevo i desno račvale prostorije na kojima je već po običaju pisalo: »Ulaz strogo zabranjen«.

Tu je i atmosfera bila drukčija i dr Hagen se odjednom nađe okružen redovima najskupocjenijih elektroničkih uređaja.

— Od mahom anatomskih zahvata koje koristimo u klasičnoj kirurgiji — salijetao ga je glas doktora Hirnemiusa — po najeminentnijem predstavniku metoda za ispravljanje moždanog statusa, ovdje se naše djelovanje dijeli u dva bitna pravca: na subcelularni biokemijski tretman i na određenje elektroničkih parametara, neuronskih relacija, što prije svega znači ustanovljavanje najegzaktnijeg matematičkog tretmana... Hagen je gledao zapanjeno

dok su pored njega promicali divovski uređaji za kompjutorsku analizu podataka, elektro-koagulatori, bioelektronički stimulatori, uređaji za održavanje optoka krvi prilikom ekstirpacijskih zahvata, raspršivači aerosola, uređaji i organske materije za pripremanje potrebnih topina, sonde za punkcije, laserski uređaji za rezanje tkiva...

— U osnovi, sve je to vrlo jednostavno. Vidite, da ne bi došlo do degenerativnih procesa u mozgu kao elektroničkom uređaju, mi na vrijeme zaustavljamo, odnosno prekidamo njegovu regularnu biološku aktivnost i, naravno, pri tom imamo na umu želju pacijenta da što duže ostane na životu. Stoga je potrebno da pacijent svoje posljednje dane provede u nekom naših centara za njegu i kad bude spreman, biva podvrgnut našem specijalnom postupku, o kojem ćemo vam sada dati neke globalne informacije, u nadi da ćemo s vama moći ostvariti suradnju na primjernoj razini. Da nastavimo dakle, prva je faza postupka odvajanje glave od tijela, kako bismo mozak održali u nezavisnom fiziološkom životu. Ne treba se bojati, pacijent ništa ne osjeća za vrijeme ove faze jer je prije toga, naravno uz vlastiti pristanak, duboko uspavan. Kada smo sigurni da se mozak oporavio od fiziološkog stresa nakon zamjene tijela umjetnim sistemom koji ga održava u životu, slijedeća je faza potpuno oslobađanje mozga od okolnih kostiju, odnosno i pripadnog sklopa osjetila smještenog zajedno s njim unutar lubanje. Pri tome obavljamo električku pasivizaciju završetaka presječenih živaca kako ne bi došlo do slanja neželjenih podataka u mozak, odnosno kako ne bi došlo do onoga što bismo mogli nazvati aktivnim halucinacijama nakon smrti. Pošto smo izvršili mehaničku kontrolu mozga i pri tome isključili mogućnosti da je došlo do internih kontuzija tkiva ili slično, pristupamo fazi radikalne bioelektroničke pripreme, a ona se svodi najprije na ispitivanja protočno-vremenskog toka svijesti pacijenta. Poznato vam je bez daljega da mozak ništa ne zaboravlja od onoga što je proživljeno u životu. Vidite, naš postupak se koristi time i ono što mi radimo samo je preuređivanje mozga, pri čemu ga osposobljavamo da postaje sposoban da teoretski beskonačno mnogo puta ponavlja kružna električna strujanja i tako proživljava jednom doživljeno. Ali, da bismo to mogli učiniti, potrebno je prije svega da istražimo korijenje njegovih doživljaja, to jest područja doživljaja iz najranijeg djetinjstva ili čak iz prednatalnog razdoblja. Poslije toga tražimo posljednja vremenska područja doživljaja koja određujemo u dogovoru s pacijentom. Kada ih nađemo, određujemo životni interval koji ćemo reciklirati. Pri tom se koristimo pravilom da je tok veza u mozgu jednosmjeran i nakon toga preostaje nam samo da izabrana krajnja doživljajna područja jednosmjerno električki povežemo s nekoliko desetaka milijuna integriranih elektroničkih veza i da tako spregnemo doživljaje u kružnu petlju. Zatim pristupamo

najspecifičnijoj fazi preparacije. Potapanjem, ne zaboravimo, još živog mozga u specijalne kupelji i zamjenom krvi posebnom otopinom mijenjamo unekoliko njegov metabolizam, kako bismo ga usporili i time otklonili proces starenja, a da to ipak ne utječe na njegov« električke, što će reći i doživljajne karakteristike. Pri tome također učvršćujemo kostur mozga, nazovimo tako potpornu strukturu neuroglija stanica, zatim pasiviziramo i, općenito, uklanjamo sve biokemijske komponente mozga koje nemaju direktnu vezu s električno-doživljajnim protocima energije. Naravno, pri tome jednom zauvijek fiksiramo sve inhibitorne i aktivacijske sinaptičke veze, da ipak ne duljim suviše... Što se tiče cijena naših usluga, one pokrivaju raspon od nekoliko desetaka tisuća do nekoliko stotina tisuća dolara.

Htio je pitati u čemu je razlika, ali ga doktor Hirnemius prekine daljim izlaganjem.

— Jasno, vas zanima otkuda potječu te razlike. Vidite, i taj vaš zahtjev smatramo prirodnim prije nego što se odlučite da surađujete s nama, pa ćemo vam i u tome izići u susret. Počnimo stoga od osnovnih koncepcija. U životu čovjeka ima mnogo trenutaka koje pamtimo posebno, bilo po područja u svijesti povezuju putovi kojih se mahom ne sjećamo. Ti prijelazi između doživljajno jakih točaka nas ne zanimaju mnogo. Zatim, ne bismo htjeli ponavljati trenutke tjeskobe, straha i raznih drugih neugodnosti, propalih pokušaja i gubitaka svih vrsta. Stoga je naredni zadatak prepariranja tkiva da ukaže na takva doživljajna područja u moždanoj strukturi, kako bismo ih mogli električno kratko spojiti. Ovakva intervencija, prirodno, zahtijeva pažljiviji rad, upotrebu mnogo selektivnijih i mnogo skupljih preparata i konzervansa, te preciznije postupke prilikom uvođenja mikrokontakata u staničje. A sve to mora imati i svoje pokriće u naknadi troškova, razumije se. Napokon, količina ugodnosti koju vam nudimo u jedinici vremena vašeg postmortalnog života utoliko je veća ukoliko prije konačnog fiksiranja obavimo i odgovarajuće oplemenjivanje svih vaših doživljaja. Kada, dakle, izvršimo odgovarajuće korekcije, dolazi na red završni biokemijski postupak kojim ispravljamo eventualne rasipne provodljivosti, parazitske otpore tkiva i tome slično i tako konačno ustaljujemo status organa za slijedeći niz godina. Takav mozak zatim potapamo u specijalnu zaštitnu, hranjivu i izolacijsku otopinu, spajamo kontakte izvedene iz njega na visokostabilne naponske izvore kojima najpažljivije povećavamo napon, sve dok se u mozgu ne počnu pojavljivati struje protoka. I mozak počinje ponovo živjeti. Proživljavati već jednom proživljeno. Naravno, o kvaliteti preparacije ovisi i brzina kojom će proći kroz izabrane faze svog života. Tako pacijent može izabrati da proživi jedan potpuni ciklus za samo nekoliko desetaka sati, a to se može protegnuti i na nekoliko tjedana. Napokon, ako se odluči za

skuplju alternativu, a to znači i veću brzinu tokova u mozgu, imat će u određenom vremenu i više ponovo proživljenih događaja. I sve to bez svijesti o vremenu i bez strašne spoznaje o prolaznosti. Življet će spokojno i sigurno, kao što već živi više od tisuću mozgova u vjekovnom i nenarušivom miru u tišini naših podzemnih dvorana, gdje provode usnulu verziju svojeg života. Eto, to je otprilike ono što nudimo. Možda mislite da je to malo, a mi zapravo nudimo bezgranično mnogo i promatramo li to s kozmičkog gledišta, cijena koju naplaćujemo upravo je smiješno mala. Tek toliko da pokrije troškove pripreme, preparacije i održavanja za slijedećih nekoliko mjeseci do nekoliko godina, plus nekoliko tisuća dolara čiste zarade. Napokon, tu su i troškovi uzdržavanja režije, mreže kanala za dopremu bio-otopina, osiguranja svih vrsta, obavještajne službe, bolje da vam ne pričam.

Prošli su nizove laboratorijskih uređaja i stigli do uskog i neugodnog hodnika što se priličnim nagibom spuštao u dubinu i završavao željeznim vratimo na kojima su se opažali tragovi izgubljene boje. Nekoliko časaka stajali su pred njima, kada se, vođena nevidljivim silama, teška vrata gotovo nečujno razmaknu u stranu, otvarajući prolaz u ustajalu golemu podzemnu odaju iz koje ih zapljusnu topao vonj formalina. Na prostranom betonskom svodu prostorije zloslutno je svjetlucao niz plavičastih flouorescentnih svjetiljki i osvjetljavao zlokobne nizove četvrtastih sivih posuda koje su se, postavljene na masivna betonska postolja, protezale duboko u unutrašnjost prostorije.

Odnekle sa strane čuo se šum električnih uređaja, po svemu sudeći transformatora. S trapezoidnih blokova montiranih na uzdužno postavljenim gredama na stropu spuštalo se na svaku kadu po nekoliko debelih kablova i završavalo u prihvatnim čvorištima na pobočnim stijenama. Dr Hagen se osmjeli i priđe jednoj kadi: kao što je i očekivao, u svakoj kadi, spremljen u kaloti s višestrukim stijenama, čamio je po jedan izoliran ljudski mozak, povezan s električkom pozadinom desetinama spletova najfinijih žica što su se ljeskale odozdo kroz providnu uljastu žućkastu tekućinu.

— Ah, da ne zaboravim — javi se doktor Hirnemius — u cijenu naših usluga uračunava se i to kojim sve dijelovima mozga pacijent želi imati posmrtne doživljaje. Naravno, doživljajni centovi u toku evolucije sele u više hijerarhijske centre čeonih režnjeva, no ipak ostaje dio svijesti i u starijim dijelovima živčanog sustava. Specijalno, ako ste ekscentrični ili slučajno bili dobar sportist, možemo održavati i osjete iz kičmene moždine, ali usluge te vrste posebno su skupe. Održavamo, međutim, tu praksu samo iz akademskih razloga.

— Pitao sam se od čega boluju pacijenti smješteni u nekom od onih vaših specijalnih odjela — reče tiho.

— Sada znate i to. Ne boluju ni od čega, ako i boluju svakako nisu ovdje zbog onoga od čega boluju. To su sve ljudi koji su s nama, svatko prema svojim mogućnostima, potpisali ugovore za aktivaciju mozga nakon smrti. Ljudi koji vjeruju u besmrtnost i mi im ispunjavamo želju.

Poveo je Hagena prema dizalu koje ih je odvelo u glavni hodnik na prvom katu, odakle su ubrzo stigli do kancelarije dra Hirnemiusa.

— Dakle — počne ovaj staloženim glasom — vidite kako smo vam brzo omogućili da doznate ono što vas je tako mučilo, a da, prirodno, niste znali o čemu je riječ.

— To je sve jezivo — reče nakon nekog vremena, uhvativši se rukama za glavu. — Jednostavno ne znam što da mislim o svemu ovome...

— Doktore Hagen — ljubazno prihvati dr Hirnemius, — pa vas nitko i ne prisiljava da nešto mislite o ovome, bar ne sada. Osim toga, vrlo je kasno. Dva sata po ponoći, priznat ćete nije pogodno vrijeme za opširne diskusije. Naposljetku, moramo vam dati vremena da se dobro ispavate prije nego što od vas zatražimo da donesete konačnu odluku.

— Odluku — osjećao je kako se vraćaju na početak njihova razgovora. — Odluku, o čemu... ?

— Ah, nemojmo opet komplicirati stvari! Šta mislite o tome da radite za nas? Da budem egzaktniji, proučili smo vaše osobine i zaključili da bi vas mogao zanimati rad u jednoj ovakvoj instituciji kojoj je potrebno odano i stručno osoblje. Istini za volju, o tome smo razmišljali već duže vremena, no vaši su... nepromišljeni postupci ubrzali našu odluku. Bili smo dovedeni na rub sasvim druge odluke, ali konačno smo odlučili da vam, kao što sam rekao, pružimo priliku... kolega Hagen. Nudimo vam posao, rad u Specijalnom odjelu što bez daljega možete smatrati i određenim unapređenjem. Vidite, ne smatramo toliko strašnim vaš... neumjesni čin i mislimo da je to vrlo pošteno od nas. Naravno, morat ćete se dokazati...

— Razumijem — doimao se zbunjeno, — Sve je to došlo tako naglo... Moram razmisliti, ovako nešto...

— Pa, razmislite, doktore Hagen, razmislite. Iako, bojim se, unatoč našoj susretljivosti, nemate baš mnogo izbora.

— Ne možete me prisiliti da sudjelujem u ovim čudovišnim postupcima! — u glavi mu je tutnjilo. — Sve je to tako životinjski, nemoralno... jednostavno neshvatljivo.

— Doktore Hagen, moramo vam skrenuti pažnju na to da mi nikoga ni na što ne prisiljavamo. Pristanete li raditi za nas, a to će vam se više nego isplatiti, smatrat ćemo da je vaš pristanak iskren i potpun. Ako pak ne pristanete... tada mi je dužnost da vas obavijestim kako ćemo se morati vratiti na početak našeg razgovora. A to znači,

morat ću se podsjetiti da ste uhvaćeni u nedoličnom činu špijuniranja Klinike.

— Morao bih telefonirati Janetti... — Osjetio je neodoljivu potrebu da razgovara s nekim tko nema pojma ni o čemu što se oko njega zbivalo u proteklih sat-dva.

— Na žalost, to vam za sada neće biti moguće.

— Moram se javiti. Kod kuće će biti u brizi... — pokušao je biti uporniji.

— Možda, ali nas se to ne tiče, ne želimo ulaziti u tuđe poslove. Osim toga, upozoravam vas da vi službeno niste ovdje, ako vam to nešto znači. No, budite bez brige, sve će biti u najboljem redu, budete li samo dovoljno razumni. A ako slučajno ne biste prihvatili naš prijateljski prijedlog, tada vas moram upozoriti da je Klinika odlučila da svakako i neizostavno surađuje s vama. Samo o vama, doktore Hagen, ovisi vrsta te suradnje, obratite pažnju na to!

U glasu doktora Hirnemiusa opet osjeti potmulu prijetnju.

— No, ostavimo se zasad nekorisnih diskusija, bit će bolje da dobro odspavate — reče i povede Hagena prema vratima, koja se otvore, a u prostoriju uđu dva stražara. — Odmoren čovjek donosi razumnije odluke.

Pokušao je nešto reći, ali nije izustio ništa. Susretljivo, stražari ga povedu prema prostoriji koju su mu namijenili za spavanje. Još mamuran od svega i s uskovitlanim mislima pošao je u pravcu koji su mu naznačili, okrenuvši se da odzdravi doktoru Hirnemiusu koji mu poželi laku noć, ne zaboravivši da ga još jednom podsjeti na odluku koju ima donijeti do jutra.

*

Probudio se sutradan oko deset sati i s mukom sjetio sinoćnjih događaja. Stražar na ulazu u prostoriju u koju su ga bili smjestili odmah je prijavio njegovo buđenje. Nakon nekog vremena naredili su mu da pođe u kancelariju dra Hirnemiusa.

Kao što je i očekivao, u njoj je doktor bio sam. Ponudio ga je da sjedne.

— Vidite kako nas naš rad prisiljava da se žrtvujemo. Baš sam prije nekoliko dana prostudirao vašu doktorsku disertaciju o režimima neurostatusa u toku različitih dobi života. Vrlo interesantno, moram priznati i čak upotrebljivo. Bilo bi svakako zgodno da na toj temi nastavite raditi i na našoj Klinici. Što kažete na to?

Znao je da njegova odluka neće zadovoljiti očekivanja doktora Hirnemiusa, ali ipak je odlučio da ne izda svoja uvjerenja do kojih je došao mukotrpno i u zbrci grozničavog razmišljanja gotovo cijele neprospavane noći.

— Prema vlastitim najdubljim uvjerenjima... — počeo je skupivši svu hrabrost da iz dubine provali prve riječi.

— No, molim, samo kratko i jezgrovito — prekine ga doktor Hirnemius mrzovoljno, reagirajući na njegovo oklijevanje. — I bez suvišnih riječi! Štedite neurone!

— Dugo sam razmišljao o vašem prijedlogu. I zaključio da nitko nema prava da se miješa u prirodnost samog čina umiranja. U njemu mora postojati neka dublja bit koju vi na skandalozni način blatite nasilnim miješanjem u njen prirodni tok. Naravno, ne mogu dokazati ovo što sam rekao, ali...

— Ne budite glupi! — odreže kratko dr Hirnemius. — Vaše tvrdoglavo nevjerovanje u uspješnost naših metoda ne može nas čak ni uvrijediti jednostavno zato, što je vaše ponašanje preglupo, da ne kažem idiotsko. Napokon, život i nije ništa drugo nego zamah koji puni mozak doživljajima. Štoviše, prema našim pokazateljima, u trenucima opuštanja vitalne energije mozak dospijeva u stanje osciliranja, kad se u njemu ponovo stanu redati slike iz ranijeg života i to tako traje nekoliko trenutaka, sve dok one ne nestanu u porastu organskog šuma. A mi samo nastojimo da te evolucijske zametke, zapravo sasvim logičnih prirodnih tendencija, upotpunimo i omogućimo njihovo puno korištenje. Na koncu, što čovjeku preostaje na kraju svega, kada je međustanični prostor njegova mozga već sasvim ispunjen vezama i gdje više nema mjesta za nove doživljaje, nego samo za to da još jednom ili čak više puta proživi isto? Savjetovao bih vam da na ovu našu institucija gledate kao na instituciju izuzetno humanog značaja koja je daleko ispred svog vremena.

Glas doktora Hirnemiusa postajao je polako sve zaneseniji.

— Zasad, ovo je glavna i jedina Klinika, koliko nam je oznato, na cijelom planetu, ali s vremenom, kada prikupimo dovoljno novca, otvorit ćemo klinike u svim velikim gradovima i organizirati golemu mrežu kojom ćemo naše usluge proširiti, kako teritorijalno, tako i po asortimanu usluga. Turističke agencije, koje s nama surađuju već danas, vode našu klijentelu na divna putovanja širom svijeta i tako im pribavljaju bogate i raskošne doživljaje kojih se zaista vrijedi sjećati. Naravno, ako vas baš zanima, koristimo se pri tom i preparatima koji obogaćuju i upotpunjuju doživljaje. Njih biste vi laički nazvali drogama, no nama je jedini i najplemenitiji cilj da u potencijalnog pacijenta utisnemo doživljaje kojih će se sjećati s radošću, poput nekog videograma u magnetoskopu. Pružamo im također i doživljaje posebne vrste, kakve im ne omogućuje nijedna druga turistička ni bilo kakva druga organizacija... osim nekih, zasad, ilegalnih udruženja. A sve je to nemjerljivo malo prema onome što tek namjeravamo učiniti. Postepeno, pokrit ćemo raspon doživljaja svih vrsta, doživljaja koje uopće možete zamisliti i koje će brižljivo pripremati nama odani psihološki instituti.

— Vi ste ludi! Sve je to maska, sve to ne služi ničemu! — zavikao je. — Svi su oni mozgovi dolje mrtvi, sva ta njihova električna prostrujavanja i sva ta matematička obrada ljudske svijesti nije ništa drugo nego vaša okrutna igra riječi.

— Kako se usuđujete... Ne dopuštam da tako drsko govorite u mojoj prisutnosti. Vi, čini se, još ne shvaćate i niste svjesni činjenice...

— Moja je dužnost i kao čovjeka i kao liječnika da reagiram na sve nepravilnosti koje se tiču humanosti i liječničke etike, a ovo nadaleko nadilazi granice dopuštenoga. Zadatak je liječnika da se brine o životu pacijenta, ne o njegovoj smrti, a vi pacijentima ne dopuštate ni da prirodno umru!

— Ne budite glupi, doktore Hagen! Pa što je smrt nego bolest, i svako zadiranje u život istovremeno je i zadiranje u smrt, sve zavisi samo od toga koliko se uspijemo približiti ključnim točkama egzistencije pacijenta.

— Mene nikada nećete pridobiti da radim ovdje. Štoviše, ovog trenutka dajem otkaz i na svoje dosadašnje radno mjesto. I to neodgodivo.

— Možda neodgodivo, ali isto tako i neprovedivo, na žalost. — Prvi put u glasu dra Hirnemiusa osjetila se ozbiljna prijetnja. — Bojim se da ćete ipak morati prihvatiti našu ponudu, jer vam ništa drugo ne preostaje.

— Nikada! Kako ne shvaćate da je sve to obično samozavaravanje... U krajnjoj liniji i zločin!

— Vi ste čak i nelogični u tim svojim optužbama. Ako je čak i istina da oni mozgovi dolje ne osjećaju ništa, tad nam još ostaje prostor da činimo humano djelo: prodajemo im nadu. Da, tako je, dobro ste čuli, prodajemo im nadu da će još mnogo, nebrojeno mnogo puta doživjeti i proživjeti ono što im je nekada značilo život, a oni nam vjeruju i umiru sretni i zadovoljni. A vama nudimo posao — glas postane odjednom začuđujuće prijateljski. — Kako ne shvaćate, nudimo vam sve: plaću, šanse za unapređenje, mogućnosti dopunskog rada, samostalnog istraživanja, studijska putovanja, jednom riječi sve. Vaša je obveza prema samome sebi da to prihvatite i da nam budete zahvalni. Potrebni su nam ljudi poput vas.

A zatim nastavi:

— Postavit ćemo temelje najmoćnijoj organizaciji koja će promijeniti filozofiju života i pomoću koje ćemo postići da H-proces uđe u obaveznu zdravstvenu zaštitu čime ćemo drastično izmijeniti i povijest čovječanstva. Jedina svrha života postat će skupljanje doživljaja, kako i pristoji. I to doživljaja svih vrsta: avantura, seansi, orgija. Za sve to brinut će se naše posebne organizacije koje će biti pod našom izravnom kontrolom i vodstvom. Te organizacije pratit će razvoj pojedinca od najranijeg djetinjstva sve do neke optimalne

starosti. Sve će biti podređeno konačnom činu preparacije i...

Hagen je stao uzmicati, a Hirnemius je nastavljao:

— Vi ste ludi, vi ste onaj od nas dvojice tko je lud! Ludi ste jer ne vidite da srljate u propast zbog svojih glupih uvjerenja i ne shvaćate da su ta uvjerenja samo vaša, i onog časa kad nestanete vi, nestat će i ona, a vi birate radije najstrašniju kaznu nego da naučite živjeti i nakon onoga što u svom neznanju držite čistim porazom. Mislite da ste hrabri, da se žrtvujete i suprotstavljate se tokovima koje više ništa ne može promijeniti. Ako vas zanima, stvorit ćemo vrtove živih mozgova. — Oči doktora Hirnemiusa zacakliše se, a ton poprimi primjese fanatizma. — Bit će to vrtovi svjetova, besmrtnih svjetova, koncentrati života. Poput slavnih visećih vrtova cara Nabukodonosora, stvorit ćemo slavne Hirnemiusove vrtove. Stvorit ćemo i arhetipove idealnih vrsta života, pa ako treba, odmah nakon rođenja izgradit ćemo mozgove prema najfinijim i najsuptilnijim doživljajnim strukturama i odmah ih podvrgavati postupku preparacije. Svijet će postepeno ostajati prepušten automatskim strojevima, a ljudska će se vrsta moći napokon prepustiti besmrtnom doživljavanju bez obveza, bez dužnosti i slobodna od bilo kakvih ropskih poslova. Time će se nebrojeno puta povećati i količina života na ovom planetu. To je proces koji više ništa ne može zaustaviti, ništa, a ponajmanje takve nadobudne i usijane glave poput vas. Naprotiv, takvi kao vi također nam na svoj način mogu pomoći i tako pridonijeti budućem blagostanju ljudske vrste.

— Vi... — zapanjeno ga je promatrao Hagen. — Rekao sam da ste ludi. Bilo je to tek onako... Sada sam u to siguran! Osvijestite se, doktore Hirnemius! Sve te vaše preparacije najobičnija su trabunjanja i tlapnje. A i nije najgore što lakovjernima oduzimate novac. Ljudi opijeni sotonskom idejom vlastite besmrtnosti vjeruju vam i pristaju na operacijske zahvate neizvjesnog završetka, za koje se čak i u slučajevima uspješna ishoda ne zna potpuno u kakvu stanju ostavljaju čovjeka, da ne kažem žrtvu. Ostavljate iza sebe čudovišno preparirane ljudske mozgove poput punjenih orahovih jezgri i uživate u toj groteskoj simbiozi skerletnog mrtvog tkiva i najmodernije elektronike, koja je tu samo zato da u vaših potencijalnih klijenata izaziva divljenje, što bi trebalo, rezultirati slijepim povjerenjem u sve što nudite. Tko vam jamči da oni mozgovi dolje upravo ne vrište od bolova, koji ih razdiru, od svih tih struja kojima ih punite, ako uopće nešto i osjećaju? Tko zna kakva sve strahotna izobličenja svijesti trpe zbog tih vaših selektivnih rastvora kojima ih preparirate? Tko zna kako se jadno osjećaju oni mozgovi dolje, možda tek kao siromašni ostaci potpuno paraliziranih tijela, pa s beskrajnim užasom ustanovljavaju, uvijek iznova, kako nisu kadri pokrenuti ni jedan ud! Vi ste čudovište!

— Vaša je reakcija mnogo primitivnija nego što smo to pretpostavljali. Vaši me postupci zapravo vrlo zbunjuju — jetko primijeti dr Hirnemius. — Nekom neupućenom sve bi ovo moglo izgledati i pomalo monstruozno, ali vi se vladate kao najobičnija budala, a s nekih stajališta to je mnogo gore. Oni mozgovi u podzemlju jednostavno sanjaju. Samo što ne sanjaju snove nego vlastiti, proživljeni život. Oplemenjen život, ako baš hoćete. Isto kao što ni vi u snu ne osjećate nikakvu volju nego jednostavno pasivno promatrate što se zbiva, a samo jednim dijelom svijesti svjesni ste svoje pozicije u igri. Tako i oni. Samo što je njihova igra mnogo ozbiljnija. Ali, sjetite se snova, u tome oni osjećaju čudesnu sigurnost u ono što se zbiva jer njihova podsvijest zna da su izvan svake opasnosti i da je sve što se ima desiti već negdje zapisano. Osim toga, ako vam to nešto znači, tako je mislio i doktor Sattung.

— Doktor Sattung? — okrene se dr Hagen, izražavajući zgranutost i čuđenje. — Pa on je nestao i nitko ništa ne zna o njegovim istraživanjima!

— To je ona malenkost koja je vama poznata. Vidite, sada vam i to možemo reći. Taj je doktor Sattung imao nekih ispravnih tvrdnji koje su se opasno približile naučnim spoznajama kojima se koristimo pri našim preparacijama. Bio je tvrdoglav poput vas. I tako je, razumjet ćete, morao nestati. Šteta, mogli smo uspješno surađivati.

Hagen je postajao sve više svjestan situacije u kojoj se nalazi. Znao je da oni iz Klinike neće prezati ni od kakva postupka bilo da ga privole da radi s njima, bilo da ga uklone.

— Suviše smo toga uložili u naš grandiozni poduhvat da bismo mogli dopustiti da nas netko omete u njegovoj isto tako veličanstvenoj realizaciji.

Sjećao se doktora Sattunga: namjeravao je objaviti epohalna otkrića o mozgu kao primaocu Univerzumske svijesti, no odjednom je nestao netragom. Ni u stanu, ni u njegovim laboratorijima nisu pronađeni nikakvi dokumenti o istraživanjima, što je protivnicima davalo povoda da šire glasine o tome kako je dr Sattung jednostavno bio prisiljen nestati, kako ne bi izbile na vidjelo krupne, slučajne ili namjerne, pogreške koje bi mu okrnjile ugled u naučnim krugovima. Bilo je, doduše, i onih koji su mislili drugačije, no kako ni za kakve tvrdnje nije bilo dokaza i kako se svaki takav stav temeljio na manje ili više vjerojatnim pretpostavkama, to je nakon nekog vremena cio slučaj prekrila zavjesa šutnje i zaborava. Kad bi mu bar uspjelo dozvati policiju...

Lagano je krenuo prema izlaznim vratima.

— Dakle? — začuje se hladan glas doktora Hirnemiusa.

— Od mene nikada nećete načiniti zločinca! — kriknuo je u iznenadnom impulsu gnjeva i mahnito jurnuo u hodnik. — Niti će me

snaći sudbina doktora Sattunga!

Na brzi mig Hirnemiusa za Hagenom poletješe dvojica riđokosih divova-čuvara koji su cijelo vrijeme stajali pred vratima. Hagen je vrludao divljački polupraznim hodnicima, nemilosrdno odgurujući u stranu one rijetke pacijente Specijalnog odjela koji bi mu se našli na putu. Jedna ordinacija bila je otvorena i on uskoči u nju, jedva dospjevši na vrijeme zaključati za sobom vrata na koja su ubrzo naletjeli progonitelji.

— Trebat će im vremena da razvale vrata — pomisli u trenu. — Hodnik je na ovom mjestu preuzak da bi ih mogli razvaliti iz zaleta.

Bez mnogo premišljanja uđe u dizalo što se nalazilo u ordinaciji. Zaustavivši se u prizemlju, izletio je van i pojurio prema predvorju. Ali, u ranim prijepodnevnim nedjeljnim satima sva su izlazna vrata bila zatvorena. Vani je sjalo sunce. U tisućama raspršenih vodenih kapljica ljeskao se vodoskok u dvorištu Klinike. Vrtna šetališta bila su prazna. Vratio se i s užasom ustanovio kako se debela staklena vrata kroz koja je upravo bio prošao na ulazu u jedan od hodnika na kojima je pisalo »Strogo zabranjen prolaz«, lagano i neumoljivo zatvaraju.

— Potpun sistem interne televizije — prostruji mu glavom, dok je promatrao kako sa stropa sva njegova kretanja prati minijaturna kamera smještena u otvoru sličnom otvoru za ventilaciju. Bio je zatvoren i u klopci, kao miš u mišolovci. Sa zida britko se oglasi interfon.

— Dakle, kao što vidite, nemoguće je pobjeći od nas. Zaista nam je žao što ste se odlučili za takav besmislen i naivan pokušaj. I kukavički, uostalom, pokušaj koji tako grubo odskače od naših profinjenih metoda. Vi nas jednostavno vrijeđate... kolega. Nismo se tomu nadali, zaista nismo. Kako se samo u posljednje vrijeme sve uprostačilo. U biti, trebalo bi da se ljutimo na vas, ali nekako nemamo smisla za to. Zapravo, to i ne zaslužujete, prije bismo vas trebali žaliti, ali žaljenje zaslužujete još manje. Osim toga, to ne običavamo, bar ne prema zlonamjernicima. No, niste mi dopustili da vam sve kažem, pa budite tako ljubazni i pustite me da to ispravim. Slijedite naše daljnje upute.

Hagen je otprilike slutio kamo sve to vodi. Iznad jednih vrata upali se zelena signalna žaruljica i pozva ga da uđe.

— U ovom trenutku — ponovo se oglasi interfon — kada ste vi sami odlučili što da učinimo s vama, mogao bih sebi pružiti zadovoljstvo da vam ukazem na neke stvari. Bit će vam to pouka da se ne petljate u tuđe stvari, šteta je samo što je više nikada nećete imati prilike iskoristiti. No, dobro, pustimo sad pojedinosti. Tako, samo uđite, ničega se ne trebate bojati... bar za sada. Evo — pratio je hladan glas s interfona njegova kretanja — nalazite se u prostoriji primarne neuro-psihološke obrade pacijenta, slijede zatim operacijske dvorane za ekstirpaciju mozga i njegovo metaboličko prepariranje za rad u

novoj sredini. Molimo vas, ne dirajte papagaje! Kao što vidite, koristimo se najmodernijim uređajima u svim fazama obrade, možda ćete se time jednom tješiti.

U bunilu pokušao je shvatiti dublji smisao tih riječi, osjetio je da iz njih struji jeziva opasnost, ali ubrzo mu je svijest bila privučena daljim, sve strasnijim slikama koje su se nizale pred njim dok je teturao golemim halama i dok su ga sa sviju strana salijetali brojni uređaji, kakve nikada prije nije vidio i o kojima je mogao samo nagađati čemu bi mogli služiti.

— Kao što vidite, nismo vam sinoć uspjeli pokazati što sve posjedujemo. Čak i tropske ribice. Malo egzotike nikada ne škodi.

Zapanjen, našao se odjednom pred golemim zidnim akvarijem. S one strane debelog staklenog zida, u blagoj prohladnoj rasvjeti lagano su promicale ribe različitih boja, u vodi kojoj su mir remetili samo zračni mjehurići što su se grgoljavo dizali s nekoliko mjesta na tlu. U dubini akvarija lijeno su se lelujale raskošne vodene biljke širokih, lepezastih i rascijepljenih listova.

— Ovo su vrlo lijepe, mirne i dobroćudne ribice. A sada ćemo vam prirediti malu predstavu — odjeknu iz zvučnika, i dr Hagen opazi kako se sve tri kamere skrivene u stropu okreću prema akvariju. Visok ton ispuni odjednom prostor s one strane staklene stijene akvarija i gotovo se sve ribice sjatiše oko jedne crne bazaltne gromade na dnu. Ova ih stade odvlačiti u odjeljak koji odmah zatvori staklena ploča.

Poput razjarenih gladnih zvijeri puštenih iz kaveza sjuri odjednom u akvarij desetak ružnih i prilično nezgrapnih riba, krvožedno isturenih očnjaka i pred zapanjenim promatračem u tren oka ogloda do kostiju ono nekoliko ribica koje su bile ostale u akvariju.

— Šta kažete na naše male pirane? Pune su ih rijeke Latinske Amerike. Ove sam osobno donio iz svete rijeke Urubambe. Možda su je zbog tih životinjica i proglasili svetom. Ljudi imaju simpatičan običaj da proglašuju svetim ono čega se boje. Pa i to je jedan od razloga zašto ih treba držati u strahu. Jadne male, vidite kako su bile gladne!

Automatski, kao po nekom naređenju, pirane se vrate odakle su i došle, a akvarijem se ubrzo razmile prijašnji stanovnici.

— A sada bih vas zamolio da krenemo dalje. Na raspolaganju mi je vrlo ograničeno vrijeme, čekaju me moji vrli pacijenti. K tome, vi ste tako neuljudno odbili da surađujete s nama. Čak i kad smo vam već oprostili one noćne izlete u naše prostorije... Mislim da nema smisla da vas detaljnije upoznajemo s našim specijalnim preparatima za selektivno uništavanje neurona, a s kojima postižemo briljantne rezultate u oplemenjivanju unutrašnje doživljajne strukture mozga prije nego što biva podvrgnut završnim medicinskim zahvatima.

Tumarao je prostorijom, vođen bljeskovima uzmičućeg svjetla, sve

dok nije naletio na nekoliko velikih tamnih posuda u kojima su se nazirale konture polupreparirаnih mozgova.

— Nadam se da nećete doći u iskušenje da dirate ove mozgove naših pacijenata da biste ih spasili muka ili da činite slične neozbiljnosti. Već smo imali jednu takvu nezgodu. Jedan je podivljali pacijent, koji se u posljednjem trenutku predomislio, razlupao pola laboratorija prije nego što su ga svladali naši momci.

— I što je bilo s njim? — mehanički upita Hagen.

— Naš je osnovni princip obostrano poštovanje ugovora koji potpisujemo kao poslovni partneri. Bio je primjerno kažnjen za svoje nedjelo, a mi smo naš dio ugovora dosljedno ispunili. Kaznu smo utkali u sam postupak. Što ćete, svaki je ugovor višeznačan. No, vi se ne morate bojati da ćemo krivo shvatiti slabije definirane pojedinosti našeg ugovora — jetko primijeti glas s one strane žice. — Vi, naime, s nama niste potpisali nikakav ugovor!

Dalje su uslijedili nijemi blokovi — podrumsko skladište kompjutorskih i videotraka s podacima o pacijentima i tretmanu svakog od njih. Zeleno svjetlo pozvalo je Hagena u dizalo koje ga spusti dva kata niže.

— Ne trošite vlastite misli na to kako da se oslobodite, svaki je pokušaj osuđen na propast, a mi ćemo znati nagraditi vašu strpljivost i povjerenje. Zapravo, nećemo vas nagraditi u pravom smislu riječi, samo vas nećemo toliko kazniti, to je sve. Za nas su misli vrednije od stvarnosti; što ćete, takav nam je posao.

Ispušten u istu onu veliku odaju koju mu je pokazao dr Hirnemius, samo s druge strane, prepoznao je one grozomorne kade s pohranjenim mozgovima i klupka kablova što su se spuštala i sa stropa.

— Zanimali ste se za sudbinu doktora Sattunga, zar ne? — Hirnemiusov glas zvučao je sotonski i odjekivao u golemoj hali. — U prilici smo da vam zorno pokažemo što je bilo s njim. Da, tako je, još samo malo naprijed... Evo, to je upravo ovdje! — zaustavi ga glas pred jednim blokom. — Doktor Sattung upravo proživljava trenutke svojeg života, i radosne i teške. Manje radosne a više one teške, ali sve je to za napredak znanosti.

Hagen je uzbuđeno disao. Obrisao je rukom oznojeno čelo. Uzmaknuo je od kade i oteturao dalje kroz nizove s blago rasvijetljenim rednim brojevima na betonskim postoljima.

Mjestimično, šumovi električnih uređaja postajali bi jači. Na svakoj kadi gorjela je skupina kontrolnih žaruljica. Brojači su pokazivali koliko su puta određeni mozgovi prošli puni ciklus života i stanje na njima kretalo se od nekoliko desetaka do nekoliko tisuća.

— Ne shvaćam gdje je moje mjesto u svemu ovome — progovorio je tiho, kao za sebe. Znao je da oni odozgo čuju svaki šapat i motre na

svaku kretnju.

— Očekivali smo to pitanje... — začuje se iz zvučnika dubok uzdah. — Vaše mjesto upravo je ovdje!

S užasom ustanovi da se nalazi pred jednim praznim blokom. S uobičajene trapezoidne kutije na stropu visili su kablovi slobodnih završetaka. Sve žaruljice na indikatorskoj ploči postolja bile su ugašene, sve osim jedne, a na njoj je pisalo samo: »R. br. 1793 Dat. ekspozicije (neupisan)«.

U trenutku zaori mu u glavi zaglušni val potvrde svih zlih slutnji koje su ga morile. Uz divlji trzaj okrenuo se i pojurio prema vratima lifta, ali ona su stajala zatorena. U polumraku, uspio je prepoznati glavni ulaz u odaju, ali i on je, kao što je i očekivao, bio zavoren. U glavi mu je brujalo.

— Proklete životinje! Imaju me, ali još moraju doći po mene! — bijesnu mu misao i on potrči prema uređaju za gašenje požara koji je visio o kuki na zidu, zgrabi ga i zamahne njime prema najbližoj kadi. Kalota u kojoj je bio spremljen mozak s treskom se razbije u paramparčad a okolinom se razlije mirisna i gusta smeđkasta tekućina koja ga poprska po licu. S gađenjem osjeti njen gorak okus. Pogledao je u kupku: udarac je napravio udubinu u krtoj tvorevini moždanog preparata i rascijepio ga na dvije polutke, smrskavši pri tom dobar dio moždane kore. Iz unutrašnjeg tkiva procuri bjeličasta tekućina koja je očito služila umjesto krvi u promijenjenom metabolizmu preparata. U dodiru sa zaštitnim rastvorom ona se brzo stade zgušnjavati u male ružičaste grudice, dok su dijelovi tkiva u neposrednom dodiru sa zrakom stali ubrzano tamnjeti i raspadati se ostavljajući iza sebe sivkasto potporno tkivo i svjetlucave ravnine završetaka tisuća ugrađenih zlatnih mikrosondi.

— Odlično! Odlično, doktore Hagen! — podivlja zvučnik sa stropa. — Pacijent pod rednim brojem 726 imao je pred sobom još ravno 11.268 plaćenih života. Obavještavamo vas da ste tih 11.268 života, ljudskih života, doktore Hagen, ne računajući onoga koji je bio u toku, upravo uništili. Po nekoj bliskoj logici, doktore Hagen, vi ste upravo ubili više od deset tisuća ljudi!

— Lažete! Sve je to najobičnija prijevara i laž! — očajnički je urlikao Hagen prema zvučnicima na stropu. — Sve je to mrtvo, mrtvo da mrtvije ne može biti!

— Ha, ha, ne budite opet glupi, doktore Hagen! — grcao je u smijehu glas iz zvučnika. — Ovi mozgovi uopće nisu mrtvi, a to vi ne želite priznati. Oni zapravo nikad nisu ni umrli u pravom smislu riječi: iz stanja duboke narkoze jednostavno smo ih prenijeli u stanje vječnosti. I oni su živi, doktore Hagen, živi su poput vas i mene, samo što sanjaju. Uspavani su i sanjaju, to je sve. Svi osim onoga kojeg ste uništili tako da ni naši najsuvremeniji kompjutori neće biti u stanju

analizirati procese koji se u njemu zbivaju... u onim njegovim dijelovima koji su eventualno uspjeli preživjeti havariju cjeline.

Pogledao je prema postolju uništene kade: žaruljice su uzbuđenim treptajima odavale uzbunu. Signali nekih područja potpuno su se ugasili, a javili su se — dotad mirujući — s drugih područja. Većina instrumenata stajala je u svojim krajnjim položajima: neki na nuli, a neki preopterećeni i tik pred pregaranjem. Bio je to tipičan znak da je sistem ozbiljno oštećen.

— Igrajte se, doktore Hagen, samo se vi igrajte! — nastavljao je i dalje halucinirajući glas odnekle sa stropa i odjekivao đavoljom dvoranom. — Imate na raspolaganju još točno 48,729.135 ljudskih života. Možete ih uništiti u ravno 1792 udarca. Zašto ne pokušate, doktore Hagen? Spasite ih, to vam je jedina prilika!

Od uništenog mozga ostalo je samo bjeličasto tkivo impregniranih glija-stanica s otocima crnih i bezličnih mrlja koje su se stravično grčile, skupljale i nestajale.

Uhvatio se za glavu: nije očekivao ovako živu reakciju tkiva koje je smatrao mrtvim. Zavrtjelo mu se u glavi, a zrak je odjednom postao ogavno težak i ljepljiv.

— Ostajete bez riječi, doktore Hagen? — glas sa stropa postao je zajedljiv. — Zar je to moguće. I još se nadate da ćemo doći po vas. Pa, doći ćemo, ne brinite, naravno da ćemo doći po vas. To je sve, doktore Hagen, moje j vrijeme isteklo. Do viđenja, doktore Hagen i spavajte dobro!

Osjetio je slatkast miris omamljujućeg plina koji je iznenada pokuljao iz mlaznica u podnožju bloka br. 726. Koljena su mu počela klecati i ispustivši aparat koji je još malo prije grčevito stezao u desnoj ruci, on mlitavo i poput vlažne spužve spuzne na pod i sve oko njega odjednom prekrije gusta tama.

Probudio se u ćeliji koja je po svemu podsjećala na zatvorsku. U glavi mu je tutnjilo, premda se osjećao ispavanim. Teško se kretao, osjećao se izubijanim i s bezgraničnom mržnjom ustanovi brojne modrice na licu, po rebrima i nogama.

Ugledavši ga kako se probudio, stražar s automatom u rukama brzo se trže i nešto javi u mikrofon. Nakon nekog vremena pred njim je stajao doktor Hirnemius u svojem uobičajenom radnom odijelu u kojem ga je viđao u Klinici.

— Šta namjeravate sa mnom? — zgranut, upitao je postajući sve više svjestan da sve ovo što se zbiva nije san nego zbilja i to stravična zbilja koja se upravo nastavlja.

— Željeli bismo vam ukazati na pogrešnost vaših naučnih tvrdnji, bolje rečeno tvrdoglavih sumnji, i neka to bude ono službeno među nama. Naravno, nakon novoga što ste učinili, preostaje nam samo jedan put da vam to dokažemo. Odlučili smo da vam pružimo najveći

mogući dokaz o ispravnosti našeg postupka s mozgom. A vi ćete nam zauzvrat dopustiti da to učinimo na poseban način koji će nam omogućiti da procijenimo ponašanje sistema kad se postmortalno reciklira tek malen, završni dio života. Tu, naime, nastaju neki električni fenomeni koji su posljedica izrazitih nesimetričnosti energetskih opterećenja moždanog tkiva. A željeli bismo ispitati i jednu novu vrst selektivnog rastvora za prepariranje koji potiskuje električke aktivnosti područja ugode, a povećava električke aktivnosti područja neugode, za promjenu.

Razumio je što to ima da znači.

— Naravno, u tu svrhu bit će potrebno da vas posebno pripremimo. E, pa doktore Hagen, bilo mi je zadovoljstvo razgovarati s vama — izreče na kraju doktor Hirnemius smješkajući se. Zatim mu pruži ruku koju Hagen — nakon oklijevanja — prihvati sa zebnjom, izražavajući nerazumijevanje.

Ostao je zatečen postupcima Hirnemiusa i u glavi mu je još odzvanjalo Hirnemiusovo »Zbogom, doktore Hagen«, kad ga snažan udarac pogodi u pleksus i obori na pod. Prevrtao se na podu u borbi za zrak, pokušavajući u isto vrijeme uzmaknuti od bjesomučnih udaraca čizmom u slabine. Nit uzmućene svijesti prekine mu udarac vrhom čizme o bradu i sve opet prekrije duboka tama.

*

Probudio se negdje u noći i pred sobom našao zdjelicu hrane. Sve ga je boljelo. Osjećao je kako mu pulsiraju vratne žile, lice kao da mu je otvrdnulo dok mu je u slabinama tutnjila potmula bol. Dovukao se do hrane i s mukom stavio u usta prve zalogaje: učinila mu se čak ukusnom. Sa zaprepaštenjem ustanovio je da je obučen u jednodjelnu odoru sličnu nekom japanskom kimonu. Na prsima, na posebno ušivenoj krpi, pisalo je udareno žigom »Eksp. obj. 26/1793«.

Očito, nad njim se vršilo usporedno psiho-fizičko uništenje. Stražar ga je bezlično promatrao: za njega je on bio zacijelo jedan od mnogih, od najmanje njih 26. Sjeti se Janette. Nije postojala nikakva šansa da joj se javi. Pokušao je smiriti i srediti uzburkane misli. Stražar ga je i dalje promatrao hladno poput sante leda.

Umorno, doktor Hagen sjeo je na klupu i zario glavu među ruke. Sva sila misli vrzla mu se po glavi, sve su htjele da budu prve i u tom nemogućem košmaru nesuvislosti koji ga je progonio, nikako mu nije uspijevalo da se dokopa misli od koje bi mogao krenuti. Baš kad mu se učinilo da se počeo sabirati i da se donekle sredio, krajičkom oka opazi kako stražar daje nekome znak kretnjom glave i u ćeliji se ubrzo nađoše dvojica. Nije se gotovo stigao ni pomaknuti, kada ga obori snažan udarac u donju vilicu. Za njim odjeknu u njegovoj uzdrmanoj

svijesti drugi, još snažniji udarac u leđa, a potom se na njega stušti pljusak udaraca nogama u slabine, među rebra, u goljenicu... I ovaj je put kao i ranije sve ubrzo prekrila tama duboke nesvijesti.

*

Koliko je već dugo u ovom jezivom zatvoru? Najmanje nekoliko dana. Prije koliko je vremena uopće prestao osjećati usnice? Cijelim tijelom drhtao je kao prut, a na plave modrice po tijelu već je bio navikao. Sat su mu oduzeli zajedno s odjećom. Klecao je dok je prilazio uobičajenoj porciji hrane, ponekad je dobivao čak i kolač. Uočio je da je hrana čak vrlo dobra s obzirom na postupke kojima ga ovdje izvrgavaju, ali nije imao ni najmanje volje da i dalje razmišlja o tome. Poslije jela davali su mu nekoliko sati odmora. Jedan, možda dva sata, a možda je sasvim izgubio osjećaj za vrijeme. Zatim je redovno slijedila tuča: uvijek brutalna i nemilosrdna. Ubrzo je naučio da se pravi da spava. Upalilo bi, ništa ne bi posumnjali i nisu ga budili, vjerojatno su njegovo produženo spavanje smatrali posljedicom batina koje je dobivao i njegove potpune iscrpljenosti. Znao je da neće moći još dugo izdržati, a znao je da to vrlo dobro znaju i oni. Zato je svaki put kada se probudio i dok je praveći se da spava razmišljao o svojoj sudbini, očekivao i trenutak kad će se sve to izmijeniti. Pokazalo se da je ipak, bar u tome, imao pravo: po svemu sudeći, bilo je jutro kad su došla trojica, među njima i doktor Hirnemius. Izmijenili su među sobom nekoliko škrtih latiniziranih fraza. Razumio ih je. Između ostaloga, složili su se da je objekt spreman za podvrgavanje specijalnom postupku.

Znao je o čemu se radi. »Željeli bismo ispitati i jednu novu vrst rastvora za prepariranje koji potiskuje električne aktivnosti područja ugode, a povećava električne aktivnosti područja neugode, za promjenu...«, odjekivao mu je u svijesti glas doktora Hirnemiusa.

Žele u njega ucijepiti doživljaje bogate neugodama i onda po svemu sudeći mjeriti napone razlika encefalograma odabranih tokova prije i poslije podvrgavanja njegova mozga tim otopinama. Sam pogled na Hirnemiusa govorio mu je da od njega nema više što tražiti: za njega on više nije bio ništa drugo nego eksperimentalna životinja. Možda je ipak sve moglo ispasti drugačije da je pristao na suradnju... Davši nekoliko kratkih uputa stražarima, tri se prilike u bijelim ogrtačima udalje isto tako nenadano kao što su i došle.

Nije se opirao kada su, valjda opet koji sat kasnije, došli po njega i ubrizgali mu nekoliko injekcija, te mu šutke dali znak da ih slijedi. Bez riječi i malo omamljen, ali pri punoj svijesti, pošao je za njima, osjećajući kako je napokon došao trenutak, koji je u bunilu između žestokih udaraca i u momentima kad mu više ništa bolje nije

preostalo, tako željno iščekivao. Prošli su širokim bijelim hodnikom po kojemu su s obje strane bili postavljeni veliki pravokutni blokovi s patuljastim palmama i kojekakvim drugim egzotičnim i arhaičnim biljem. Zaustavili su se pred velikim dvokrilnim vratima koja se tiho rastvore i uvedu ga unutra.

— Eksperimentalni objekt broj 26 spreman za postupak — začu se odnegdje kratak izvještaj.

Sve je bilo tu: aparati za anesteziju, veliki automatski operacioni stol, aparati za sterilizaciju, blještavilo reflektora, spremna ekipa anesteziologa, asistenata od kojih je neke poznavao iz viđenja. U skupini od devet ljudi uspio je prepoznati i doktora Hirnemiusa.

Zgrozio se pri pomisli kako nigdje u sebi ne osjeća nikakvo opiranje prema ulozi koju su mu dodijelili. Bila je to posljedica injekcija koje je dobio, a možda i rezultat sistematskog dodavanja određenih supstanca hrani. Iz skupine se polako, koracima punim nekog prenapetog i neprirodnog iščekivanja izdvoje dvojica asistenata i lagano ga privedu, skidajući s njega ogrtač. Dvojica čuvara koji su ga bili doveli polako se udalje.

Potvrdnim kimanjem glave dr Hirnemius dade znak da počne postupak. Odjednom je Hagen osjetio divljačku potrebu da nešto kaže i s užasom ustanovi kako jednostavno ne može micati usnama. U posljednjim trenucima htio je da im dade do znanja nešto o čemu ni on sam nije imao pojma, i on pronađe sebe kako je još pod dojmom što je na njega ostavilo čudesno i potpuno neočekivano ponašanje onog razorenog mozga duboko u podrumskoj prostoriji. Sve je to bilo glupo i nestvarno. U ovim trenucima na prvom katu zgrade regularno se primaju pacijenti, rade odjeli za psihoanalizu, neuropsihijatriju, čitava Klinika obavlja najuobičajenije funkcije bolničkog liječenja standardne neuroklinike, dok se ovdje u prizemlju i s pogledom na sočni baršunasti vrt vrši jedno žrtvovanje. Žrtvovanje nauci, dakako.

Dok se primicao stolu, njegov se pogled sretne s pogledom doktora Hirnemiusa: Hirnemius ga je promatrao s nekom tajanstvenom zainteresiranošću i u njegovim očima nije uspio razaznati nikakve znakove mržnje, nekog potmulog iživljavanja ili možda osvete. Tek mrtvački hladnu proračunatost, neku bezosjećajnu okrutnost neodgodive odlučnosti za ono što mu je činiti.

Polegli su ga na stol koji se potom uz tiho zujanje elektromotora postavi u radni položaj. I dok se na njega trajanjem vjekova sudbinski lagano i neumoljivo spuštala maska za duboku anesteziju i prije nego što će sve zauvijek prekriti tihi, bezimeni mrak, odnekuda iz vrta zrak propara divlji urlik kakadua, ili je to bio tek jeziva škripa automobilskih guma po mokrom asfaltu, automobila koji očajnički pokušava zakočiti.

Umalo ga nije zahvatio neki suludi vozač dok se zamišljeno

približavao eminetnoj zgradi Gradske neurološke klinike, smještenoj na samom kraju 37. Avenije na zapadnoj periferiji grada i skrivenoj iza bogatog perivoja. Pogledao je na sat: bilo je 20 sati i 27 minuta. Prije nepunih desetak minuta još je bjesnio onakav poznati i dosadni, iznenadni ljetni prolom oblaka, kratkotrajan, doduše, ali tamnim zgusnutim nebom još su se vukli sivi i tmasti oblaci koji nisu obećavali ništa dobro, i on odluči da požuri i ne dopusti da ga novi prolom zatekne na ulici. Šutnuo je kamičak na tramvajsku prugu što se ljeskala na zagasitoj asfaltnoj podlozi i vijugala u daljinu u kojoj je već mogao nazirati blistave prozore Klinike.

Bio je duboko uvjeren da se u njoj događaju u najmanju ruku vrlo čudne stvari, posebno u drugom, stražnjem dijelu Klinike, dvorišnom dijelu koji je gledao na privatni park i kojem je pristup...

Poul Anderson: Izvanvremensko svratište

House Rule

Preveo *Božidar Stančić*

Možete je naći posvuda, u svako vrijeme, danju, u sumrak, noću, na kraju starinske uličice, usred puste močvare ili usred šume, gdje je ne zapažaju ni lovci kojima ne izmiče nikakav trag. Ja sam tu kvaku obuhvatio prstima, otvorio, začuo škripu kad sam ulazio u kabinu broda na moru. Valja paziti da otkrijete njezinu neopipljivu prisutnost, morate biti pažljivi, znatiželjni, smjeli ili zdvojni pa da uđete prvi put. Pa ako ne zloupotrijebite gostoljubivost, bit će vam dopušteno da navratite od vremena do vremena.

Dakako, nije zajamčeno. Rijetki imaju tu sreću. Nitko nije znao po kojim kriterijima vlasnik izabire uzvanike, a kad bi mu netko postavio to pitanje, odgovarao je da izabire one koji bi mu mogli ispričati dobru pripovijest. Prema tome, i vi biste mogli jednoga dana biti prihvaćeni, pa budite pripravni na sve i možda ćete imati sreću da se nađete u Svratištu kod Starog Feniksa.

Nisam znao zbog čega svratištar i njegova žena drže da ja zaslužujem tu čast. Mnogi su bolji od mene duž sveobuhvatniih prostora, a ja ih nikad nisam ondje vidio. Kad bih mu spomenuo kojeg, domaćin bi slegnuo ramenima, nas miješio se i pristojno izbjegao odgovor. Bio je u tome nenadmašiv. Možda ih ja nisam ovdje sreo. Istina je, gost može ostati samo do slijedećeg svitanja. Zatim mu se svratiste neće pokazati neko vrijeme, u mojem slučaju oko mjesec dana. Inače, u toku tog vremena čini mi se da svratište kao sastajališna točka postoji u svemiru u više njoj osobenih prostorno-vremenskih dimenzija.

No, nemojmo umovati o neznanom. Da vam radije ispričam jedan događaj.

Večer bi bila zadovoljavajuća pa da i nisam razgovarao s Leonardom da Vincijem. Prepoznao sam toga čovjeka visoka stasa, pozlaćene brade, čim je ušao u prostoriju i otresao svoj ogrtač pun kišnih kapi. Odmah sam mu se predstavio. Inače su gosti u Starom Feniksu bili srdačni i opušteni. Dolazili smo kako bi se sastali s drugim ljudima. A među rijetkim današnjim gostima jedino smo vlasnik,

konobarica i ja govorili talijanski. Oh, Lonardo bi mogao govoriti i latinski ili francuski s redovnicom koja je sjedila podalje za našim stolom i slušala, premda bi razgovor bio težak.

Vlasnica se užurbala noseći pivo Eriku Crvenom, Sancho Pansa i Nicholas van Rijn razgovarali su na španjolskom dijalektu i u svemirskom žargonu, ispijajući od vremena do vremena pivo iz vrča. Moj domaćin, kojeg sam zvao Svratištar premda je imao mnogo imena, sjedio je u mračnom kutu s ljudima koje nisam mogao raspoznati, ustanovivši samo da su bili nejasni i pokriveni svjetlucavim zvjezdicama. Svratištarevo okruglo lice bilo je svečanije nego obično, često je rukom prelazio preko ćelave glave, pušući i mumljajući.

Sjedio sam sam s Leonardom da Vincijem sve dok nije ušla redovnica i stidljivo sjela za naš stoi. Ja sam govorio starim francuskim, a posjet Starom Feniksu bio mi je poticaj za studiranje jezika. Bili smo tako zadubljeni u razgovor da nismo čuli njezino ime, premda je pozdravila pristojno, kako je to zahtijevao Svratištar. Jedva da sam zapazio njezino lijepo lice pod naglavkom. Ipak sam shvatio da je stigla iz samostana u Argenteuilu iz XII stoljeća. Ostala je kraj našeg stola i slušala razgovor. Renesansni firentinski jezik nije joj morao biti stran.

Leonardo je mnogo govorio. Oraspoložile su ga dvije čaše vina, njegov duh je oživio i digao se poput orla pod vjetrom. Te je večeri došao ovamo drugi put, a prvi je posjet ostavio na njega dubok dojam. U našem su svratištu hrana i piče bili izvrsni. (Ništa čudno: Svratištar je bivao posvuda po svjetovima i epohama supersvemira sa svojim ograncima). Leonardo se osjećao ugodno. Pripovijedao mi je da je stanovao u Milanu 1493, u svojoj 41. godini. To je odgovaralo onome što sam znao o njemu. Bila je, dakle, riječ doista o Leonardu kojeg sam ja poznavao. Prema onome što je pripovijedao, činilo se da je bio na vrhuncu slave, moći i bogatstva.

— Zašto ne govorite više od tome? — pitao me svojim punim i melodičnim glasom.

— Ja bih kad bih mogao. Ne znam koliko daleko smijem ići... mislim da odlučuju o svakom slučaju posebno. Ali... želite li riskirati da vas zasvagda udalje s ovog mjesta ?

Bio je bogato odjeven, premda su boje bile slabe prema sintetičkim bojama moje epohe. Okrenuo se na stolici. Dok je gledao po prostoriji, zapazio sam kako se redovnica divi njegovu profilu... nekako pohotno ..? Zaista je lijepa, pomislio sam u sebi. Ni neugledna i tamna vunena halja, široka i gruba, nije mogla sakriti njezin vitki i mladi stas. Lice joj je bilo blijedo, lijepih crta, velikih očiju. Pitao sam zbog čega se zavjetovala na redovništvo.

Zidovi prostorije bili su od izrezbarenog drva, ogromne su grede

podupirale strop. U ugodnom kamenom kaminu pucketao je plamen koji je širio toplinu, kao što su svijeće odavale više svjetla. Svjetlo je obasjavalo uspravne stolice oko stolova, poneki naslonjač, bijeli stolnjak duž glavnoga stola, pogodnog za prijateljske sastanke i ćaskanja. Na zidovima knjige i slike, sjećanja na daleke krajeve. U dnu, iza šanka, domaćica je stajala između slavina za točenje piva i redova boca i čaša. Svjetlo se gubilo u hodniku, ali sam ipak mogao zapaziti stube što su vodile u sobe, gdje se po želji moglo prespavati. (Rijetki su se služili tom mogućnosti, jer je društvo bilo ugodno, a vrijeme dragocjeno.) Kapci su uvijek bili zatvoreni, po mom uvjerenju zato što prozori nisu gledali u iste svjetove kao i vrata već na neke čudne. Zbog te misli činila mi se unutrašnjost još ugodnijom.

— Ne, ne želim riskirati — odvrati Leonardo. — Bit ću oprezniji. A ipak... teško je to shvatiti... ako smo ovdje samo zato što gospodin Svratištar voli društvo i priče, zašto da se postavljaju ograničenja našem razgovoru? Uvjeravam vas da se ne bojim čuti iz vaših usta datum i okolnosti svoje smrti. Bog će me pozvati kad bude htio.

— Vaše su riječi temeljna istina — odgovorio sam — ali ja nisam sasvim siguran da pripadam svijetu vaše budućnosti. Možda pripadam budućnosti nekoga drugog Leonarda da Vincija, čija sudbina nije bila vaša. Ne bi bilo obzirno govoriti o tome.

— A ostalo — pobunio se on. — Spominjete leteće strojeve, automate, tekućinu koja se ubrizgava pod kožu i sprečava bolest... oh, mnogobrojna čuda... zašto ih smijete samo natuknuti?

Valjalo je obuzdati njegovu naglost.

— Cijenjeni gospodine, vaša inteligencija će omogućiti da shvatite razlog. Što bi se dogodilo kad bih vam previše pripovijedao o spoznajama i idejama vodiljama? Mi smrtnici nismo baš uvijek razboriti i suzdržani. Svratištar bi nas mogao odijeliti, pa se to mora ograničiti na zabavu. Ništa se odlučujućeg ne smije ovdje događati. U Starom Feniksu sastajemo se i rastajemo kao u nekom snu.

— I što nam preostaje? — zapitao je.

— Ostaje nam umjetnost, stvarne ili izmišljene pripovijesti, vječna pitanja naše prirode, našeg postojanja, našeg smisla... ostaju nam pjesme, igre, zabava i jednostavna radost susreta... No, nije na meni da vam dijelim lekcije. Ja sam skroman i počašćen, volio bih samo slušati što vi govorite.

Bio je polaskan, pa je odgovorio:

— Pa, ako mi već ne želite objasniti kako funkcioniraju leteći strojevi... a shvaćam da to ne bi mnogo pridonijelo činjenici da nas razdvajaju četiri stoljeća povijesti i napretka, nastavite onda ondje gdje sam vas prekinuo i dovršite svoju pripovijest.

Pripovijedao sam bio o letu u toku kojeg smo bili primorani da se spustimo iza polarnoga kruga i uz pomoć Eskima. Njegova su pitanja

bila umjesna i upućivala na osobna iskustva i na primjedbe o neobičnosti, odstupanjima, ljudima... Kako sam već rekao, da se i nije dogodilo ništa drugo, ova večer bi bila jedna od dugo pamtljivih u mojem životu.

Vrata su se otvorila, začuli smo korake i kroz još nezatvorena vrata ugledali uličicu što je služila i kao mjesto za odlaganje smeća i odvodni kanal, kućice od drva stisnute jedna uz drugu u maglovitu danu. Vrata su se zatvorila. Čovjek koji je ušao bio je malen u usporedbi s Leonardom, srednjih godina, izrazitih crta lica. Na glavi mu samtasta kapa, iz koje je virila tamna, ponegdje i srebrnasta kosa. Nosio je redovničku halju ali cipele a ne sandale. Bio je vitak i uspravan, živa pogleda.

Svratištar se ispričao, prekinuo razgovor i požurio se da pozdravi gosta.

— Dobro došli, drago mi je što vas opet vidim — rekao je starim sjevernofrancuskim jezikom. — Vjerojatno će vam se svidjeti društvo ove dvojice gospode ovdje za ovim stolom. — Uhvatio je redovnika pod ruku. — Dođite, dopustite da vam predstavim... Abelard...

Prekinuo ga je ženin glas. Skočila je sa stolca, stolac se prevrnuo.

— Pierre! — vrisnula je. — Oh, Isuse i Marijo! Pierre! Čovjek se ukočio, ostao nepomičan, kao da je prikovan za pod. Zatim će:

— Heloise! — grlo mu se stislo. — Ali ti si mrtva! — Prekrižio se. — Jesi li... jesi li me došla utješiti, Heloise?

Svratištar je bio zbunjen. Zacijelo je zaboravio da je ona ovdje. Razgovor i kockanje su prestali. Ljudi u sivom sa svjetlucavim zvjezdicama nisu se micali. Samo je mrmorila vatra u kaminu.

— Nisam, Pierre, zašto to govoriš? Ja... ja sam živa — promrmljala je redovnica. — Ali ti, jadni moj dragi... — pošla je prema njemu nesigurnim korakom, On je najprije ustuknuo, a onda je raširio i pružio ruke. Ona mu je pala u naručje, stisnuli su se i ostali tako. Onda naša punašna domaćica povikne:

— No, djeoo, utoliko bolje za vas! — Nisu je čuli, bili su sami na svijetu.

Mi smo se malo opustili. Nije to bio neugodan događaj. Erik Crveni podigao je svoj vrč piva, Sancho se nasmijao jer njihovo ponašanje nije imalo ničega redovničkog, Rijn je dao natočiti svoj vrč, stranci su počeli mrmljati i svjetlucati.

Svratištar je zamišljeno slegnuo ramenima.

Leonardo se nagne prema meni preko stola i promrmlja:

— Jesam li dobro čuo? Jesu li to zbilja Heloise i Abelard?

— Vjerojatno — odgovorio sam ne znajući što da o torne mislim. — Ipak, mislim da to nisu oni koje poznajemo vi i ja.

Shvatio je da mislim na usporedne svjetove u multidimenzionalnoj zbilji, u kojima djeluje magija koje nema u drugima; u nekim postoji

kralj Artur, u drugima ga nema.

— Pa da vidimo brzo, prije nego što kažemo nešto neželjeno, što govore naše kronike o njima.

— Pierre Abelard — rekao sam — bio je najveći učenjak svoje epohe. — Dok sam govorio, nisam mogao odvojiti pogleda od njih, onako zaplakanih. — Bilo mu je četrdesetak godina kad je sreo Heloise, dvadesetogodišnju djevojku, nećakinju i štićenicu visokoga kanonika. Zaljubili su se jedno u drugo, imali i dijete, ali se nisu mogli vjenčati jer je on pripadao crkvi. No, njezin je ujak otkrio njihovu vezu i razbjesnio se, unajmio je neku bandu koja je Abelarda dočekala iz zasjede i kastrirala ga. Heloise je zatim otišla u samostan, mislim čak i protiv volje svoga ujaka, i nikad više nije vidjela svoga ljubavnika. No veza koja ih je ujedinila bila je još čvrsta — ljudi nikad neće zaboraviti njihova pisma — i njih dvoje bili su pokopani jedno kraj drugoga.

Leonardo potvrdi glavom.

— Da, čini mi se da sam to čitao. Činilo mi se čak da su se tajno vjenčali.

— Može biti da se toga ne sjećam.

— Možda sam ja nešto pobrkao. Bilo je to davno. No, oni su ovdje..

Možda su svjesno shvatili da je to jedino mjesto gdje bi se mogli sastati. Možda su pomišljali na intimnosti, možda im do njih nije bilo ni stalo. Tu i tamo doprla bi do mene koja riječ, isprekidana jecajima.

Tada ih je Svratištar odveo do otomana u kutu. Konobarica im je donijela jelo i piće za osvježenje, ali oni to nisu zamjećivali. Domaćin i domaćica šaputali su i nitko nije ništa čuo. Nitko to nije ni želio. Oni koji su bili kod šanka počeli su piti, kao da im je bilo neugodno, a Leonardo i ja nastavili smo razgovor. Dvije osobe u tamnom kutu utihnule su.

Moj se sugovornik ubrzo oporavio od emocija. Romantizam nije karakteristika renesanse. Leonardo je počeo graditi imaginarni svijet (pretpostavimo da je Antonije pobijedio kod Akcija jer je u aleksandrijskoj biblioteci pronašao Hebronov nacrt radnog broda koji je mogao zaroniti — a to se mogio dogoditi) i tako sam, slušajući ga i postavljajući pitanja i opaske, zaboravio na redovnicu i njezina učenjaka.

Opet su nas u razgovoru prekinula vrata... pola sata ili sat kasnije, ne bih znao reći. Ovaj put sam, prije nego što su se zatvorila, zapazio livadu, drveće i zidane kuće obrasle bršijanima. Ušao je stariji čovjek niska rasta, ali još krepak. Nosio je košulju otvorena ovratnika, preširok prsluk, iznošane hlače i izlizane sportske cipele. Bujna mu kosa oko židovskog blijedog lica, misaonog ali energičnog, kakvo je Rembrandt volio slikati.

Pigledao je Abelarda i Heloisu, zatim se neodlučno nasmiješio.

— Guten Abend — izustio je, pa zatim na engleskom: — Dobra večer. Možda nisam morao..

— Ostanite, molim vas! — poviče Svratištar pošavši mu u susret. Van Rijn je otvorio širom svoje oči na gusarskom licu, a meni je srce počelo brže lupati. Svratištar je došljaka uhvatio za lakat i poveo ga prema nama. — Molim vas — rekao je — nešto se zbilja dogodilo, ali nije ozbiljno. A ovi bi vas ljudi zaista željeli sresti — nakloni se prema našem stolu. — Cijenjeni gospodin Leonardo da Vinci... a ovo je Herr Doktor Albert Einstein. — Pretpostavljam da je i mene mislio pri predstavljanju.

Talijan dakako nije čuo ništa o Židovu, ali je osjećao da ima u tome nešto pa se duboko naklonio. Einstein je suzdržano, ali pristojno odgovorio na njegov pozdrav i obzirno sjeo.

— Smeta li vam dim? — zapitao je, pa zatim napunio lulu, dok nam je konobarica donosila čaše. Moji sugovornici za stolom pili su umjereno, pa ni ja nisam htio pokvariti tu večer opijajući se kao oni za šankom. A trebalo je, osim toga, i prevoditi. Einsteinov talijanski bio je ograničen, jezik kasnije epohe, a Leonardo nije govorio ni njemački ni engleski, pa sam ja prevodio. Shvaćate li zašto imam mjesto u Starom Feniksu?

Trebalo je vremena da se zagriju. Einstein je htio znati na što su upućivale neke zagonetne Leonardove bilješke. Ali valjalo je da Einstein ispriča svoj život Leonardu.

Kad je ovaj shvatio pravo značenje svega, Einsteinove su se plave oči zažarile,i ja sam teško mogao pratiti bujicu riječi što mu je izlazila iz usta. Zato smo povremeno načinili stanku. I najsvjetliji umovi moraju se katkad zaustaviti kako bi pošli dalje. Tada bih se vraćao Heloisi i Abelardu.

Oni su sjedili i ljubili se, šaputali, podrhtavali. Bila je to jedina noć koju su mogli provesti zajedno, ona živa, a on pun muškosti, jer je bilo smiješno i pomisliti da će se ikad ponovo sresti. A što im je moglo pružiti ovo svratiste i njihov vjerski red? Na zidu je tiktakao sat. I u starom Feniksu noć je trajala dvanaestak sati kao i drugdje.

Svratištar je išao od stola do stola uobičajenom prijaznošću. Oni kod šanka počeli su pjevati. Prostorija je velika i to nije smetalo. Einstein i Leonardo kao da su bili obuzeti jedan drugim.

· **Kakvo značenje ima osmijeh Monne Lise i drugih vaših madona?**

· **Hoćete li ponoviti ovu Bachovu melodiju?**

· **Kako ste živjeli za vrijeme Sforze, pod Borgijom, pod kraljem Franjom I?**

· **Kako ste vi živjeli u Švicarskoj, pod Hitlerom, pod Rooseveltom?**

· Koji su vas razlozi doveli na to da pomislite da bi ljudi mogli konsiurirati krila?

· Kakvih dokaza ima da se Zemlja okreće oko Sunca, da svjetlo ima ograničenu brzinu i da su zvijezde druga sunca?

· Kakvih dokaza ima da je svemir beskrajan?

· Zašto ne biste analizirali svoju prostorno-vremensku koncepciju?

Svratištar i konobarica nešto su šaptali, a zatim se ona približila Heloisei i Abelardu.

— Pođite gore u sobu — rekla je kroz suze. — Imate pred sobom samo ovu noć, a ona brzo prolazi.

Abelard ju je pogledao kao da je ne vidi.

— Mi smo se zavjetovali — primijetio je. Heloise ga je poljubila.

— Ti si već svoj zavjet prekršio — rekla je. — Molili smo boga da nam oprosti.

— Pođite gore — konobarica je bila ustrajna, pa su oni ustali. Gledala je za njima kad su se udaljili. Čuo sam njihove korake po stubama.

— Doktore Alberto, gubite vrijeme — na to će Leonardo, uz grimasu, uhvativši rukom čašu. — Ne razumijem ja vašu matematiku i logiku. Nemam dovoljno znanja...

Ali Einstein se nagnuo preko stola pa će uvjerljivim glasom:

— Dovoljno ste inteligentan, novi pogled na svijet, intuicija neće pomutiti napredak koji je trajao četiri stoljeća. Korak po korak... po jedinstvenom putu... a toga je, kao što znamo, bilo mnogo...

— Ne možete mi to objasniti u nekoliko sati...

— Ne mogu, ali bih vam mogao dati opći pregled svojih ideja i vi biste mogli, bolje nego drugi, otkriti gdje sam... gdje sam bio na pogrešnom putu, a ja bih vam mogao izložiti...

Leonardovo se lice sjajilo.

— Ne! — To je rekao Svratištar. Stajao je kraj našega stola i činio se da nije ni malen ni veseo. — Ne, gospodo — rekao je na talijanskom, pa na njemačkom. Glasu mu nije bio strog, čak je u njemu bilo i žaljenja, ali je bio čvrst. — Bojim se da vas moramo zamoliti da promijenite temu. Saznali biste više nego što je potrebno..

Čvrsto smo ga gledali. Pjevanje je prestalo u nastaloj tišini. Leonardo se ukočio. Napokon se Einstein nasmijao kutom usana, digao se i ispraznio lulu. Miris duhana bio je gorko-slatkast.

— Ispračavam se, dragi Svratištaru — rekao je blago. — Imate pravo. Zaboravio sam se. — Naklonio se. — Večeras sam imao čast i zadovoljstvo. Hvala. — Okrenuo se i njegova je pognutog lika nestalo.

Kad su se za njim zatvorila vrata, Leonardo je neko vrijeme ostao nepomičan. Svratištar mi se s olakšanjem nasmiješio i vratio se svojim

zagonetnim posjetiocima. Oni za šankom, što su prestali pjevati kad se osjetila napetost, opet su zapjevali. Kad je ušla gospođa Hauksbee, pozvali su je.

Leonardo je bacio čašu na pod. Krhotine stakla su se raspršile, stvorila se crvena lokvica.

— Heloise i Abelard — viknuo je — proživjet će napokon svoju noć!

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Eric Frank Russell: Posljednje poglavlje

Late Night Final

Preveo *Aleksandar Gvoić*

Zapovjednik Gruin spuštajući se metalnim ljestvama, zastane na posljednjoj prečki i onda najprije jednom, a zatim i drugom nogom stupi na novi, nepoznati teritorij. Ovim je činom postao prvi predstavnik svoje vrste na jednom neznanom planetu.

Stajao je uspravno, obasjan zrakama sunca, grdosija od čovjeka, posebno odjeven i dotjeran za tu svečanu priliku, u sivo-zelenoj uniformi besprijekorna kroja i izgleda na kojoj su svjetlucala brojna odlikovanja. Čizme su mu bile sjajne i ulaštene kao nikada prije. Pozlaćeni zvončići, znak visoka čina, bili su mu ovješeni o ostruge i zveckali svaki put kad bi pomaknuo noge. Ispod štitnika kićene kacige oči su mu blistale od zadovoljstva i samodopadnosti.

Iz broda su mu spustili mikrofon i on ga je prihvatio golemom lijevom rukom, zagledan u daljinu poput sanjara koji vidi davne sjenke prošlosti, ali i daleke vizije budućnosti. Ovo je, uistinu, bio velik vizionarski trenutak u povijesti njegova planeta.

— U ime Hulde i naroda Hulde — izjavio je svečano — proglašavam ovaj planet osvojenim. — Tada je brzo i rutinerski salutirao poput automata.

Dvadeset dva dugačka, tamna svemirska broda, što su ležali ispred njega, u tom su trenu svi kao jedan razvili crveno-zlatne zastave Hulde na stjegovima što su provirivali kroz brodska okna na njihovoj čelnoj strani. U unutrašnjosti letjelica dvadeset dvije posade i njihovi članovi, sedamdeset u svakoj, stajali su u stavu »mirno«, salutirali i odmah zatim počeli pjevati dobro uvježbanu pjesmu »O, draga domovino, Hulda.«

Kad su završili, zapovjednik Cruin ponovo je digao ruku i vojnički pozdravio. Posade su odgovorile na isti način. Stjegovi su opet uvučeni u unutrašnjost brodova. Cruin se popeo ljestvama i ušao u svoj admiralski brod. Sve su hermetičke pregrade i ulazi ponovo zatvoreni. U dolini, dvadeset dva osvajačka broda ležala su u borbenoj formaciji, u jednakim razmacima, a prednji i stražnji dijelovi bili su im točno poravnati.

Na niskom brežuljku, oko dva kilometara istočno, buktala je vatra i gusti stup dima dizao se uvis. Buktala je i plamtjela usred olupine dvadeset trećeg broda, koji je predstavljao osmi uzastopni gubitak što ga je flota pretrpjela u toku trogodišnjeg ratnog pohoda svemirom. Bilo ih je trideset, a ostala su dvadeset dva.

Takva je cijena velikog imperija.

*

Došavši u svoju kabinu, zapovjednik Cruin se svom težinom zavali u stolac iza radnog stola, skine tešku kacigu i popravi jedno od svojih odlikovanja.

— Četvrti korak — reče zadovoljno.

Njegov zamjenik Jusik kimnu glavom u znak odobravanja i poštovanja i pruži mu knjigu. Otvorivši je, Cruin počne glasno razmišljati.

— Prvi korak: provjeriti da li na planeti postoje uvjeti za život našeg naroda. — Zadovoljno se pogladi po bradi. — To smo riješili.

— Jesmo, zapovjedniče. To je vaša velika zasluga.

— Hvala, Jusik. — Opori smiješak zatitra Cruinovim licem i on nastavi. — Drugi korak: pričekati sjeni planeta dok izviđački brodovi ne ispitaju planet i ne utvrde da li na njemu ima viših oblika života. Treći korak: izabrati pogodno mjesto za slijetanje, što je moguće dalje od najvećeg žarišta otpora domorodaca, ali u blizini nekog manjeg neprijateljskog uporišta koje možete bez teškoća uništiti i osvojiti. Četvrti korak: objavite vrlo svečano da je osvojila planet, kako je to navedeno u priručniku o vojnom postupku i disciplini. — Opet je pogladio podvoljak. — To smo upravo učinili.

Ponovo se osmjehnuo i zadovoljno pogledao kroz brodsko okno koje se nalazilo kraj njegova stolca. Ugledao je stup dima koji se dizao na udaljenom brežuljku. Čelo mu se smrklo, a čeljusti stegle.

— Visoko školovani i kvalificirani pilot — zajedljivo progunđa. — A ipak se razbio. Tako smo izgubili još jednu letjelicu i još jednu posadu, i to baš u trenutku kad smo stigli na cilj. Koliko znam to je osma nezgoda, osmi gubitak te vrste. — Bilo je očito da se ljuti. — Kad se vratim, doći će do velike čistke u astronautskom obrazovnom centru, vjerujte.

— Da, zapovjedniče — potvrdi Jusik pokorno. — Tu nema nikakva opravdanja.

— Nikad nema opravdanja ni za što — odbrusi Cruin.

— Ne, nema, zapovjedniče.

Šmrknuo je prezirno i ponovo bacio pogled na svoju knjigu.

— Peti korak: izvršite sve zaštitne pripreme i mjere navedene u priručniku o obrani. — Pogledao je Jusikovo mršavo i upalo lice. —

Svaki je kapetan dobio priručnik o obrani. Izvršavaju li svi ovdje navedene naredbe?

— Već su počeli to provoditi.

— Krajnje je vrijeme. Skinut ću činove onima koji još ne primjenju propisane mjere. — Navlaživši svoj veliki palac, hitro okrene stranicu. — Šesti korak: ako se na pronađenom planetu nalaze stvorovi određene inteligencije, nabavite uzorke, odnosno predstavnike. — Zavalivši se u naslon, zamisli se malo, a onda se izdere:

— Dakle, što čekate?

— Molim, zapovjedniče?

— Idite i nađite nekoliko primjeraka — zaurla Cruin.

— Razumijem. — Ne trepnuvši okom Jusik salutira i oštrim korakom izađe.

Automatski uređaj zatvori vrata za njim. Cruin Ijutito podigne pogled.

— Prokleti obrazovni centar — zagrmi. — Tamo je, čini se sve pošlo nizbrdo.

Stavljajući noge na stol, pomicao je pete amotamo tako da bi čuo zveckanje zvončića. Čekao je nestrpljivo da mu dovedu domoroce.

*

Tri su se takva primjerka pojavila sami od sebe. Stajali širom otvorenih očiju pokraj pramca broda broj dvadeset dva koji je ležao na samom završetku borbene formacije. Kapetan Somir doveo ih je osobno.

— Šesti korak u priručnicima zahtijeva pronalaženje živih primjeraka domorodaca, zapovjedniče — objasnio je svoj postupak zapovjedniku Cruinu. — Svjestan sam da su vam potrebni primjerci bolji od ovih, no na ove sam naišao u neposrednoj blizini našeg broda.

— U neposrednoj blizini vašeg broda? Tek što ste sletjeli i već za kratko vrijeme nepoznati oblici života obilaze i lazgledaju vašu letjelicu? A što je s mjerama opreza?

— Još ih sve nismo poduzeli. Zato treba malo više vremena.

— Što su radile vaše straže? Spavale?

— Ne, zapovjedniče — očajnički ga je uvjeravao Somir. — Smatrali su nepotrebnim objaviti opću uzbunu zbog ovih stvorenja.

Nevoljko, Cruin je morao priznati da Somir ima pravo. Prezirno je bacio pogled na dovedenu trojku. Bila su to tri djeteta. Prvi je bio dječak, malen rastom, prćasta nosića, koji je cijelo vrijeme sisao palac. Uz njega je stajala djevojčica, tankih nogu, koja je imala male pletenice i po svemu sudeći bila nešto starija od dječaka. Treći je primjerak bila opet djevojčica, visoka skoro kao Somir, dosta mršava, no ispod haljinice već su se nazirali ženstveni oblici. Sve troje bilo je

puno pjega i svi su imali žarkocrvenu kosu.

Visoka djevojčica reče Cruinu:

— Ja sam Maria, Maria Meredith. — Rukom pokaže na ostalo dvoje. — Ovo je Sue, a ovo Sam. Živimo tu u blizini, u Williamsvillu. — Osmjehnula mu se i on je iznenada opazio da su joj oči duboke i nevjerojatno zelene. — Upravo smo brali borovnice kad smo vas vidjeli kako se spuštate.

Cruin promrsi nešto i položi ruke na svoj veliki trbuh. Uopće se nije iznenadio što stanovnici novog planeta izgledaju potpuno isto kao i ljudi njegova soja. Uostalom, nikad mu nije niti padalo na pamet da bi situacija mogla biti i drugačija. Prema mišljenju Huldona, svi viši oblici života, sva inteligentna živa bića moraju nalikovati na ljude, a to su također dokazala i sva dosadašnja istraživanja.

— Ne razumijem ni riječi njihova tuđinskog jezika, a ona ne zna jezik Hulde — požali se Somiru. — Baš je glupa kad ovako uludo troši riječi.

— Da, zapovjedniče — složi se Somir. — Želite li da ih predam instruktorima?

— Ne. Nema smisla. — S gađenjem je promatrao pjege na dječakovu licu; tako nešto još nikada nije vidio.

— Puni su mrlja i pjega, možda su bolesni. Fuj! — Iskrivio je lice u grimasu izražavajući svoje gađenje. — Jeste li ih stavili u sterilizacijsku komoru čim su stupili na brod?

— Naravno, zapovjedniče. Izričito sam vodio računa o tome.

— Vodite i dalje računa o tome ako naiđete na druge primjerke. — Polagano svojim je strogim pogledom prešao s dječaka na djevojčicu s pletenicama, a onda na onu visoku djevojku. Nije joj želio pogledati u oči, no znao je da će to ipak učiniti. U tim blagim zelenim očima krilo se nešto što je u njemu budilo osjećaj nelagodnosti. Pogledi su im se sreli. Osmjehnula se i pri tom su joj se na obrazima pojavile dražesne jamice.

— Vodite ih van! — bijesno reče Somiru — Razumijem, zapovjedniče.

Gurnuvši ih lagano laktom, Somir pokaže rukom, prema vratima. Troje se djece pak uhvatilo za ruke i krenula van.

— Zbogom! — zacvrkuće dječak ozbiljno.

— Zbogom! — reče sramežljivo djevojčica s pletenicama. Ona visoka, starija djevojčica okrene se na samim vratima i također reče »Zbogom!«

Piljeći u nju zbunjeno, Cruin se počne vrpoljiti u stolici. Ona mu se još osmjehnu vragolasto i izađe, a vrata su se još dugo njihala za njima.

— Zbogom. — Izgovarao je tu čudnu riječ slušajući sam sebe. Uzimajući u obzir okolnosti u kojima je ta riječ upotrebljena,

očigledno je vezana za rastanak. Dakle tako, već je naučio jednu riječ njihova jezika.

— Sedmi korak: uspostaviti vezu s domorocima učeći njihove predstavnike jeziku Huldana tako dugo dok ga dobro ne nauče.

Njih treba podučavati. Ne smijemo im dopustiti da oni podučavaju nas; mi moramo biti njihovi učitelji. Robovi moraju učiti od gospodara, a ne gospodari od robova.

— Zbogom. — Ponavljao je tu riječ nemilosrdnim samo-optuživanjem. To je sitnica, ali ipak je neka vrst kršenja propisa navedenih u priručnicima. Za to nema nikakva opravdanja.

Treba ih podučavati... Robovi...

*

Raketni su motori grmjeli i praskali zaglušujućom bukom dok su brodovi manevriranjem zauzimali svoje položaje, propisane priručnikom o obrani. Za to im je bilo potrebno nekoliko sati vrlo opreznog i pažljivog kretanja amo-tamo po čvrstom tlu. Konačno, prijašnji jednostruki red brodova sad se prestrojio u dvije jedanaestokrake zvijezde, s kljunovima brodova u središtu, a repovima okrenutim prema van. Izgorjeli ostaci trave, grmlja i stabala, uništeni i spaljeni eksplozivnim djelovanjem motora, pokrivali su prostrano područje iza dva prijeteća obruča pogonskih cijevi koje su mogle pretvoriti u prah i pepeo sve što bi im se našlo u dometu.

Nakon toga, znojni, prljavštinom pokriveni članovi posada teškom su mukom izvukli topove na pramcu, postavili ih i učvrstili na postoljima, uperivši ih u slobodan prostor između repova letjelica. Oružja na stražnjim dijelovima broda već su bila upravljena u visinu i daljinu. Topovi i pogonske cijevi motora pokrivali su u potpunosti ovo taborište i garantirali vrlo efikasnu obranu u slučaju napada. Ovaj su plan skovali vrhunski mozgovi Hulde, premda je umnogome nalikovao na tehniku skupljenih teretnih kola iz starodrevnih vremena Divljeg zapada. No, ta je tehnika bila tako prastara da je više nitko nije pamtio niti je čuo za nju.

Oko vanjskog ruba te obrambene zone postavili su male, brze, dobro naoružane izviđačke letjelice, i to dvije za svaki brod. Kljunovi su im bili okrenuti prema van, a repovi prema unutra tako da su u svakom trenu bili spremni za brzo uzlijetanje. Nalazili su se neposredno pokraj svojih matičnih brodova, ispod propulzionih cijevi i izvan dometa topovskih baterija. Bilo je mnogo muke i posla da bi se izviđači postavili u točno jednakim razmacima i pod točno jednakim kutovima. Cijela ta formacija odlikovala se onom geometrijskom preciznošću koju toliko cijene vojnički mozgovi.

Koračajući polagano uskim nogostupom koji se protezao usporedo

s gornjom stranom njegova admiralskog broda, zapovjednik Cruin zadovoljno je promatrao naporni rad svog ljudstva. Organiziranost, disciplina, snaga, potpuna poslušnost — osnovna su načela djelotvornosti. Na tim temeljima planet Hulda je stvorio svoju snagu i moć. Na takvim načelima Hulda će postati još snažniji i moćniji.

Došavši do kraja broda, Cruin se naslonio na zaštitnu ogradu i pažljivo promatrao okolinu. Posada njegova broda kontrolirala je kutove pod kojima su bili postavljeni njihovi izviđači. Četiri stražara, naoružana do grla, stupali su spaljenom, obrambenom zonom s Jusikom na čelu. Vodili su šestoricu zarobljenika.

Ugledavši zapovjednika, Jusik se izdere »Stoj!« — Stražari i uhvaćeni domoroci zaustavili su se uz topot čizama i oblak prašine. Podignuvši pogled prema Cruimi, Jusik salutira.

— Vodim šestoricu domorodaca, zapovjedniče.

Cruin je promatrao ravnodušno šestoricu muškaraca srednjih godina obučenih u vrlo neuglednu i neurednu odjeću koja je visjela na njima. Ni šest tisuća ovakvih stvorenja ne bi ga moglo uznemiriti.

Najviši među zarobljenicima, drugi slijeva, imao je riđu kosu, a iz usta mu je provirivalo nešto što se stalno dimilo. Ramena su mu bila šira od Cruinovih, premda je bio upola mršaviji. Zapovjednika je zanimalo ima li taj čovjek zelene oči, a to nije mogao utvrditi s mjesta na kojem je stajao.

Hladnokrvno promatrajući Cruina, zarobljenik izvadi iz usta predmet što se dimio i reče tiho:

— Vidi, vidi, pa to je visoki oficir. — Zatim ponovo stavi predmet u usta i izbaci oblačić plavog dima.

Ostali su izgledali prilično sumnjičavi kao da nisu shvaćali o čemu je riječ ili pak nisu mogli vjerovati svojim očima.

— Ma, nemoguće! — reče onaj sa desne strane, mršavi stvor, upalih obraza i sjetna lica.

— Ama, kažem ti — uvjeravao ga je Riđokosi istim tihim glasom.

— Da ih odvedem i predam instruktorima? — upita Jusik.

— Možete! — Uspravivši se, Cruin vrlo pomno popravi svoje bijele rukavice. — I nemojte mi ih više dovoditi, sve dok ne budu znali govoriti naš jezik. — Otpozdravljajući Jusiku, kočoperno se uputi stazom natrag u brod.

— Što sam ti rekao? — reče Riđokosi pokrećući noge zajedno sa stražom. Činilo se da uživa ići ukorak sa stražarom. Namigujući zarobljeniku do sebe, ispusti kolutić dima iz krajička usta.

*

Drugi dan uvečer instruktori Fane i Parth došli su na razgovor zapovjedniku. Jusik ih je uveo, a Cruin je ljutilo podigao oči s

izvještaja koji je upravo pisao.

— Što je? Fane reče:

— Zapovjedniče, ovi zarobljenici predlažu da dođemo u njihove domove, stanujemo zajedno s njima i tamo ih podučavamo našem jeziku.

— Na koji su to način predložili?

— Uglavnom znakovima — objasni Fane.

— A zbog čega smatrate da tako besmisleni prijedlog zaslužuje moju pažnju?

— Ima stvari o kojima bismo se željeli posavjetovati s vama — nastavi Fane uporno. — U priručniku o vojnom postupku i disciplini piše da takve probleme treba iznijeti zapovjedniku čija je odluka konačna.

— To je ispravno, sasvim ispravno. — On pogleda Fanea malo ljubaznije. — A koji su to problemi?

— U našem slučaju vrijeme je važan faktor, i što brže ovi zarobljenici nauče naš jezik to bolje za nas. Ovdje, u našoj sredini, misli su im previše zaokupljene njihovim novonastalim položajem. Oni previše razmišljaju o svojim obiteljima i prijateljima. Kod kuće bi situacija bila drugačija, i oni bi mogli učiti mnogo brže.

— To baš nije naročito uvjerljiv razlog — podrugljivo će Cruin.

— To nije sve. Po svojoj prirodi oni su prostodušni i prijateljski naklonjeni. Mislim da se nemamo čega bojati. Da su prema nama neprijateljski raspoloženi, već bi nas do sada napali.

— Ne mora biti. Oprez je majka mudrosti. Priručnik o obrani neprestano ističe tu činjenicu. Ta stvorenja možda najprije žele steći određenu sliku o nama, a onda će se tek baciti na nas.

Fane je hitro iskoristio priliku.

— U tome se potpuno slažem s vama. Ovdje, u našoj sredini, imamo šest pari očiju i ušiju koje gledaju i slušaju što se događa, a njihov će nestanak, vjerojatno, podići uzbunu U njihovu rodnom gradu. Da su oni kod kuće, umjesto uzbune zavladala bi spokojnost, a mi bismo bili ti koji bi se pretvorili U oči i uši.

— To ste dobro rekli — doda Jusik, zaboravljajući se na trenutak.

— Tišina! — bijesno ga pogleda Cruin. — Ne sjećam se da u priručniku postoje pravila koja bi se odnosila na prijedlog ove vrste. Dopustite mi da pogledam i provjerim. — Zgrabio je svoje knjige i listao. Trebalo mu je dosta vremena za to, i na kraju je odustao od traženja, rekavši:

— Jedino pravilo koje se može primijeniti u ovom slučaju jest ono koje kaže da u okolnostima koje nisu posebno navedene u priručniku, ja sam taj koji donosi neopozivu i konačnu odluku. Tu odluku s obzirom na postojeće okolnosti mogu donijeti pod uvjetom da je ona u skladu s odlukama viših oficira čija nadležnost obuhvaća i to područje.

— Udahnuo je duboko.

— Razumijem, zapovjedniče — reče Fane.

— Slažem se, zapovjedniče — reče Parth. Cruin ih pogleda mrko i prijekim okom.

— Koliko su daleko odavde domovi tih zarobljenika?

— Jedan sat hoda. — Fane ponovo pokuša pridobiti Cruina. — U slučaju da nam se bilo što dogodi, što je gotovo isključeno, jedan izviđački brod može do temelja uništiti i potpuno zbrisati njihov gradić prije nego oni uopće shvate što se događa. Jedan izviđač, jedna bomba i samo jedna minuta. — Lukavo doda: — Po vašem naređenju, zapovjedniče.

Cruin se naočigled počne kočoperiti.

— Ne vidim nikakva razloga zašto ne bismo iskoristili njihovu glupost. — Očima je upitno pogledao Jusika tražeći njegovo mišljenje, no ovaj se pretvarao da to ne opaža. — Budući da ste mi vi, kao instruktori, predložili i iznijeli taj plan, ja ga ovime odobravam i imenujem vas dvojicu odgovornima za njegovo izvršenje. — Zatim zaviri u popis koji je izvukao iz ladice. — Povedite dva psihologa sa sobom... neka to budu Kalma i Hefni.

— U redu, zapovjedniče. — Fane mirno salutira i izađe, a za njim i Parth.

Zureći odsutno u nedovršeni izvještaj, Cruin se nekoliko minuta poigravao svojim perom, zatim pogleda Jusika i oštro upita:

— Zašto se smješkate?

Jusik se uozbilji, osmijeha nestade s lica.

— Hajde, recite. Da čujem!

— Razmišljto sam, zapovjedniče — odgovori Jusik polagano — da su tri godine provedene u svemirskom brodu vrlo, vrlo duge.

Bacivši pero na stol, Cruin ustane.

— To je vrlo dugo vrijeme ne samo za druge nego i za mene, znate!

— Za vas — reče Jusik hrabro, ali uljudno — to je vremensko razdoblje najduže.

— Napolje! — poviče Cruin.

Promatrao je kako izlazi njegov zamjenik, kako automatski uređaj zatvara vrata i čekao je da čuje onaj »škljoc« na kraju. Pogledao je zatim u brodski prozorčić, zureći netremice u nadolazeći suton. Zvončići na čizmama nisu zveckali jer je stajao potpuno nepomično i gledao kako nevidljivo sunce povlači posljednje zrake s nebeskog prostora.

Uskoro ugleda deset prilika koje su se polako kretale sumrakom idući u smjeru brežuljka obraslog drvećem, tamo u daljini. Četvorica su bila u uniformama, ostalih šest imali su na sebi neurednu odjeću koja je visila na sve strane. Prošli su pokraj njegova broda

razgovarajući znakovima i kretnjama, a jedan se glasno smijao. Cruin je uporno grickao donju usnu prateći ih pogledom sve dok nisu nestali.

Takva je cijena visokog vojnog čina.

— Osmi korak: treba suzbiti početne udarce i napadaje u skladu s metodama opisanima u priručniku o obrani. — Cruin prezirno šmrkne, podigne ruku i poravna svoja odlikovanja.

— Nitko nas do sada još nije napao — reče Jusik.

— To mi ne trebate govoriti, znam i sam. — Zapovjednik ga mrko pogleda. — Bio bih mnogo sretniji da su nas napali. Spremni smo za borbu. Što prije ukrste oružje s nama, prije će saznati tko je ovdje gospodar. — Zakvačio je svoje velike palce o srebrom ukrašeni opasač.

— Osim toga, to bi zadalo posla našim ljudima. Ne mogu im vječno naređivati da stalno ponavljaju svoje vježbe navedene u priručnicima. Ovdje se nalazimo već punih devet dana, a još se ništa nije dogodilo. — Ponovo se vratio svojoj knjizi.

— Deveti korak: nakon suzbijanja prvobitnog napada neprijatelja, poduzmite i vi napadačke akcije kao što je navedeno u priručniku o obrani. — Ponovo je puhnuo kroz nos. — Kako možemo nešto poduzeti ako se još ništa nije dogodilo?

— Da, to je nemoguće — usudio se primijetiti Jusik.

— Ništa nije nemoguće — otresito će Cruin. — Deseti korak: u slučaju da inteligentna bića s tog planeta pokažu ravnodušnost ili čak prijateljske sklonosti, što baš nije vjerojatno, ostanite u borbenoj obrambenoj formaciji sve dok ne provjerite odabrane predstavnike ili primjerke te ljudske vrste. Za to vrijeme neka izviđački brodovi provjeravaju okolicu rutinskim letovima, i to jedna petina od ukupnog broja treba biti na izviđanju.

— To znači da osam ili devet izviđačkih letjelica treba biti na takvim rutinskim letovima — primijeti Jusik. — Što treba poduzeti ako se oni ne vrate u bazu?

— Zašto to pitate?

— Onih osam izviđačkih brodova koje sam poslao po vašem naređenju u akciju prije četrdeset sati još se nisu vratili.

Zapovjednik Cruin gnjevno odgurnu knjigu. Široko, grubo lice postalo je tamnocrveno.

— Zamjenice Jusik, vaša je dužnost bila da me izvijestite o tom događaju onog trenutka kad su letjelice prekoračile vrijeme povratka.

— To sam upravo učinio — reče Jusik ne dajući se smesti. — Vremenski rok, odnosno trajanje njihova leta iznosi 40 sati, kao što znate i sami. Dakle, to je vrijeme isteklo prije nekoliko minuta. U ovom trenutku oni kasne.

Cruin je dvaput prošetao sobom gore-dolje, odlikovanja su mu zveckala, a zvončići na čizmama ludo zvonili.

— Odgovor na njihov nestanak je jednostavan: bez odgađanja treba uništiti ona područja gdje su nestali. Ne želim nikakvih polovičnih rješenja. Ovo mora biti poučan primjer neprijatelju.

— Koja područja, zapovjedniče? Zastavši u pola koraka, Cruin drekne:

— To biste vi trebali znati. Ti su izviđači imali točno određene rute, zar ne? Treba samo...

Prestao je govoriti, jer se u zraku začuo prodoran fijuk koji se zatim pretvorio u muklo zavijanje u daljini.

— Broj jedan. — Jusik pogleda na satni instrument na zidu. — Zakasnio je, ali se vratio. Možda će se sada pojaviti i ostali.

— Netko će dobiti primjerenu kaznu ako se izviđači ne vrate.

— Idem da čujem izviđačev izvještaj. Salutirajući, Jusik požuri ka vratima.

Gledajući kroz brodski prozor, Cruin opazi kako izviđač-krivac manevriranjem zauzima svoje mjesto u obližnjoj formaciji. Uporno je grickao donju usnu, što je bio znak da mu misli vrludaju vlastitim, nedokučivim labirintima.

*

S druge strane obrambene zone ispunjene spaljenim biljem i pepelom, rasle su žute jagorčike među bujnim vlatima trave, čulo se zujanje pčela i blago šuštanje lišća na drveću. Četiri člana posade iz pogonskog odjela broda broj sedamnaest pronašli su ovo utočište i ležali su ispruženih ruku i nogu na leđima u sjeni golemog stabla velikih listova i prekrasnih cvjetova. Oči su im bile zatvorene dok su rukama čupkali vlati trave oko sebe i vodili ugodan, svakodnevni razgovor u toku kojeg nisu uspjeli čuti sve bliže zveckanje Cruinovih čizama.

Zaustavivši se ispred njih, crven u licu, on zaurla:

— Ustajte!

Skočili su na noge kao gromom ošinuti i stajali ukočeno jedan do drugoga bezizražajna lica, očiju uprtih u istu točku, spuštenih ruku.

— Kako se zovete? — Zapisao im je imena u svoju bilježnicu, dok su ih oni redom ponavljali jasnim, ravnodušnim glasom. — Razgovarat ćemo kasnije. A sada: Naprijed marš!

Salutirali su svi zajedno i udaljili se stupajući ukorak, lupajući čizmama, jedan-dva, jedan-dva! Pratio ih je njegov bijesni pogled sve dok nisu nestali u sjeni svog broda. Tek se onda okrenuo i pošao dalje. Uspinjući se brežuljkom, držeći ruku neprekidno na hladnoj dršci pištolja, stigao je na sam vrh, pogledao dolje u udolinu iz koje je upravo došao. Postavljene točno i precizno, dolje su se nalazile dvije zvjezdolike formacije brodova Hulde. Izgledale su zloslutno u toj

potpunoj tišini.

Pogledao je na drugu stranu brežuljka. Krajolik je bio uistinu idiličan. Pošumljeni obronak spuštao se do male rječice koja je vijugala i gubila se u magličastoj daljini, a tamo s druge strane naziralo se šarenilo obrađenih polja i oranica među kojima su se mogle vidjeti tri kuće.

Sjeo je na oveću stijenu i malo odriješio remen futrole pištolja. Pogledao je oprezno oko sebe, izvukao mali smotak izvještaja iz džepa i počeo ih čitati po dvadeseti put. Opojni miris bilja i smole dopirao mu je u nosnice, dok je čitao svoje papire, izvještaje izviđača.

»Kružio sam iznad tog aerodroma na dosta maloj visini i snimao ga nastojeći da obuhvatim sve zrakoplove koji su tamo stajali. Dvije letjelice koje su već bile u zraku odletjele su svojim putem ne osvrćući se na mene. Tada mi je palo na pamet da su signali koje su davali s tla možda poziv na slijetanje, i tako sam odlučio da se poslužim oportunizmom kao što to preporučuje priručnik o vojnom postupku. Zbog toga sam sletio. Odveli su moj izviđački brod do samog ruba sletne staze i tamo mi priredili dobrodošlicu.«

Nešto je zacvrkutalo u obližnjem stablu. Cruin podigne oči, ruka mu automatski posegne za pištoljem. No, to je bila samo ptica. Preskočivši neke dijelove izvještaja, namrštio se čitajući kraj izvještaja.

»... zbog nepoznavanja jezika nisam mogao odbiti, i nakon šeste čašice za vrijeme obilaska grada odjednom sam osjetio da su mi noge paralizirane i jednostavno sam se srušio. Vjerujući da su me namjerno otrovali, pripremio sam se na ono najgore, na smrt... bilo mi je zlo.«

Cruin se pogladi po bradi u nedoumici.

»Tek pošto su bili potpuno sigurni da sam se oporavio, odveli su me na moj brod. Mahali su mi kad sam uzlijetao. Molim kapetana da mi oprosti zbog zakašnjena pri povratku i uvjeravam ga da je do toga došlo zbog događaja koje nisam mogao predvidjeti.«

Ptica je doletjela na Cruinove noge i počela mu cvrkutati. Naherila je glavu dok ga je promatrala vedrim, okruglim očima.

Okrećući stranu koju je pročitao, on pogleda slijedeći list. Bio je to uredno tipkan izvještaj koji su zajednički potpisali Parth, Fane, Kalma i Hefni.

»Oni kao da nisu u potpunosti shvatili što se dogodilo... dolazak brodovlja Hulde drže sasvim običnim događajem. Neobično su samouvjereni što je neshvatljivo, to više, što za to nemaju nikakva posebna opravdanja. Uspostaviti vlast nad njima neće uopće predstavljati nikakvu teškoću. Ako šaljete kući vijesti o osvajanju ovog planeta, trebalo bi naše obavijestiti i ovom otkriću.«

— Osvajanje — promrmljao je. Ova je riječ zvučala veličanstveno. Ta će riječ silno uzbuditi i ohrabriti cijeli svijet Hulde.

Petorica njegovih prethodnika slali su kući vijesti o otkriću

planeta, no nijedan nije postigao ono što je on postigao, nitko nije putovao tako dugo i naporno, nitko nije bio nagrađen osvajanjem tako velikog, bujnog i poželjnog planeta. Nitko do sada nije još poslao vijesti o podjarmljivanju domorodaca. Istina je da kamenu pustoš ne možemo osvojiti i podjarmiti. Ali ovo...

Glas iza njegovih leđa reče veselo na čudnom huldskom jeziku:

— Dobro jutro!

Cruin se trgnuo, ruka mu je kliznula prema pištolju, a lice mu je ponovo dobilo službeni izraz.

Ona mu se smijala vedrim, zelenim očima.

— Sjećate li me se, ja sam Maria Meredith? — Crvena joj je kosa vijorila na vjetru. — Vidite — nastavi govoriti polako i nespretno. — Već sam naučila malo vaš jezik. Samo nekoliko riječi.

— Tko vas je naučio? — upita on bez uvijanja.

— Fane i Parth.

— Stanuju li oni u vašoj kući?

— Oh, da. Kalma i Hefni su gosti Billa Gleesona; Fane i Parth su naši gosti. Otac ih je doveo. Oni su zajedno u gostinskoj sobi.

— Gostinskoj sobi?

— Naravno. — Popevši se na stijenu gdje je i on sjedio, ona privuče koljena i nasloni bradu na njih. On opazi da su joj noge, kao i lice, posute pjegama. — Naravno. Svi imaju sobu za goste, zar ne?

Cruin nije rekao ništa.

— Zacijelo i vi imate gostinsku sobu u svojoj kući?

— Mojoj kući? — Oči su mu odlutale daleko i tražile pticu pjevicu. No, ptice više nije bilo. Ruka mu više nije počivala na dršci pištolja već je čvrsto držala prste druge ruke kao da traži društvo.

Djevojka je promatrala njegove ruke i rekla tiho i s oklijevanjem:

— Vi imate dom, kuću... negdje... zar ne?

— Ne, nemam.

Spustivši noge sa stijene, ona ustane.

— Oprostite. Zaista vas žalim.

— Vi mene žalite? — Ponovo ju je pogledao. U očima mu se caklila zapanjenost, čuđenje i ljutnja. Glas mu je bio opor. — Vi ste zbilja neobično glupi.

— Mislite? — upita ona krotko.

— Nijedan član moje ekspedicije nema svoj dom — nastavi on. — Svaki je pojedinac odabran vrlo pomno. Svaki je prošao sito i rešeto i bio podvrgnut vrlo temeljitim testiranjima. Inteligencija i tehničko umijeće nisu bili dovoljni, svaki je također morao biti mlad, zdrav i bez ikakvih obaveza. Svi su oni izabrani zbog svoje sposobnosti da se usredotoče na zadatak, a da se pri tom ne prepuštaju sentimentalnim mislima koje uvijek umanjuju vojnički moral.

— Ne razumijem sve ove dugačke riječi koje upotrebljavate —

požali se Marla. — A, osim toga, govorite prebrzo da bih vas mogla slijediti.

Ponovio je sve govoreći polaganije i naglašenije, i završio:

— Svemirski brodovi koji dugo izbivaju iz svojih baza ne smiju imati posadu koja čezne za domom i svojom obitelji. Izabrali smo ljude bez obiteljskih obaveza, jer oni jedino tako mogu otići s Hulde bez ikakvih opterećenja. Oni su pioniri i krče nove putove.

— Mladi, zdravi, bez obaveza — ponovi ona. — I to ih čini čvrstima?

— Svakako — izjavi on.

— Ljudi posebno odabrani za svemir. Čvrsti, jaki ljudi. — Duge su joj trepavice skrile oči kad je pogledala u svoja mala stopala. — Ali, oni sada nisu u svemiru. Oni su tu, na čvrstome tlu.

— Pa, što? — zapita on.

— Ništa. — Ispruživši ruke, udahne punim plućima, zatim mu se nasmiješi jamicama u obrazima. — Baš ništa.

— Ti si još dijete — podsjetio ju je. — Kad odrasteš...

— Bit ćeš pametnija — završi ona rečenicu umjesto njega, pjevajući visokim, ugodnim glasom. — Bit ćeš pametnija, bit ćeš pametnija. Kad odrasteš, bit ćeš pametnija, tra-la-la -la-la!

Grizući ljutito usnicu, prođe pokraj nje i uputi se niz padinu brežuljka prema brodovima.

— Kamo ćete?

— Natrag! — odvrati on bijesno.

— Da li vam se sviđa boraviti tamo dolje? — Ona u čudu podigne obrve.

Zaustavivši se nakon nekoliko koraka, on je mrko pogleda i reče:

— To se tebe ne tiče!

— Oprostite, nisam htjela biti radoznala i nametljiva — ispričavala se. — Samo sam pitala jer... jer...

— Jer što?

— Zanima me da li biste nas htjeli posjetiti?

— Glupost! To je nemoguće. — Okrene se i nastavi svojim putem nizbrdo.

— To je predložio otac. Mislio je da biste možda htjeli doći k nama na večeru. Imamo finu svježu hranu. Bila bi to mala promjena u vašem jelovniku. Nešto drugo za razliku od vaše jednolične prehrane. — Vjetar joj se poigravao žarko crvenom kosom dok je stajala i zamišljeno ga gledala. — Pitao je Fanea i Partha za savjet. I oni su rekli da je to odlična ideja.

— To su rekli, je li? — Lice kao da mu je bilo izliveno od čelika. — Recite Faneu i Parthu da mi se jave predvečer.

— Zastao je i dodao: — Svakako!

Sjela je ponovo na stijenu i promatrala ga kako velikim koracima

ide niz brežuljak prema dvostrukoj zvjezdolikoj formaciji brodova. Sklopila je ruke i držala ih u krilu mirno i strpljivo.

*

Vidjevši odmah da je Cruin mrzovoljan, Jasik je brzo odlučio da ne kaže ništa o nekim opaskama i prijedlozima koje mu je želio iznijeti.

— Pozovite kapetane Draka i Belthana — naredi Cruin. Kad je Jusik izašao, bacio je kacigu na stol i pogledao se u zrcalu. Još je gladio bore na umornom licu kad je začuo korake što su se približavali i požurio prema radnome stolu.

Ušavši u sobu, dva su kapetana salutirala i ostala stajati u stavu »mirno«. Cruin ih je gnjevno promatrao. Konačno je progovorio:

— Naišao sam na četvoricu članova posade koji su poput razularenih skitnica ljenčarili izvan zone sigurnosti. — Oštro je pogledao Draka. — To su članovi posade vašeg broda. — Zatim očima prijeđe na Belthana. — Danas ste vi bili zapovjednik straže. Imate li što reći o tom slučaju?

— Danas su bili slobodni i mogli su otići s broda — uskliknuo je Drak. — Znali su da im nije dopušteno prijeći obrambenu liniju,

— Ne znam kako su se uspjeli provući — reče Belthan službenim tonom. — Vjerojatno su stražaii bili nepažljivi. To je moja greška.

— To će negativno utjecati na vaše unapređenje — zaprijeti Cruin. — Kaznite ovu četvoricu kao i stražare prema uputama priručnika o disciplini. — Naslonio se o stol da bi ih bolje pogledao. — Ako se to još jednom ponovi, javno ću ih degradirati.

— Da, zapovjedniče — oagovoriše u jedan glas. Dajući im voljno, pogledao je Jusika.

— Kad se jave Fane i Parth, odmah Ih pošaljite ovamo.

— Razumijem, zapovjedniče.

Cruin obori oči, a zatim u trenu opet podigne pogled.

— Što je s vama?

— Sa mnom? — Jusik će smeteno. — Ništa.

— Lažete! Kad duže vrijeme živite i boravite s nekim zajedno, imate priliku da ga dobro upoznate. Poznajem vas već tri godine i znam da ne govorite istinu. Nešto vas muči.

— Riječ je 0 posadi — prizna Jusik.

— Što je s njima?

— Nemirni su.

— Ma, nemojte! Pronaći ću ja brzo lijek za to. A, molim vas, zbog čega su nemirni?

— Zbog nekoliko stvari, zapovjedniče.

Gruin je čekao, ali je Jusik zanijemio, a onda je zaurlao iz sveg

glasa:

— Moram li vas prisiliti da mi kažete?

— Ne, zapovjedniče — usprotivi se Jusik i protiv svoje volje. — Postoji više razloga. Neaktivnost, na primjer. Dosadni rutinski poslovi. Neprestano čekanje, čekanje, čekanje nakon tri godine strogog zatočeništva i tamnice u svemiru. Oni čekaju, a ništa se ne događa.

— Što još?

— Spoznaja da tamo s druge strane obrambene linije postoji prirodan, obiteljski život, kao i da Fane, Parth i drugi sudjeluju u tome uz vaš pristanak. Priče koje pričaju izviđači o svojim doživljajima nakon slijetanja. — Uporno je promatrao Cruina nastavljajući svoje izlaganje. — Poslali smo u izviđanje pet eskadrila izviđača, ukupno četrdeset letjelica. Samo šest ih se vratilo u bazu na vrijeme. Svi su ostali došli sa zakašnjenjem uz ovakve ili onakve isprike. Piloti pričaju

I pokazuju ljudima različite fotografije i darove. Jedan od njih upravo izdržava kaznu zbog toga što je sa sobom donio nekoliko boca žestokog sirupa. Ali, usprkos tome, šteta je počinjena. Njihove su priče uznemirile i pokolebale ljudstvo.

— Još nešto?

— Molim vas, zapovjedniče, oprostite mi što ću reći ovo, ali oni su vidjeli i vas kako idete na šetnju na vrhu brežuljka. Zavidjeli su vam čak i na toj šetnji. — Pogledao je Cruinu ravno u oči. — I ja sam vam zavidio na.tome.

— Ja sam zapovjednik — reče Cruin.

— Da, zapovjedniče. — Jusik ga je gledao i dalje, više ništa nije rekao.

Ako je Cruinov zamjenik očekivao provalu gnjeva, onda se prevario. Širokim, mesnatim licem njegova pretpostavljenog jurili su i smjenjivali se najrazličitiji osjećaji. Zavalivši se u naslon stolice, Cruinove su oči odsutno gledale kroz mali brodski prozor dok su mu se misli borile s Jusikovim riječima.

Iznenada je progovorio vrlo osorno:

— Zapazio sam ja mnogo toga, predviđao mnogo i o svemu tome razmišljao više nego što vi to možete i pretpostavili. Shvatio sam nešto što vi možda niste uspjeli uočiti. To me je ozbiljno zabrinulo. Drugim riječima, ne budemo li išli ukorak s vremenom, naći ćemo se u škripcu.

— Zaista?

— Ne bih želio da o tome pričate drugima: bojim se da smo upali u situaciju koja nije obrađena niti opisana ni u jednom priručniku.

— Doista? — Jusik je navlažio usne osjećajući da njegova iskrenost vodi nečem neočekivanom.

— Pogledajte bolje u kakvim se okolnostima nalazimo — nastavi Cruin. — Ovdje smo se utvrdili i dovoljno smo jaki da podjarmimo

ovaj planet. Svaka naša bomba mogla bi uništiti dio planeta od jednog do drugog kraja horizonta. No, sve su te bombe potpuno nekorisne ako ih ne upotrijebimo na djelotvoran način. Ne možemo ih baciti bilo gdje, po vlastitom izboru. Da to učinimo tako lakoumno, a pritom ne razbijemo i uništimo glavno žarište neprijateljskog otpora, ostali bismo bez ikakva oružja na tuđem, neprijateljskom planetu. Bez bombi. I to šest dugih godina daleko od kuće, tri godine ovamo i tri natrag. Zbog toga se moramo svojim oružjem koristiti tamo gdje ćemo dobiti najbolje moguće rezultate. — Počeo je trljati svoju široku čeljust. — A mi pojma nemamo gdje bismo tu moć mogli iskoristiti.

— Ne znamo, zapovjedniče — složi se Jusik.

— Moramo utvrditi koji su gradovi ključne točke njihove civilizacije, koje su osobe vodeće ličnosti na planetu i gdje se nalaze. Kad udarimo po neprijatelju, moramo ih pogoditi u sam centar. Drugim riječima, potpuno smo nemoćni dok ne dobijemo potrebne podatke. To znači da uz pomoć instruktora moramo uspostaviti jezičnu vezu s njima. — Počeo je grepsti vilicu. — A za to nam treba vremena.

— Da, zapovjedniče, ali...

— Ali dok vrijeme polako prolazi, moral ljudstva opada. Danas je dvanaesti dan što smo ovdje, a posada je već uznemirena. Sutra će situacija biti još gora.

— Ako mi dopustite, zapovjedniče, predložio bih vam rješenje tog problema — reče Jusik revno. — Na Huldi ljudi dobivaju dan odmora nakon pet dana rada. Taj dan mogu raditi što god hoće, mogu ići kamo žele. Kad biste dopustili da članovi naših posada budu slobodni svaki deseti dan, na primjer, to bi značilo da bismo gubili samo deset posto potencijala dnevno. Takvo smanjenje mogli bismo podnijeti bez teškoća uzimajući u obzir brojčano stanje, naročito ako svi ostali budu na dužnosti.

— No, konačno sam ipak uspio saznati što vas muči. — Nasmijao se sumorno dok se njegov sugovornik zacrvenio. — Razmišljao sam ja o tom prijedlogu. Imam ja ipak više mašte no što vi mislite.

— Nisam ja tako mislio, zapovjedniče — usprotivi se Jusik.

— Nije važno. Ostavimo to sada. Vratimo se radije pitanju slobodnog vremena i dozvole izlaska. Vidite, upravo u tom grmu leži zec! To je problem koji nije obrađen ni u jednom priručniku; situacija za koju ne postoje službeno određeni propisi. — Stavi ruku na stol i nestrpljivo počne kuckati prstima po ulaštenoj površini. — Ako ljudima uskratim slobodu, postat će nemirni. Ako im pak dopustim izlaz koji traže, doći će u dodir s normalnijim načinom života i postat će još nemirniji, što je sasvim prirodno.

— Oprostite, zapovjedniče, ali smatram da tu nemate potpuno pravo. Naše su posade odane domovini Huldi.

— Oni su bili odani. Ne znam, možda su to još i sada. — Cruin se sjetio riječi koje je nedavno čuo: — Oni su mladi, zdravi i bez ikakvih obaveza. U svemiru je to jedno, a ovdje na čvrstom tlu nešto sasvim drugo. — Ustao je, velik, krupan i jak. — Znam ja to dobro!

Promatrajući ga, Jusik je osjetio da Cruin doista zna što govori.

— Da, zapovjedniče — reče pokorno. Cruin nastavi:

— Zbog toga sva odgovornost odlučivanja pada na mene. Tu se morain koristiti vlastitom inicijativom. A vi, kao moj zamjenik, morate se pobrinuti da se moje zapovijedi provode dosljedno i u tančine.

— Svjestan sam svojih dužnosti. — Jusikovo mršavo lice postajalo je sve zabrinutije.

— A moja je konačna odluka da članovi naših posada ne smiju uspostaviti kontakt s protivnicima, bez izuzetka, osim četvorice stručnjaka koji rade po mojim naređenjima. Prema tome, posada ne može dobiti dozvolu za izlaz niti smije prekoračiti obrambene linije. Svaki neposluh treba kažnjavati odmah i nemilosrdno. Obavijestit ćete kapetane da pažljivo motre na buntovnike u svojim posadama i da poduzmu odgovarajuće mjere kako bi ih ušutkali što prije. — Čeljusti su mu igrale, a oči hladno zurile u sugovornika. — Otkazuju se svi izviđački letovi od danas, a izviđačke letjelice ostaju prizemljene. Nitko ne smije poduzimati ništa bez mojih osobnih uputa i naređenja.

— Na taj način ćemo ostati bez mnoštva podataka — primijeti Jusik. — Posljednji let na jug planeta pokazao je da tamo postoji deset potpuno napuštenih gradova, a to bi za nas moglo biti važno jer...

— Rekao sam da se otkazuju svi letovi! — povikne Cruin.

— Ako ja kažem da izviđačke brodove treba obojiti ružičastom bojom, obojit ćete ih ružičasto od repa do kljuna, temeljito i potpuno. Ovdje sam ja zapovjednik!

— Razumio sam, zapovjedniče.

— Možete također obavijestiti kapetane brodova da ću sutra u podne izvršiti kontrolu njihovih letjelica. To će bar zadati posla ljudstvu.

— Razumijem.

Salutirajući zabrinuto, Jasik otvori vrata, pogleda napolje i reče:

— Stigli su Fane, Kalma, Parth i Hefni, zapovjedniče.

— Uvedite ih.

*

Pošto je Cruin vrlo uvjerljivo izložio svoje mišljenje, Fane je rekao:

— Svjesni smo, zapovjedniče, koliko je hitan naš zadatak i mi se trudimo koliko najviše možemo, no pitanje je hoće li oni moći govoriti naš jezik prije četiri tjedna. Polako shvaćaju i uče.

— Ne tražim da oni dobro nauče jezik — srdito će Cruin.

— Moraju samo znati dovoljan broj naših riječi da bi nam mogli ispripovijedati ono što nas zanima, ono što moramo saznati prije nego poduzmemo bilo kakve korake.

— Ja nisam ni rekao da će oni dobro govoriti naš jezik

— podsjeti ga Fane. — Oni se još sporazumijevaju samo znakovima.

— Ali ona crvenokosa djevojčica već govori naš jezik.

— Da, ona brzo shvaća i uči — prizna Fane. —Vjerojatno posjeduje natprosječne sklonosti za učenjne jezika. Ali, na žalost, ona ne zna mnogo o vojnim stvarima i za to nam nije od velike korisfi.

Cruin ga pogleda sumnjičavo. Glas mu postade tiši i prijeteći.

— Živite zajedno s tim ljudima već prilično dugo. Gledam vas i čini mi se da ste se promijenili. Kako to?

— Promijenili? — Sva su se četvorica pogledala.

— Lica su vam izgubila karakteristične crte, onu tipičnu svemirsku mršavost. Obrazi su vam postali punašni i dobili boju. Oči vam više nisu umorne. Postale su sjajne i imaju onaj isti samozadovoljni izraz kao i oči debelog skodara ili praseta koje se valja u svom koritu. Očito je da ste dobro zbrinuti. — Nagnuo se prema njima. — Možda vam se baš previše ne žuri da obavite svoj zadatak?

Bili su zaprepašteni.

— Jedemo dobro i spavamo redovito — reče Fane. — Zbog toga se i bolje osjećamo. Naše dobro fizičko stanje omogućuje nam da radimo više i savjesnije. Po našem mišljenju neprijatelj nam i nehotice pomaže svojom gostoljubivošću, a budući da priručnik o...

— Gostoljubivošću? — prekine ih Cruin strogo. Fane je uzaludno pokušao naći neki drugi izraz.

— Imate još tjedan dana vremena — ljutito će zapovjednik. — I ni dana više. Za tjedan dana javit ćete mi se zajedno sa šestoricom zarobljenika koji će biti osposobljeni da razumiju moja pitanja i odgovore na njih.

— To će biti teško, zapovjedniče.

— Ništa nije teško. Ništa nije nemoguće. Nema isprika.

— Ispitivački je promatrao Fanea ispod svojih namrštenih obrva. — Dobili ste moje naređenje i izvršite ga!

— Da, zapovjedniče.

Svojim strogim pogledom sada je prešao na Kalmu i Hefnija.

— S instruktorima sam završio; a sada ste vi na redu. Što mi vi imate reći? Što ste otkrili?

Trepćući nervozno, Hefni reče:

— Ne baš mnogo. Teškoće s jezikom su...

— Do đavola s jezičnim teškoćama! Što ste saznali dok ste na ugodan način mastili brkove?

Bacivši pogled na pretijesan opasač svoje uniforme, Hefni počne

govoriti:

— Vrlo su neobični jer po svemu sudeći posjeduju vrlo visoki stupanj civiliziranosti u domaćinskom smislu, ali su prilično primitivni u svakom drugom pogledu. Ta obitelj Meredith, na primjer. Živi u velikoj i dobro opremljenoj kući. Imaju sav potreban komfor, uključujući i TV prijemnik u boji.

— Izmišljate! Mi još ispitujemo tajne obične televizije čak i na Huldi. TV prijemnik u boji je nešto nezamislivo.

Kalma se umiješa u razgovor.

— Ali, zapovjedniče, oni ga imaju. Vidjeli smo to vlastitim očima.

— Tako je — potvrdi Fane.

— Vi šutite! — bijesno ga pogleda Cruin. — S vama sam završio. Sada razgovaram s ovom dvojicom. — Okrene se opet Hefniju koji je sav drhtao. — Nastavite!

— Postoji nešto što je nesumnjivo vrlo čudno u vezi s njima, nešto što još ne možemo objasniti. Naime, kod njih ne postoji nikakav novac. Oni trguju zamjenom robe ne vodeći pri tom uopće računa o vrijednosti te robe. Rade samo kad im se prohtije. Ako ne žele, onda jednostavno ne rade. A ipak, unatoč tome, oni rade cijelo vrijeme.

— Zašto? — upita Cruin zapanjeno.

— Pitali smo ih. Rekli su nam da rade samo zato da ubiju dosadu. Mi ne možemo shvatiti takvo gledište. Na mnogim mjestima imaju male tvornice koje su svojom čudnom, iskrivljenom logikom, pretvorili u zabavišta. Ti uređaji, naime, rade samo onda kad ljudi dođu na posao.

— Kako? — Cruin je očito bio zbunjen.

— Na primjer, u Williamsvillu, malom gradiću sat hoda od kuće Meredithovih, postoji tvornica cipela. Ona je u pogonu svaki dan. Ponekad u tvornici radi desetak radnika, drugi put ih ima pedesetak ili stotinjak, ali uvijek netko dode u tvornicu raditi dobrovoljno tako da po njihovim riječima oni ne pamte dan kad tvornica nije radila. Merediithova starija kćerka Maria radila je tamo tri dana za našeg boravka u njihovoj kući. Pitali smo je zašto.

— Što je odgovorila?

— Da radi samo zbog zabave, a ne zbog zarade.

— Zbog zabave... zabave... zabave? — Cruin je to teško shvaćao. — Što to znači?

— Ne znamo — priznao je Hefni. — Nepoznavanje jezika...

— Grom spalio nepoznavanje jezika! — povika Cruin. Ż Da li je njezin rad u tvornici bio obavezan?

— Nije, zapovjedniče.

— Jeste li sigurni u to?

— Sasvim. Oni rade u tvornici samo kad to žele.

— A što dobivaju za svoj rad? — upita Cruin pronicavo.

— Malo ili ništa. — Hefni je to rekao kao da sanja. — Jednog dana djevojka je donijela kući par cipela za svoju majku. Pitali smo je da li je to nagrada za obavljeni rad. Odgovorila je da nije i da je te cipele izradio neki George i poklonio ih njoj. Po svemu sudeći, cjelokupna proizvodnja toga tjedna otpremljena je u neki drugi grad gdje su cipele bile potrebne. Taj drugi grad poslat će im određenu količinu kože, nitko nije znao koliko i kao da nikome nije ni bilo stalo da to sazna.

— Ludo — reče Cruin. — Potpuno ludo. — Ispitivački je gledao u Hefnija kao da sumnja da ovaj sve to izmišlja. — Čak niti najprimitivnije društvo ne može opstati na takav način. Vjerojatno ste vi uspjeli sagledati samo dio cjelokupne situacije; drugo je ostalo skriveno ili ste možda preglupi da to uočite.

— Uvjeravam vas, zapovjedniče — počne Hefni.

— Zaboravimo to — upadne mu Cruin u riječ. — Baš me briga kako oni organiziraju svoje privredne aktivnosti. Na kraju će oni ipak raditi onako kako mi to budemo htjeli! — Podupro je glavu rukom. — Postoje druge stvari koje me mnogo više zanimaju. Na primjer, naši su izviđači javili o postojanju mnogo gradova. Neki su uređeni, ali vrlo slabo naseljeni, drugi su potpuno prazni, napušteni. U onim prvima postoje dobro projektirani aerodromi na koje slijeću i s kojih uzlijeću mnogi zrakoplovi. Kako to da jedan tako primitivan narod ima zrakoplove?

— Neki od njih prave cipele, neki zrakoplove, a neki se pak zabavljaju televizijom. Rade, prema svojim sposobnostima i sklonostima.

— Ima li Meredith zrakoplov?

— Nema. — Hefni je postajao sve malodušniji. — Da ga želi nabaviti, on bi tu svoju želju objavio u televizijskom programu o ponudi i potražnji.

— I onda?

— Prije ili kasnije bi ga dobio, novi ili rabljeni, zamjenom za neku drugu robu ili kao dar.

— I to sve ide baš tako jednostavno?

— Ide.

Cruin ustane i prošeće po sobi: Čelične pete na čizmama zveckale su po metalnom podu u istom ritmu kao i zvončići. Bio je ljut, nestrpljiv i nezadovoljan.

— Sve te budalaštine ne govore nam baš mnogo o njima samima kao narodu niti o njihovoj organizaciji. — Stao je ispred Hefnija. — I vi ste se hvalili i lupali u prsa da ćete biti oči i uši Hulde. — Posprdno se nasmijao i dodao:

— Da, oči koje ne vide i uši koje ne čuju! Tu uopće nema podataka o njihovu brojčanom stanju niti...

— Oprostite, zapovjedniče — brzo će Hefni — ima ih 27 milijuna.

— Aha! — Cruina je ovo zanimalo. — Samo 27 milijuna? Pa, nas na Huldi ima bar sto puta više premda površina na kojoj živimo nije ništa veća. — Zastao je malo. — Gustoća naseljenosti je vrlo mala. U mnogim gradovima nema žive duše. Imaju zrakoplove i drugo, što ukazuje na viši stupanj civilizacije nego ovaj na kojem se sada nalaze. Oni žive od ostataka jednog privrednog sistema. Znate li vi što sve to znači?

Hefni trepne očima, ali ne odgovori. Kalma je stajao zamišljen. Fane i Parth stajali su po strani i šutjeli.

— To može značiti samo dvije stvari — nastavi Cruin. — Rat ili bolest. Jedno ili drugo, ili možda oboje, i to velikih razmjera. Želim saznati pojedinosti o tome. Hoću znati kakvu su vrst oružja upotrijebili u tome ratu, koliko ih je stradalo Ili, ako je riječ o bolesti, kakva ih je to epidemija poharala njen uzrok i način liječenja. — Lupnuo je prstima po Hefnijevim grudima da bi istakao važnost svojih riječi. — Želim saznati što to skrivaju, što tako uporno taje pred vama. Možda čekaju svoj trenutak kad će tu tajnu iznijeti na vidjelo i upotrijebiti je kao oružje protiv nas. Od svega me pak najviše zanima koji će njihovi ljudi rukovoditi takvom općom ofenzivom i gdje se oni nalaze.

— Razumijem, zapovjedniče — reče Hefni zabrinuto.

— To su podaci koje želim saznati od vaših šest ispitanika. Želim podatke, a ne poziv na večeru! — Zlobno se nacerio kad je primijetio kako se Hefni lecnuo. — Ako te pojedinosti možete izvući iz njih prije nego što vam istekne rok, to će umnogome doprinijeti vašem unapređenju. Ali, ako ja, vaš zapovjednik, moram to izvlačiti iz njih sam... — Nije završio rečenicu, prijeteći na taj način.

Hefni otvori usta, ponovo ih zatvori i nervozno pogleda Kalmu koji je nijemo stajao uz njega.

— Možete ići — otresito će Cruin svoj četvorici. — Imate tjedan dana vremena. Ako me iznevjerite i ne uspijete, smatrat ću to ozbiljnim prekršajem i postupit ću u skladu s propisima o aktivnoj službi iz priručnika o vojnom postupku i disciplini.

Salutirali su blijedi u licu. Promatrao ih je kako izlaze jedan po jedan, a usta su mu se prezirno nakrivila. Prišao je prozoru i gledao kako se spušta mrak. Tamo na istoku vidio je prvu zvijezdu kako treperi. Bila je vrlo daleko, ali ne tako daleko kao Hulda.

*

U podne šesnaestog dana, zapovjednik Cruin izašao je iz broda dotjeran i s odlikovanjima na prsima, i krenuo prema brežuljku. Stražar kisela lica pozdravio ga je na samoj graničnoj crti obrambene

zone, lijeno salutirajući.

— Ja mislim da biste to mogli i bolje izvesti — reče zapovjednik gledajući mrzovoljnog stražara. — Ponovite to!

Stražar je salutirao malo brže.

— Premalo uvježbavate pozdrav — reče mu Cruin. — Vjerojatno je isti slučaj sa svim članovima posada. Naći ćemo mi lijek za to. Od danas, vježbat ćemo salutiranje svaki dan.

— Ljutito je odmjerio stražara od glave do pete. — Jeste li nijemi?

— Nisam, zapovjedniče.

— Šutite! — zaurla Cruin. Grudni mu se koš napne. — Nastavite svoju stražarsku dužnost.

Stražareve su oči izgarale od bijesa dok je salutirao po treći put, okrenuo se uz udarac peta kako je propisano i vojničkim korakom krenuo duž obrambene linije.

Kad se popeo na brežuljak, Cruin je sjeo na kamen na samom vrhu. Gledao je čas brodove u dolini, a čas krajolik s drvećem, poljima i kućama u daljini na suprotnoj strani. Osjećao je težinu metalne kacige, no nije ju skidao. Ispod štitnika oči su mu lutale okolinom.

Ona je konačno stigla. Sjedio je tamo puni sat i po kad je došla, kao da mu je to neki čudni instinkt neprestano govorio. On zacijelo nije imao nikakve posebne želje da je vidi, baš nikakve želje.

Doskakutala je šumom laka koraka u društvu Sue, Sama i još tri djevojčice njezinih godina. One su imale velike, crne, vragoljaste oči, kosa im je bila tamna a noge vitke i duge.

— Oh, dobar dan! — Zastala je ugledavši ga.

— Dobar dan! — ponovi za njom Sue mašući pletenicama.

— 'dan! — zacvrkuta Sam ne želeći zaostati za svojim prijateljima.

Cruin ih pogleda prijekim okom. Čizme su mu se sjajile, a kaciga blistala na suncu.

— Ovo su moje prijateljice — reče Marla čudnim naglaskom huldskog jezika. — Becky, Rita i Joyce. — Tri su mu se djevojčice osmjehnule. — Dovela sam ih da vide brodove. — Cruin nije rekao ništa. — Nemate ništa protiv toga da pogledaju brodove zar ne?

— Nemam — odgovori on nevoljko.

Bila je mršava i štrkljasta, ali je vrlo graciozno sjela u travu. Ostale su slijedile njezin primjer, osim Sama koji je stajao raširenih, debeljuškastih nogu, sisao svoj palac i zadivljeno promatrao Cruinovu bluzu s odlikovanjima.

— Ocu je bilo žao što nas niste došli posjetiti. — Cruin nije odgovorio. — I majci također. Ona je izvrsna kuharica. Voli primati goste. — Odgovora nije bilo. — Hoćete li možda doći večeras?

— Neću.

— A možda neku drugu večer?

— Slušaj, djevojko — rekao je strogo — ja ne posjećujem nikoga.

Nitko ne ide nikom u posjetu.

Maria je to prevela svojim prijateljicama. Počele su se smijati tako srdačno da je Cruin pocrvenio i ustao.

— Što je tu tako smiješno? — upitao je.

— Ništa, ništa. — Marla se zbunila. — Kad bih vam i rekla, bojim se da biste krivo shvatili.

— Krivo bih shvatio, je li? — Pažljivo je promatrao njezine tri prijateljice i razmišljao. — Čini mi se da se one nisu smijale meni. Dakle, smijale su se nečemu što ja ne znam. Smijale su se nečemu što bih ja trebao znati, ali što mi ti ne želiš reći. — Sagnuo se prema njoj, velik i mišićav, dok ga je ona gledala velikim zelenim očima. — A koje su to moje riječi izazvale takvu buru smijeha?

Ona ga je uporno gledala i dalje, ali nije odgovorila. Osjetio je kako joj svježe miriše kosa.

— Rekao sam da nitko ne ide nikome u posjet — ponovio je. — Te su riječi, dakle, izazvale smijeh: nitko ne ide nikome u posjet. Nisam ja baš takva budala! — Uspravio se i okrenuo glavu. — Sad ću ja izvršiti prozivku!

Krenuvši u dolinu, osjećao je da ga prate njihove oči. Svi su šutjeli samo se čuo Samov visoki, dječji »zbogom!« na koji se on uopće nije osvrtao.

Brzim je koracima došao do svog admiralskog broda, popeo se metalnim ljestvama, otišao u svoju sobu i pozvao Jusika.

— Naredite kapetanima brodova da smjesta izvrše prozivku.

— Nešto nije u redu, zapovjedniče? — raspitivao se Jusik zabrinuto.

— Izvršite prozivku! — urlao je Cruin bacivši kacigu s glave. — Tek ćemo onda znati da li nešto nije u redu. — Bijesno zamahne i baci kacigu na kuku u stijeni, sjedne za stol i obriše čelo.

Jusika nije bilo cijeli sat. Najzad se vratio, mrka i ozbiljna lica.

— Žao mi je što moram javiti da je osamnaest ljudi odsutno, zapovjedniče.

— One su se smijale — reče Cruin ogorčeno. — Smijale su se jer su to znale. — Prsti su mu grčevito stezali stolicu.

— Molim? — začuđeno ga pogleda Jusik.

— Kako ih dugo nema?

— Jedanaestorica su bila jutros u službi.

— Znači da se ostala sedmorica nisu javila u bazu od jučer?

— Na žalost, tako je, zapovjedniče.

— I nitko nije smatrao potrebnim da me o tome obavijesti?

Jusik se počne vrpoljiti.

— Ne, zapovjedniče.

— Jeste li možda utvrdili još nešto o čemu nisam obaviješten?

Jusik se ponovo uzvrpolji.

— Hajde, recite što je!

— Nije prvi put da su ovi odsutni — jedva izgovori Jusik. — Ni drugi put. Ni šesti put.

— Kako to već dugo traje? — Cruin pričeka tren, a onda se izdere: — Hajde, recite! Valjda znate govoriti.

— Otprilike desetak dana, zapovjedniče.

— Koliko je kapetana znalo za to, a nije prijavilo?

— Devet, zapovjedniče. Četvorica čekaju vani da ih pozovete.

— A ostala petorica?

— Oni... oni... — Jusik navlaži usne. Cruin se podigne prijeteći.

— Istinu ne možete sakriti prešućujući je.

— Oni su među odsutnima, zapovjedniče.

— A tako! — Cruin pojuri prema vratima i tamo se zaustavi. — Činjenica je, dakle, da su ostali napustili bazu bez ičije dozvole, ali su imali sreću da budu ovdje za prozivke. Točan broj nedisciplinirani ne može se uopće utvrditi. Oni se iskradaju iz logora poput noćnih ptica i na isti se način vraćaju. To je dezertiranje i odmetništvo. Za takav zločin postoji samo jedna vrst kazne.

— Ali, zapovjedniče, uzimajući u obzir okol...

— Tu se ništa ne uzima u obzir! — Cruinov glas pretvori se u gnjevnu dreku. — Smrt! Smrtna kazna! — Došavši do stola, udari šakom po knjigama koje su tamo ležale. — Smaknuće bez priziva, kao što to navodi priručnik o vojnom postupku i disciplini. Dezerterstvo, pobuna, neposluh prema pretpostavljenima, zavjera da bi se izigrali propisi i moja naređenja... sve to zaslužuje smrtnu kaznu! — Glas mu postane tiši. — Osim toga, dragi moj Jusik, ne budemo li se mi sami držali uputa i propisa iznijetih u priručnicima, kakva tek nas kazna očekuje? Kakva kazna, pitam vas?

— Smrtna kazna — prizna Jusik. Pogleda Gruina. — Ali, na Huldi.

— Pa, mi se nalazimo ha Huldi! Ovo je Hulda. Proglasio sam ovaj planet vlasništvom Hulde pa je on sastavni dio našeg planeta.

— Ali, ako smijem primijetiti, zapovjedniče, to nije bilo službeno.

— Jusik, jeste li i vi na strani tih zavjerenika? I vi se protivite mome autoritetu? — Cruinove su oči sijevale. Ruka mu se spustila na pištolj.

— Oh, ne, nikako, zapovjedniče! — Lice Cruinova zamjenika vjerno je odražavalo njegove proturječne osjećaje. — Ali, dopustite mi da istaknem da smo ovdje svi jedna velika zajednica, da smo zajedno u nekoj vrsti zatočeništva već dugo i da smo putujući ovamo već imali određene gubitke kao što će se to dogoditi i na povratku. Ne možemo očekivati da ljudstvo...

— Ja očekujem samo poslušnost i pokornost! — Cruinova ruka i dalje je počivala na oružju. — Očekujem i zahtijevam željeznu

disciplinu i poslušnost bez pogovora. Jedino tako možemo pobijediti. Bez toga smo propali. — Pokazao je rukom prema vratima. — Jesu li ovi kapetani spremni za ispitivanje i istragu u skladu s uputama u priručnicima?

— Da, zapovjedniče. Razoružani su i u pratnji stražara.

— Uvedite ih. — Naslanjajući se o rub stola, Cruin je bio spreman da izrekne osudu svojim momcima. Ova minuta čekanja, da se oni pojave, bila mu je najduža u životu.

Kosa joj je odisala svježinom. A oči su joj bile blage i zelene... Treba održati željeznu disciplinu. To je cijena vlasti i moći.

*

Priručnik mu je pružao izlaz iz te situacije. U slučaju ove četvorice kapetana, Cruin je pribjegao traženju rupa u propisima, našao ih i najstrožu kaznu zamijenio degradiranjem.

Koračajući sobom gore-dolje ispred optuženih koji su stajali u redu blijedi i ukočeni, otkopčanih oficirskih bluza, bez službenih opasača i pod stražarskom pratnjom, on je bijesnio, grdio ih, psovao i sipao im otrovne riječi u lice dok je desnom šakom neprekidno udarao po lijevom dlanu.

— No, budući da ste bili prisutni za vrijeme prozivke, ne mogu vas optužiti za dezerterstvo, i budući da ste se odmah odazvali mome pozivu, ja vas ovime osuđujem na degradaciju, a cijeli ovaj slučaj bit će unesen u vaše osobne kartone. — Dao im je voljno i brzim pokretom ruke u bijeloj rukavici pokazao da mogu ići. — To je sve.

Izašli su iz sobe bez riječi. Pogledao je Jusika.

— Obavijestite pomoćnike kapetana da su unaprijeđeni u kapetanski čin i da sada moraju preporučiti svoje pomoćnike. Neka mi te preporuke dostave još večeras.

— Razumijem, zapovjedniče.

— Upozorite ih da svakako moraju prisustvovati zasjedanju višeg suda koji će suditi odsutnima nižeg ranga čim se vrate. Obavijestite kapetana Somira da je imenovan komandirom streljačkog voda koji će izvršiti presudu suda čim bude izrečena.

— Da, zapovjedniče. — Jusik se okrenuo lupnuvši petama i izašao.

Kad je automatski uređaj zatvorio vrata, Cruin je sjeo za stol, oslonio se na laktove i pokrio lice rukama. Nikakva vlast niti sila ne mogu iskaliti svoj bijes na onima koji nisu prisutni. Nikakvi zakoni ne mogu izvesti na strijeljanje samo sjećanje na nestale članove posade.

Najhitnije je da krivci budu primjerno kažnjeni. Njihovi lukavi, tajni odlasci u neprijateljski logor postali su tako česti da su se — prema njegovu mišljenju — već pretvorili u naviku. Oni su se, bez sumnje, udomaćili u tim tuđinskim domovima, boraveći u gostinskim

sobama, sjedeći za zajedničkim stolom, uživajući u društvu i zajedničkom smijehu. Zacijelo su se već počeli i debljati i gubiti one tipične svemirske, grube crte lica, a oči su im dobile nov sjaj; sporazumijevali su se znakovima i slikama, igrali različne igre zajedno, pokušavali pušiti i išli u šetnju poljima i proplancima u djevojačkom društvu.

Bilo mu je ubrzano kucalo dok je gledao kroz prozor i čekao neki znak koji će mu reći da su trostruke straže uhvatile prvog prijestupnika. No, negdje duboko, duboko u duši tinjala je tajna nada da se nitko od prijestupnika neće više vratiti.

Povratak jednog jedinog dezertera značio bi polako približavanje streljačkog voda, opore zapovijedi »Nišani!« i »Pali!« i Somir s pištoljem u ruci da dokrajči samrtne muke.

Prokleti priručnici.

*

Već je bila pala noć, kad je Jusik dojurio u njegovu sobu i salutirao, teško dišući. Odsjaj stropne rasvjete produbio je bore na njegovu mršavom licu i istaknuo dlake na neobrijanoj bradi.

— Zapovjedniče, moram vas izvijestiti da gubimo vlast nad ljudstvom.

— Što time želite reći? — Cruinove se guste obrve namrštiše, dok je gnjevno promatrao sugovornika.

— Ćuli su za najnoviju kaznu skidanja čina. Znaju također da će zasjedati prijeki sud čim se vrate bjegunci. — Duboko je udahnuo. — A također su čuli kakva kazna čeka odsutne članove posade.

— I?

— I onda je njih nekoliko pobjeglo, dezertiralo. Otišli su upozoriti bjegunce da se ne vraćaju.

— A tako! — Cruin se mrko nasmiješi. — Stražari su ih naravno propustili bez teškoća, je li?

— Deset stražara im se pridružilo — reče Jusik.

— Deset? — Cruin se brzo pribrao i prišao mu bliže. — Koliko ih je ukupno pobjeglo?

— Devedeset sedam.

Zgrabivši svoju kacigu, Cruin je brzo slavi na glavu i povuče remen preko podbratka. — To je više od jedne posade broda. — Pregledao je svoj pištolj, stavio ga u futrolu i uzeo još jedan. — Ako se ovo nastavi ovakvim tempom, do jutra će svi pobjeći. — Pogleda Jusika. — Što vi mislite o tome?

— Toga se i bojim, zapovjedniče. Cruin ga potapše po ramenu.

— Odgovor je, dragi moj Jusik, vrlo jednostavan. Polijećemo odmah.

— Polijećemo?

— Tako je. Cijela flota. Idemo u pravcu balansne orbitalne putanje odakle nitko neće moći pobjeći. Tada ću bolje razmisliti o nastaloj situaciji. Vjerojatno ćemo se ponovno spustiti, ali na nekom mjestu gdje nitko neće doći u iskušenje da pobjegne, jer neće imati kamo otići. Izviđački brod može kasnije ukrcati Fanea i njegovu grupu.

— Ne znam da li će poslušati vašu zapovijed o uzlijetanju, zapovjedniče.

— To ćemo vidjeti, to ćemo vidjeti. — Nasmijao se ponovno grubo i osorno. — Trebali biste znati, ako ste temeljito proučili priručnike, da nije uopće teško ugušiti pobunu u začetku. Treba samo ukloniti kolovođe. Buntovna rulja nije sastavljena od pojedinaca. Nju čine kolovođe i gomila priglupih sljedbenika. — Potapšao je svoje pištolje.

— Kolovođu uvijek lako prepoznate, on je taj koji uvijek prvi otvara usta.

— Da, zapovjedniče — Jusik će zabrinuto.

— Objavite opći zbor.

Sirena admiralskog broda zloguko je zavijala u noćnoj tmini. Bljeskali su reflektori na brodovima, a uznemirene ptice kriještale su u drveću s druge strane obrambene zone.

Cruin se polagano, promišljeno i tako da su ga svi vidjeli spuštao ijestvama, stao sučelice gomili čija su lica predstavljala masu bijelih mrlja u svjetlu brodskih reflektora. Kapetani i poručnici postrojili su se iza njega i sa strane. Svaki je imao još po jedan dodatni pištolj.

— Nakon tri godine vjerno provedene u službi Hulde — počeo je govoriti oholo — neki su me ljudi iznevjerili. Izgleda da se u našim redovima nalaze slabići, slabići koji ne mogu podnijeti napore još ovih nekoliko dana prije naše konačne pobjede i slavlja. Nemarni prema svojim dužnostima, oni se protive i ne izvršavaju naređenja, bratime se s neprijateljem, druže se sa ženskim dijelom neprijateljskog stanovništva i pokušavaju bijegom ugrabiti nekoliko ugodnih trenutaka na račun drugih. — Pogledao je gomilu svojim strogim očima punim optužbe. — Oni će uskoro biti kažnjeni i to najtežom kaznom.

Svi su ga samo gledali potpuno bezizražajno. Čekao je da netko progovori. Nitko se nije ni pomaknuo. Nitko nije rekao niti jednu riječ.

— Medu vama ima onih koji su isto toliko krivi kao i bjegunci, ali koji još nisu otkriveni. Ne trebaju likovati zbog toga jer ćemo ih onemogućiti u njihovoj prljavoj raboti. — Očima je mjerio masu pred sobom, dok mu je ruka neprestano počivala na oružju. — Pripremit ćemo brodove i uzletjeti do najbliže orbite. To, naravno, znači da neće biti spavanja već mnogo naporna rada, a za sve to krivi su vaši podmukli drugovi. — Zastao je malo, i završio — Ima li tko kakvu opasku?

Jedan protiv tisuću. Tišina.

— Pripremite se za polazak — oštro je rekao i okrenuo im leđa.

Kapetan Somir koji je sada stajao ispred njega, vrisne:

— Pazite, zapovjedniče! — i zamahne pištoljem u namjeri da puca iznad Cruinova ramena.

Cruin se namjeravao okrenuti, svjestan urnebesne galame iza svojih leđa, pa je izvukao oba pištolja. Nije čuo hice iz Somirova oružja, ali više nije vidio ni svoje ljude, ni čuo njihovo urlanje. Osjećao je neizdrživu težinu na lubanji, vidio je kako mu vlati trave dolaze sve bliže, ispustio je pištolje i ispružio ruke da bi se spasio. Tada su nestala i blijeda, trepteća svjetla i sve mu se pred očima zacrnilo.

*

Duboko u podsvijesti nejasno je čuo dugotrajan topot nogu, mnogo čudnih, neshvatljivih glasova kao da ljudi viču negdje vrlo daleko. To je trajalo neko vrijeme i završilo se nizom jakih eksplozija koje su potresle tlo ispod njega.

Netko ga je poprskao vodom po licu. Uspravio se u sjedeći položaj i držao se rukama za glavu u kojoj je sve bolno udaralo. Vidio je kako se zora prikrada sve bliže. Žmirkajući očima da bi bolje vidio, ugleda Jusika, Somira i još osmoricu oficira. Svi su bili prljavi od pete do glave, ogrebenih lica, a uniforme su im bile poderane i zablaćene.

— Nahrupili su na nas u trenutku kad ste im okrenuli leđa — objašnjavao je Jusik. — Bilo ih je stotinjak u prvim redovima. Pojurili su na nas i napali zajedničkim snagama i strahovitim gnjevom, a zatim su ih slijedili i svi ostali. Bilo ih je previše da bismo im se mogli suprotstaviti. — Promatrao je svog pretpostavljenog očima crvenim od napora. — Ležali ste ovdje bez svijesti cijelu noć.

Cruine ustane vrlo nesigurno i zatetura.

— Koliko ih je poginulo?

— Nitko. Pucali smo iznad glava. Nakon toga, sve je bilo prekasno.

— Iznad glava? — Izravnao je široka ramena i pri tom osjetio oštru bol u leđima, no uopće se na to nije osvrtao. — Zbog čega imamo oružje ako ne i za ubijanje?

— Nije to baš lako — reče Jusik protiveći se. — Naročito kad je riječ o vlastitim drugovima.

— Slažete li se i vi s Jusikom? — Cruin izazivački pogleda prisutne.

Kimnuli su turobno, a Somir je rekao:

— Nije bilo mnogo vremena, zapovjedniče, a ako čovjek oklijeva kao što smo to mi uradili, onda...

— Ne želim čuti nikakvih isprika. Dobili ste naređenja i trebali ste

ih izvršiti. — Prijekorno je gledao jednog po jednog. — Niste dostojni svoga čina. Zato ćete obojica ostati bez njega. — Vilica mu se izbočila ružno i razbijački dok je urlao:

— Gubite se da vas više ne gledam!

Udaljili su se polagano vukući noge. Pun gnjeva popeo se ljestvama, ušao u svoj brod i pregledao ga od pramca do krme. Nije bilo žive duše. Usne su mu bile čvrsto stegnute kad je došavši do repa ustanovio uzrok onih snažnih eksplozija. Spremišta za gorivo bila su uništena, a također i brodski strojevi, tako da je cijela letjelica bila samo gomila nekorisnog metala.

Zatim je pregledao i ostali dio flote. Svi su brodovi bili prazni i toliko oštećeni da je svaki popravak bio nemoguć. Bar jednom, pobunjenici su bili temeljiti i dosljedni, premda je bila riječ o sabotaži. Dok ne stigne obavještajni brod, nitko na rodnom planetu Huldi ne može saznati gdje se spustila njihova ekspedicija. Usprkos čak i vrlo sistematskoj i temeljitoj potrazi moglo bi proći i tisuću godina dok bi Huldani ponovo pronašli ovaj planet. Buntovnici su se vrlo uspješno izolirali do kraja svog života i tako umakli huldskoj odmazdi.

Cruin je u potpunosti osjetio gorčinu poraza. Stajao je na posljednjoj prečki ljestava dvadeset drugog broda i promatrao dvostruku zvjezdoliku formaciju koja je predstavljala njegovu uništenu armadu. Potpuno uzaludno, topovi su im bili upereni daleko izvan obrambene zone. Dvadeset je izviđača nestalo, primijetio je. Drugi su bili onesposobljeni na isti način kao i njihovi matični brodovi.

Podigavši oči prema brežuljku, spazio je ljudske obrise na jutarnjem nebu. Bili su to Jusik, Somir i ostali, koji su ga napuštali i išli prema dolini koju je on tako često promatrao s vrha brežuljka. Na samom vrhu pridružilo im se četvoro djece koja su poskakivala kraj njih, dok su oni nastavljali svoj put. Polagano, cijela je skupina nestala iz vida pod zrakama izlazećeg sunca.

Vrativši se na admiralski brod, Cruin stavi svoju pokretnu imovinu u vojničku torbu i pričvrsti je remenjem na leđa. Ne osvrćući se više na ostatke svoje nekad moćne flote, krenuo je u suprotnom smjeru od sunca, što dalje od Jusika, Somira i ostalih.

Čizme su mu bile prljave i neulaštene. Odlikovanja su mu visjela u stranu, a jedno je bilo iščupano u nedavnom okršaju. Na desnoj čizmi nedostajalo je jedno zvonce; nakon dvadesetak koraka skinuo je i ono preostalo i bacio ga daleko.

Torba na leđima bila je teška, ali ne tako teška kao teret što mu je ležao na duši. Žalosno, ali uporno klipsao je dalje, sve dalje od svojih brodova, tamo u jutarnju sumaglicu — sam u susret novome svijetu.

*

Tri i po godine ostavile su dubok trag na brodovima Hulde. Oni su još ležali u dolini, poredani matematičkom točnošću, kljunovima prema unutra, a repovima prema van; samo su ih vojni znalci mogli tako postaviti. No, rđa je nagrizla debelu oplatu, a metalne su im ljestve istrunule i predstavljale pravu opasnost. Poljski miševi i voluharice našli su svoje skrovište ispod brodova; ptice i pauci potražili utočište u njima. Bujno bilje niklo je iz okolnog, spaljenog tla pokrivajući zauvijek obrambenu liniju.

Čovjek koji je jednog popodneva prolazio kraj njih, zaustavio se i tiho ih promatrao iz daljine. Bio je krupan i plećat, potamnjele kože. Duboke, sive oči bile su mirne i zamišljene dok su gledale kako se bujni bršljan penje repom admiralskog broda.

Nakon pola sata podigao je svoju vojničku torbu koju je bio odložio i nastavio put penjući se brežuljkom do vrha i zatim na drugu stranu prema dolini što se nazirala u daljini. Kretao se lagano u jednostavnoj i ugodnoj odjeći i korak mu je bio postupan i oprezan.

Vrlo brzo stigao je do ceste i krenuo prema kamenoj kućici s vrtom u kojem je vitka, tamnokosa žena brala cvijeće. Naslanjajući se na ogradu, obratio joj se riječima koje su imale neobičan naglasak. Glas mu je bio grub, ali ugodan.

— Dobar dan.

Uspravila se s rukama punim šarenih cvjetova i pogledala ga dubokim, crnim očima.

— Dobar dan. — Otvorila je usta i nasmiješila se. — Jeste li na proputovanju? Hoćete li možda biti naš gost? Sigurna sam da će Jusiku, to je moj suprug, biti neobično drago ako nas posjetite. Naša je gostinska soba već dugo prazna.

— Žao mi je — prekinu je. — Ja tražim obitelj Meredith. Možete li mi možda reći gdje je njihova kuća?

— Prva odavde. — Spretno je uhvatila cvijet koji joj je pao. — Ako oni slučajno već imaju gosta, svakako dođite k nama.

— Hoću — obeća on. Gledajući je zadovoljno, osmijeh mu se proširi licem. — Od srca zahvaljujem!

Stavljajući torbu na rame, on krenu dalje. Osjećao je da ga prate njezine oči. Stigao je do ulaza slijedeće kuće, dugačke slikovite zgrade ispred koje se nalazio cvjetnjak. Pokraj samog ulaza igrao se dječak.

Pogledavši ga, dječak reče:

— Jeste li možda na proputovanju, gospodine?

— Gospodin? — ponovi čovjek. — Gospodin? — Lice mu zadrhti. — Da, sine, na proputovanju sam. Tražim Meredithove.

— Ja sam Sam Meredith! — Dječakovi se obrazi zarumeniše od uzbuđenja. — Hoćete li biti naš gost?

— Ako smijem.

— Hura! — Potrčao je veselo puteljkom prema kući vičući iz svega

glasa. — Mama, tata, Maria, Sue, imamo gosta!

Visok crvenokosi muškarac izađe na vrata s lulom u ustima i mirno pogleda posjetioca.

Nakon toga čovjek izvadi lulu iz usta i reče:

— Ja sam Jake Meredith. Izvolite ući. — Maknuvši se u stranu, napravi mjesta da uđe neznanac, a zatim počne zvati — Mary, Mary, spremi jelo, imamo gosta!

— Odmah — začuje se vedar glas.

— Pođite sa mnom. — Meredith ga povede na verandu i ponudi mu da sjedne u naslonjač. Odmorite se dok čekate. Mary je odlična kuharica, samo joj treba dosta vremena. Ona nije zadovoljna dok stol nije pun hrane, i jao vama ako sve ne pojedete.

— Hvala, lijepa. — Gost je sjeo, duboko udahnuo i promatrao idiličan prizor oko sebe.

Meredith je sjeo u drugu stolicu i pripalio lulu.

— Jeste li vidjeli poštanski brod?

— Jesam. Stigao je rano jučer. Vidio sam ga dok je prolazio.

— Zaista ste imali sreću jer on nailazi samo jedanput svake četvrte godine. Ja sam ga vidio dosad samo dva puta. Proletio je točno iznad naše kuće. Bilo ga je prekrasno gledati.

— Zaista prekrasno! — potvrdi gost. — Činilo mi se da je duži od deset kilometara. Golema letjelica! Mora da je nekoliko puta veći od svih onih tuđinskih brodova u dolini.

— Mnogo puta veći — složi se Meredith.

Neznanac se sagne prema svome domaćinu promatrajući ga.

— Zanima me da li su ti tuđinci s drugog planeta pripisivali smanjeni broj stanovnika ovdje ratnim razaranjima ili epidemiji? Pitam se jesu li uopće ikad pomislili na iseljavanje velikih razmjera i na njegovo značenje.

— Mislim da nisu s tim previše razbijali glavu, jer su kao što i sami vidite uništili svoje brodove i nastanili se u našoj sredini. — Pokazao je lulom niz ulicu.

— Jedan od njih živi u onoj kući dolje. Zove se Jusik. Vrlo simpatičan čovjek. Oženio se djevojkom iz ovoga kraja i žive vrlo sretno.

— To vjerujem.

Obojica su šutjela neko vrijeme, a onda je Meredith počeo govoriti tihim i odsutnim glasom kao da želi izraziti svoje najdublje misli.

— Dovukli su sa sobom mnogo moćnog oružja, no nisu bili svjesni da mi posjedujemo oružje koje je istinski neuništivo. — Rukom pokaže na svoju okolinu. — Prošle su tisuće i tisuće godina dok i mi nismo spoznali da ono što je stvarno vječno i neuništivo, to je ostvarena zamisao ili ideja. To je, vidite, naše najmoćnije oružje: naš način života. Njega ne može razoriti niti uništiti nikakva vojna sila. Ništa na

svijetu ne može satrti ideju, jedino druga, bolja ideja. — Ponovo je stavio lulu u usta. — A još do sada drugu, bolju ideju nismo uspjeli naći.

— Osim toga, oni su došli u pogrešan čas — nastali Meredith. — Zakasnili su deset tisuća godina. — Pogleda svoga gosta. — Povijest našeg postojanja obuhvaća jedno dugo, vrlo dugo razdoblje. Ta je povijest bila tako burna da se mijenjala svaki čas, i gotovo svaki dan pisana su i dodavana nova poglavlja. No, konačno ovo sada je njeno posljednje poglavlje.

— Mudrujete i razmišljate, zar ne? Meredith se osmjehnu.

— Često sjedim ovdje vani i uživam u tišini šuteći. Sjedim i razmišljam. I uvijek dolazim do istog zaključka.

— A taj je?

— Da sam gospodar svih ovih zvijezda i njihovih brojnih planeta, ipak bih morao priznati vječnu istinu da čovjek nikad ne smije precijeniti svoje mogućnosti, premda su nam svima ponekad oči veće od želuca.

Ustao je, visok i plećat

— Evo moje kćerke, Marle. Ona će vam pokazati vašu sobu.

Posjetilac je stajao u gostinjskoj sobi i gledao oko sebe. Udoban krevet, namještaj svijetlih boja.

— Sviđa vam se?

— Sviđa. — Okrenuvši se prema djevojci, promatrao ju je svojim sivim očima. Bila je visoka, crvenokosa, zelenooka, a tijelo joj je odisalo svježinom i ljepotom mlade žene. Stisnuo je iube i upitao:

— Mislite li da sam sličan Cruinu?

— Cruinu? — začuđeno ga pogleda.

— Zapovjedniku one ekspedicije s drugog planeta?

— Ah, njemu? — Oči su joj se smijale, a u obrazima se pojaviše jamice. — Ni govora! Ne sličite mu baš nimalo. On je bio star i zajedljiv. Vi ste mladi i... mnogo zgodniji.

— Hvala, vrlo ste ljubazni — promrmlja. Nije znao kamo bi s rukama. Počeo se vrpoljiti jer ga je Marla promatrala netremice. Na kraju, on uzme svoju torbu i otvori je.

— Običaj je da gost svojim domaćinima donese dar. — U glasu mu se osjećao ponos. — Donio sam ga i ja. Izradio sam ga sam vlastitim rukama. Dugo mi je trebalo da naučim... dugo... s ovim nezgrapnim prstima. Oko tri godine.

Marla pogleda dar, izjuri kroz vrata, nasloni se na ogradu stepeništa i uzbuđeno poviče:

— Tata, mama, naš gost nam je donio prekrasan dar. Sat. Sat s malom metalnom pticom koja otkucava vrijeme.

Dolje u hodniku začuli su se užurbani koraci i majčin glas:

— Mogu li to vidjeti? Pokaži mi ga, molim te!

Dok ih je čekao stojeći u sredini sobe, Cruin uspravi ramena i izravna se kao da je na vojnoj paradi. Sat mu je kucao u rukama, a mala metalna ptica svečano je zapjevala dva puta.

Bio je to trenutak slavlja.

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Hal Clement: Nezapaljivi

Fireproof

Preveo *Aleksandar Gvoić*

Hart je čekao cio sat sve dok nisu zamrli i posljednji glasovi i tek je onda vrlo oprezno otvorio pokrov svog skrovišta. Čak se ni tada nije osjećao najsigurnijim, sve dok nije temeljito pregledao komoru spremišta u kojoj se nalazio, a tada mu je prezirni osmijeh zatitrao na usnama.

— Budale! — promrmljao je. — Pa, oni uopće ne pregledavaju svoje pošiljke. Kako misle kontrolirati ovo područje, ako su im takve neznalice na čelu?

Bacio je pogled na analizatore što su se nalazili u podlaktici njegova svemirskog odijela i odmah malčice promijenio svoje mišljenje. Zrak u komori bio je čist ugljični dioksid; svaki onaj koji bi pokušao ući u komoru poput Harta, ali bez vlastite zalihe kisika, zacijelo ne bi preživio takav pokušaj. Pa ipak, držao je Hart, kontrola bi ovdje trebala biti temeljitija.

Međutim, Hart zaista nije imao vremena da analizira tude postupke. Imao je zadatak koji je trebalo izvršiti, a vremena je bilo malo. Usprkos slaboj organizaciji na ovoj lansirnoj stanici, do njenih vitalnih dijelova zacijelo neće moći doprijeti bez teškoća; a već kod prve teškoće, uspjeh i smrt bit će zastrašujući blizu.

Odlebdio je zrakom natrag do velikog sanduka u koji je najprije s teškoćom ugurao svoje udvostručeno tijelo, oprezno je vratio pokrov na mjesto i dobro ga zatvorio, a zatim je razmjestio predmete koji su se nalazili u komori tako da taj sanduk ne bude prvi koji će oni otvoriti. Svi su sanduci bili glomazni ali nijedan predmet u stanici slobodnog pada nije imao težinu, pa za taj posao nije trebalo mnogo vremena čak ni čovjeku koji nije bio naviknut na beztežinsko stanje. Zadovoljan poduzetim mjerama opreznosti, Hart se približio vratima spremišta; prije no što ih je otvorio, zastao je načas kako bi preispitao svoj plan.

Po svemu sudeći, on se nalazio u neposrednoj blizini vanjskog zida stanice. Glavna obavještajna služba nije prethodno bila u mogućnosti da se dokopa planova ove lansirne stanice — činjenica o kojoj bi trebalo razmisliti — ali njen je opći raspored bio potpuno jasan. Skladišta i nastambe vjerojatno su smješteni neposredno ispod

vanjskog svoda kupole; zatim ispod njih, po svoj prilici, nalaze se strojarnice i upravljački sistemi,; u samom središtu unutar zaštitnog pojasa, koji predstavlja glavninu mase ove stanice, smještena je najvjerojatnije »vruća« sekcija« — komore s uređajima za cijepanje odnosno fisiju atoma i elektrane, ekstraktori i strojevi za daljinsko upravljanje koji služe za punjenje atomskih glava, što i jest jedan od glavnih razloga za postojanje lansirnih stanica.

Mnogo je ovakvih stanica kružilo oko Zemlje; svaka država na kugli zemaljskoj imala je najmanje jednu, a vrlo često i više ovakvih tvorevina. Hart je prethodno bio posjetio jednu takvu stanicu koja je pripadala njegovoj zemlji, djelomično zbog toga da se upozna s tehničkim pojedinostima, a djelomično i zato da se navikne na beštežinsko stanje. Vrlo je pažljivo proučio njene planove, a učenjaci su mu detaljno objasnili funkciju svakog pojedinog dijela stanice, kao i razlike koje postoje na lansirnim stanicama Središnjeg saveza. I što je bilo najvažnije, opisali su mu također nekoliko načina na koje se takve tvorevine mogu uništiti. Hart se lukavo osmjehnuo pri pomisli na to; ovi ljudi tu koji više cijene svoju osobnu slobodu od radne sposobnosti, dobro će zapamtiti što se sve može postići takvom sposobnošću i efikasnošću.

No ovo njegovo oklijevanje nije baš bilo znak efikasnosti. Hart je svoje planove skovao već mnogo prije i sad je već bilo zaista krajnje vrijeme da ih počne ostvarivati. Bio je siguran da se nalazi prilično blizu spremišta za raketno gorivo; bar izvjesna količina zraka u ovoj stanici mora sadržavati određeni postotak kisika za disanje. Ne oklijevajući više ni tren, otvorio je vrata i odlebdio u dugi hodnik.

Njegovo kretanje nije bilo nepromišljeno ni neoprezno. Sitni detektori ugrađeni u ručne zglobove njegova skafandera reagirali su na infracrvene zrake, vodenu paru i ugljični dioksid, pa čak i na disanje koje bi bilo znak da se približava neko ljudsko biće. Naravno, ako to biće ne bi imalo na sebi isto takvo nemetalno odijelo, kakvo je imao Hart. Po svemu sudeći, osoblje ove baze nije nosilo takva odijela, jer su dva puta u toku prvih deset minuta ovi sitni instrumenti upozorili Harta svojim reakcijama da se mora skloniti. U tih deset minuta Hart je prevalio velik dio vanjskog područja stanice.

Ubrzo je zaključio da je područje s atmosferom ugljičnog dioksida prilično maleno i da vjerojatno predstavlja zonu karantene za novo prispjele pošiljke ili spremište hrane. To je područje bilo okruženo hodnikom; s jedne strane nalazila su se hermetički zatvorena vrata nepropusna za zrak koja su vodila u prostorije s ugljičnim dioksidom, s druge strane hodnika bila su tajna ulazna vrata koja su zatvarala ostale skladišne prostore. Hart je načas pomislio zbog čega ovdje ima toliko skladišnog prostora, ali je u tom trenutku njegovu pažnju privuklo nešto drugo. Upravo je namjeravao krenuti u dalju dugu,

besteżinsku šetnju hodnikom u potrazi za odvojkom koji bi ga mogao dovesti do skladišta raketnog goriva, kad je na jednom zidu opazio vrlo malenu točku.

Smjesta je prišao zidu da pogleda o čemu se radi i odmah je shvatio da je riječ o fotoelektričnom oku. Leće nije bilo, što je ukazivalo da je to instrument koji djeluje na principu prekidanja snopa zraka; međutim, snop zraka nije bio vidljiv, a isto tako Hart nije mogao pronaći nikakav izvor tih zraka. To je značilo da odsada treba vješto izbjegavati takve snopove zraka. Zastao je da razmisli.

*

U prostoriji na drugom katu gdje se nalazio skaner, uređaj za motrenje, dr Bruce Mayhew glasno je hihotao.

— Zaista nevjerojatno što čini osjećaj veće vrijednosti. Sada je zastao prvi put. Čini se da je do ovog časa bio potpuno uvjeren u svoju sigurnost sve dok nije ugledao to oko. To mora da je vojni agent, a ne znanstvenik.

Warren Floyd je potvrdno kimnuo glavom.

— Ipak, nemojmo činiti istu glupu grešku — rekao je.

— Bez obzira radi li se o znanstveniku ili ne, za takav pothvat zacijelo nisu izabrali budalu. Smatrate li da nosi eksploziv sa sobom? Jedan čovjek ne može imati sa sobom onoliko kemikalija koliko je potrebno za probijanje vanjskog zida stanice.

— Možda želi prodrijeti u samo središte jezgre i aktivirati razorne glave — odgovorio je stariji muškarac — premda ni za živu glavu ne mogu shvatiti kako to misli izvesti. Raketno je gorivo, istina, u njegovoj neposrednoj blizini, ali to je samo za torpeda, potpuno bezazleno što se nas tiče.

— Požar bi mogao biti vrlo neugodan, čak i da ne dođe do eksplozije — istaknuo je njegov pomoćnik — naročito zbog toga što je čitav taj dio stanice načinjen od magnezija. Znam da je strahovito skupo otpremati masu sa Zemlje, ali bilo bi mi mnogo draže da je ova stanica sagrađena od nekog drugog materijala koji slabije reagira na toplinu i kisik.

— O tome ne bi treblo posebno brinuti — odgovorio je Mayhew. — On neće moći zapaliti vatru.

Floyd je bacio pogled na ekrane koji su se nalazili na zidovima sobe. Vidio je naoružane ljude koji su u paralelnim hodnicima držali korak s agentom, i potvrdno kimnuo glavom.

— Nadam se da neće, jasno pod uvjetom da Beh i njegovi ljudi budu dovoljno brzi kad dademo znak da ga uhvate.

— Mislite kad ja dadem znak — odvratio je Mayhew.

— Imam razloga kad želim da ga ostavimo na slobodi što dulje. Naime, što je dulje slobodan, to će lošije misliti o nama; a kad ga

ščepamo neće biti u stanju da izvrši samoubojstvo, a njegov iznenadni gubitak samopouzdanja olakšat će nam ispitivanje i istragu.

Floyd se potajno nadao da se ništa iznenadno neće dogoditi što bi moglo umanjiti samopouzdanje njegova šefa, ali je to mudro prešutio i nije rekao ni riječi; obojica su sada šutke promatrali Hartovo napredovanje. Floyd je povremeno uporno zaobilazi svjetlosne fotoćelije, vrlo vjerojatno bi mogla se sada nalazi njihov plijen; nikakav drugi zvuk nije prekidao njihovu pažnju.

*

Hart je konačno našao hodnik koji se odvajao od glavnog prolaza i oprezno je krenuo tim pravcem. Najprije je uočio razmake u kojima su razmještene fotoćelije, pa ih je sada zaobilazio gotovo automatski. Nije mu, doduše, palo na pamet da pojava čovjeka u skafandru u vanjskim hodnicima stanice ne bi iznenadila promatrača, ali prisutnost takve osobe, koja uporno zaobilazi svjetlosne fotoćelije, vrlo vjerojatno bi mogla privući njihovu pažnju. Leće skanera bile su presitne i vrlo dobro skrivene da bi ih Hart mogao otkriti, a on je sada vjerovao da su te fotoćelije jedina zamka. Lakoća kojom ih je izbjegavao, jačala mu je samopouzdanje i prezir prema Središnjacima, upravo onako kako je bio predvidio Mayhew.

Nekoliko puta naišao je na otvore za zrak — pomične pregrade koje su stavljane u pogon pomoću automatskih pritisnih prekidača. Svrha im je bila da isključe i izoliraju onaj dio stanice gdje se pojavi pukotina pa ulazi zrak. Sa svakim pojedinim otvorom za zrak Hart je postupio na isti način; iz vanjskog džepa svoga odijela izvadio bi mali čelični klin i vrlo vješto blokirao pregradna vrata. Upravo je taj postupak bio ono što je uvjerilo Mayhewa da ovaj agent nije nikakav znanstvenik. Vještina kojom je to izvodio više je pristajala iskusnom provalniku ili špijunu. Očito je bio vrlo dobro opskrbljen klinovima, jer je u toku tog jednog sata, prije nego što je našao ono za čim je tragao, uspio blokirati više od dvadeset otvora za zrak. Mayhew i Floyd nisu smatrali da je u ovom trenutku potrebno odmah deblokirati te otvore, jer nitko na vanjskoj platformi nije bio bez svemirskog odijela.

Skoro polovica vanjskog dijela stanice bila je na taj način spojena u jednu cjelinu, kad je Hart dopro do onog dijela hodnika gdje su se umjesto vrata nalazili ventilski zasuni i priključci za gumene cijevi. Tog je časa bio svjestan činjenice da se negdje iza tih zidova mora nalaziti gorivo. Na ventilima su bili znakovi i šifre, što Hartu nije bilo naročito važno; on je oprezno okrenuo jedan zasun tako da je manja količina tekućine iscurila u hodnik, i zatim je to oprezno pomirisao kroz režnjeve čelnog štitnika na svojoj kacigi. Bio je vrlo zadovoljan onim što je ustanovio; radilo se o tekućini koja pripada vrsti

slabohlapljivih ugljikovodika što se upotrebljavaju zajedno s tekućim kisikom kao gorivo za stvaranje ubrzanja srednje vrijednosti, koje je potrebno torpedima lansiranim u svemiru. Ti su ugljikovodici jeftini, prilično velike gustoće, a njihov niski pritisak isparine omogućava lakše uskladištenje na svemirskim stanicama.

Hart nije znao mnogo o toj vrsti goriva, znao je samo da će ta tekućina gorjeti tako dugo dok ima kisika. Dakle — ponovno se lukavo osmjehnuo pri toj pomisli — kisika će biti jedno kraće vrijeme sve dok komprimirani, eksplozivni plinovi nastali izgaranjem ne raznesu i unište metal vanjskog zida stanice, omekšan nastalom toplinom. Nakon toga kisika više neće biti, osim možda u središnjoj jezgri, gdje velika koncentracija radioaktivnih tvari onemogućava prisutnost ljudskog bića.

U ovom trenutku, naravno, gornja platforma stanice i sve ostale međuplatforme bile su još hermetički zatvorene i odijeljene, no i tome se moglo doskočiti. Uostalom, eksplozija oslobođenog goriva zacijelo će učiniti svoje s razmjerno tankim unutarnjim stijenama. Hart naravno nije znao da su te stijene od magnezija, inače bi bio još sigurniji u uspjeh svoga pothvata.

Pogledao je hodnikom. Koliko je mogao vidjeti zbog zakrivljenosti tog dijela stanice, ventili su bili postavljeni u zidu na svaki jedan metar. Svaki je pojedini ventil imao malu električnu sisaljku koja je tjerala zrak u rezervoar što se nalazio iza ventila, i tako stvarala pritisak potreban za izlaženje tekućine, budući da tu nije postojala sila teže. Hart uopće nije uzeo u obzir tu činjenicu; mali pokus koji je izvršio jasno mu je pokazao da gorivo izlazi kad je ventil otvoren, a to mu je bilo sasvim dovoljno. Lebdeći nad prvim zasunom ventila, izvadio je iz jednog džepa svog svemirskog odijela neki predmet, oprezno ga pregledao, i na kraju ga zakvačio za pojas s vanjske strane odijela gdje ga je lako mogao dohvatiti.

Ugledavši ovaj dio Hartove opreme, Floyd je skoro doživio živčani slom.

— Pa to je zapaljiva bomba — povikao je. — Ne možemo ga nikako ščepati prije nego što aktivira tu napravu — a to će učiniti čim ugleda naše ljude! Osim toga, u hodniku već ima goriva!

Imao je potpuno pravo; agent se sada kretao od ventila do ventila, lebdeći, i kod svakog se zadržao dovoljno dugo da ga uspije otvoriti do kraja i da zamahom ruke raspršri masu izlazeće tekućine, koja je nalikovala na balone. Sitne kapljice zapaljive tvari plovile su zrakom amo-tamo.

Mayhew je hladnokrvno zapalio cigaretu, ne obaziruć se na čudan izgled plamena šibice koji je struja zraka dolazeći od stropnih ventilatora tjerala dolje, prema podu.

— To sigurno nije fizičar — promrmljao je. — Uostalom nije ni

važno, jer ono što Armija traži to su vojna obavještenja. Za ovakvu vrst posla oni zacijelo ne bi žrtvovali jednog istraživača, pa prema tome od njega nikad ne bih mogao doznali ono što me zanima.

— Ali, što ćemo sada? — Floyd je bio u panici. — U hodniku sada ima dovoljno oslobođene energije da uništi čitav vanjski dio stanice, a nove količine stalno nadolaze. Znam da se vi nalazite u ovoj stanici mnogo duže od mene, ali ako mi odmah ne kažete kako ćete ga spriječiti da zapali tu tekućinu, ja ovog časa ulazim u svoje svemirsko odijelo.

— Ako dođe do eksplozije, to vam odijelo uopće neće pomoći — kazao je stariji muškarac.

— To znam! — skoro je vriskao Floyd — ali, postoji li kakav drugi izlaz? Zašto ste dopustili da dođe do ove situacije?

— Još nema nikakve opasnosti — rekao je Mayhew mirno — vjerovali vi to ili ne. Međutim, gorivo je skupo, a osim toga trebat će mnogo vremena i truda da ga vratimo u rezervoare, pa zato više ne vidim nikakva razloga da mu dopustimo da isprazni sve rezervoare. Uostalom, mislim da je u ovom trenutku dovoljno uzbuđen.

Polagano se okrenuo i dohvatio najbliži mikrofon te izdao naredbu akcionoj grupi.

— Zgrabite ga sada! Po svemu sudeći, ne posjeduje nikakvo ručno oružje, ali se nemojte potpuno pouzdati u to. Sigurno je da kod sebe ima najmanje jednu zapaljivu bombu.

Nakon kraćeg razmišljanja posegnuo je za prekidačem i provjerio da li su ventilatori na vanjskoj platformi isključeni. Zatim se ponovo opustio i svu svoju pažnju usredotočio na skaner, uređaj za promatranje na kojem je mogao pratiti što radi agent. Flojd je uključio drugi ekran skanera koji je pokazivao što se događa u hodniku, pa su tako obojica ugledali napadače u skafandrima skoro u istom času kad ih je spazio i sam Hart.

On je odmah reagirao, trgnuvši se pri tom tako naglo da je promašio ventil koji je želio dohvatiti i otvoriti, pa se nespretno koprcao zrakom sve dok nije došao do slijedećeg ventilskog zasuna. Kad se ponovno usidrio, nastavio je raditi ono što je bio naumio, ne obaziruć se uopće na četvoricu naoružanih ljudi koji su mu se približavali. Naglim okretom otvorio je ventil za gorivo do kraja, i bujica goriva nadrla je i širila se hodnikom; lijevom je rukom munjevito posegao za bombom koju je bio prikvačio o pojas, snažno je jednim njenim krajem udario o obližnji zid i zakotrljao je hodnikom. Međutim, njegovo nepoznavanje beštežinskog stanja otežalo je taj pothvat. Naime, on je računao na silu težu koje tu nije bilo. Kao posljedica toga, bomba je udarila o »strop« nedaleko od njega i odskočila uz pucketavo praskanje i mnoštvo iskri. Otplovila je hodnikom u susret lebdećim kapljicama ugljikovodika, a žar iskri

iznenada je zamijenila blještava svjetlost zapaljive smjese, termita.

Floyd se trgnuo gledajući taj prizor, očekivao je da će njihovi ljudi u uzaludnom pokušaju pojuriti za plamtećom loptom. No, premda su se svi oni nalazili u neposrednoj blizini zida, nijedan nije promijenio pravac kretanja. Hart nije pokušavao pobjeći niti se odupirati. Pogledom je pratio kotrljanje bombe i, poput Floyda, očekivao da će za nekoliko sekundi biti obavijen morem plamena koji će uništiti jednu od najvažnijih torpednih stanica Zapadnjaka. Za razliku od Floyda, on je bio potpuno miran, čak i onda kad su ga ščepali i počeli vaditi pribor iz džepova njegova svemirskog odijela. Jedan je od njih otkvačio i skinuo čelni štitnik s njegove kacige. Hart se ni tada nije opirao — samo je slavodobitno promatrao kako njegov projektil plovi u susret kapljicama goriva.

Bomba zapravo i nije udarila u te kapljice. To nije bilo ni potrebno; količina topline koja nastaje izgaranjem termita razmjerno je malena, ali je zato temperatura koja se razvija pri reakciji izrazito visoka. Temperatura u neposrednoj blizini bombe bila je mnogo viša od točke paljenja raketnog goriva s obzirom na njegovu nehlapivost. Floyd je vidio blijesak kad se zapalila površina goriva i zatim je zatvorio oči.

Mayhew ga je ostavio na miru još nekoliko sekundi, a onda je progovorio.

— U redu? Dragi moj — konačno je tiho rekao. — Nisam ja anđeo ako baš želite znati, znam što je strah. Međutim, zašto ne pogledate malo bolje vlastitim očima i ne razmislite svojom glavom?

Floyd je bio previše uznemiren da se uvrijedi na tu opasku, ali je prihvatio savjet Mayhewa da malo bolje pogleda o čemu se tu zapravo radi. Ipak, bilo je prilično teško vjerovati onome što je vidio svojim očima i onome što je pokazivao skaner.

Petorka stražara bilo je i dalje na svojim mjestima, ali lice zarobljenika imalo je drugačiji izraz. Svi su oni gledali prema onom mjestu u hodniku gdje je bomba još gorjela. Lica Langovih ljudi izražavala su zadovoljstvo, dok je Hartovo lice odavalo zaprepaštenje. Floyd također nije mogao vjerovati vlastitim očima.

Bomba je prošla kraj nekoliko lebdećih kapljica goriva. Svaka se kapljica zapalila samo na trenutak, a onda ju je obavio loptasti, skoro neproziran sloj neke sivkaste tvari koji je nalikovao na mješavinu dima i petrolejskih para. Taj sloj nije mogao biti gušći od dva centimetra s obzirom na veličinu samih kapljica. Nijedna kapljica goriva nije plamtjela; svaka se vrlo efektno ugasila sama od sebe, i tek kad je bomba direktno udarila u mjehur goriva promjera oko 30 cm, Floyd je shvatio o čemu je tu riječ.

Kao i ostale kapljice goriva, i ova kugla se zapalila na trenutak, i ugasila, a loptasti omotač koji se pojavio i obavio je bio je ovaj put svjetlije boje i širio se još nekoliko sekundi. Tada je došlo do slabe,

praskave eksplozije i mnoštvo sitnih dijelića još gorućeg termita izletjelo je iz površine kugle na sve strane, gorjelo još trenutak i onda se ugasilo. Svaka je aktivnost zamrla, osim izraza na licima Harta i Floyda.

*

Hart je očigledno bio u nedoumici, ali u promatračkoj sobi Floyd je već počeo koriti sam sebe zbog svoje sasvim nepotrebne zabrinutosti. Mayhew, promatrajući izraz lica svojega pomoćnika, tiho se osmjehivao.

— Sad vam je sigurno jasno o čemu je riječ — kazao je konačno.

— Da, sada mi je sve jasno — odgovorio je Floyd. — Trebao sam to shvatiti i prije. Naravno, opazio sam da pripaljujete mnogo cigareta i promatrao sam što se događa s plamenom šibice. Međutim, čini mi se da našem prijatelju još nije sinulo o čemu je riječ — mahnuo je glavom prema ekranu dok je govorio.

Imao je pravo, jer Hartu zaista ništa nije bilo jasno. On je pripadao službi gdje neugodna iznenađenja nisu ni neočekivana niti neobična, ali ipak još nikada u životu nije bio tako zbunjen. Ova tekućina je nalakovala na gorivo, imala je miris goriva, čak se i zapalila — ali proces gorenja nije se mogao nastaviti. Hart se jednostavno prepustio zagrljaju stražara, pokušavajući da u toj situaciji pronađe nešto što bi moglo služiti kao uporište njegovim vrtoglavim mislima. Astronaut bi vjerojatno shvatio o čemu je riječ bez razmišljanja, srednjoškolac osrednje inteligencije bi zacijelo nakon nekog vremena došao do određenog zaključka, ali Hart je bio školovan za špijuna u zemlji gdje se općem obrazovanju posvećivalo vrlo malo pažnje. Njemu je, jednostavno rečeno, nedostajala osnova pomoću koje bi mogao shvatiti i riješiti nastalu situaciju.

To je bio dojam koji je stekao Mayhew nakon temeljitog ispitivanja zarobljenika. Nije uspio saznati mnogo o zadatku koji je Hart trebao izvršiti, premda je taj zadatak bio potpuno očigledan u datim okolnostima. Prisutnost stranog agenta na lansirnim stanicama slobodnog pada drugih država mogla se tumačiti samo na jedan način, a budući da uništenje samo jedne takve stanice ne bi nikome mnogo koristilo, Mayhew je smjesta poslao radio-poruke svim lansirnim stanicama drugih država da budu u stanju pripravnosti u slučaju prisutnosti sličnih uljeza. Ako bi Hartovi pretpostavljeni saznali za njegovo zarobljavanje mogli bi obustaviti izvršenje daljih zadataka pod pretpostavkom da je on uspio u svom pothvatu, što bi neizbježno dovelo do vrlo nepoželjnih incidenata. Mayhewov zadatak je bio da spriječi rat, a ne da u ratu pobijedi. Hart zapravo nije odao identitet svojih šefova, ali su njegov govor i naglasak jasno ukazivali o kojoj je strani riječ. Osim toga, Mayhew nije inzistirao na dokazima budući da

Hartov pothvat nije bio realiziran.

Dakako, problem je bio što učiniti s Hartom. Svemirska lansirna stanica poput ove nije imala zatvorske prostorije, a teško je bilo vjerovati da će središnjačka vlada poslati posebnu raketu koja bi ga odvela na Zemlju. Osobna straža bila bi prilično zamorna za posadu, ali isto tako bilo bi nezamislivo da mu se samo oduzme oprema i da se na njega više ne motri, jer je trebalo voditi računa o Hartovoj špijunskoj sposobnosti.

Konačno je prihvaćen prijedlog jednog čuvara, i to, da se Hart smjesti u jedno malo spremište u vanjskom dijelu stanice. U tom spremištu nije bilo brava, ali je u susjednim strojarnicama bilo napretek plamenika za zavarivanje. Nije bilo ni ventilatora ali je postojao alga-rezervoar koji bi ih mogao nadomjestiti. Nakon kraćeg razmišljanja, Mayhew je odlučio da je ovo najbolje rješenje.

*

Harta su temeljito pretražili, zamijenili su mu čak i odjeću kao mjeru opreza. Zatražio je svoje cigarete i upaljač. S polovičnim osmijehom na usnama, Mayhew mu je dao vlastite cigarete i upaljač, a one koje su pripadale špijunu poslao je na posebno ispitivanje. Nakon toga Hart više nije rekao ni riječi i stavljen je u svoj zatvor bez ikakve dalje ceremonije. Mayhew se osmjehivao kad su čuvari odvodili svoj plijen.

— Nadam se da će ga ovaj upaljač služiti bolje nego mene — primijetio je. — Ima stijenj, a dobio sam ga na dar od sina; ako ventilator radi obično se gasi. Možda će naš prijatelj nešto naučiti ako se njime pozabavi malo duže. U upaljaču također ima oko pola litre goriva s kojim može eksperimentirati ako hoće. Moj sin stvarno ima ideja.

— Bio sam malo iznenađen jer sam načas pomislio da mu dajete džepnu čuturicu — smijao se Floyd. — Zbog toga se možda uvijek i koristite šibicama, njima se lakše maše nego tim velikim upaljačem. Ja ne pušim pa nemam tih problema. Po svoj prilici morate stavljati kalijev nitrat u cigarete da se ne bi ugasile dok ne uvlačite dim.

Floyd se prignuo dok je to govorio, ali Mayhew nije bacio ništa na njega. Hart, naravno, nije mogao čuti ovo, a da je baš i čuo tu opasku, ona mu ne bi mnogo pomogla.

On zacijelo ne bi na to obraćao veliku pažnju. Znao je, doduše, vrlo dobro da su fizika i kemija važne grane znanosti, no on ih je uvijek dovodio u vezu s velikim laboratorijima i tvornicama. Pomisao da bi poznavanje fizike i kemije moglo neposredno koristiti i drugim profesijama, a ne samo fizičarima i kemičarima, činila mu se nevjerojatnom. Premda su se svi njegovi sadašnji planovi o bijegu osnivali na kemiji, on toga nije bio svjestan. Jedino što je Harta

zabavljalo u svemu tome bila je činjenica da on uopće nije bio pušač.

Ćelija u koju je bio smješten potpuno je odgovarala svrsi. U njoj nije bilo otvora za promatranje koji bi mogli poslužiti kao puškarnice, vrata se nisu lako mogla otvoriti, a kao što je Mayhew kazao, u toj prostoriji nije postojao ni ventilator. Tu se moglo dobro čuti da li netko dolazi, i na vrijeme prekinuti svaku aktivnost. Pošto je to bilo spremište, Hart je pretpostavljao da tu nema uređaja za promatranje i uopće nije uzeo u obzir mogućnost da skaner ipak postoji u toj komori. Čim je začuo da plamenikom zavaruju vrata, latio se posla.

Prva zamisao koju je imao nije ga odvela daleko. Utrošio je pola sata pokušavajući upaliti Mayhewov upaljač, ali bez uspjeha. Svaki udarac i okretanje »kremena« donijelo je mnoštvo iskri. Kod svakog četvrtog ili petog pokušaja uspio je izazvati kratkotrajno pucketanje i blijesak plavičasta plamena, ali ni po koju cijenu nije mogao održati taj plamen. Na kraju je zatvorio upaljač, i prvi je put pokušao malo ozbiljnije razmisliti o svemu. Situacija u kojoj se našao prelazila je granice njegovih umnih sposobnosti.

Više uopće nije želio razmišljati o tome da se raketno gorivo nije dalo zapaliti bombom, pa je taj problem potpuno odbacio. Očito su Središnjaci obradili tu vrst goriva nekim kemijskim sredstvom protiv požara više u želji da spriječe nezgode nego sabotažu. Takva se vrst kemikalije vjerojatno dade lako ukloniti, no on nije imao prilike da sazna za taj način, pa je pothvat takve vrste trebalo napustiti.

Ali zašto se nije dala upaliti tekućina upaljača? Što je više o tome razmišljao, sve je bio sigurniji da je Mayhew po svoj prilici to učinio namjerno da bi mu pokazao svoj prezir. To je mogao razumjeti, i pomisao na to ponovno je pobudila u njemu onu divlju mržnju koja je bila tako izražen dio njegove ličnosti. Pokazat će on tom lukavom Središnjaku! Mora da postoji neki način na koji se to može izvesti!

Snažnim rukama i dugačkim, namjerno zadebljanim noktom koji mu je služio kao oštrica odvijača, rastavio je upaljač na dijelove za nekoliko minuta. Dijelova je bilo začuđujuće malo, kako po broju, tako i po raznovrsnosti, ali Hart je svaki pojedini dio vrlo temeljito pregledao.

Gorivo upaljača koje je već pomalo hlapjelo činilo mu se potpuno beskorisnim — on nije bio kemičar i zadovoljio se pretpostavkom da je ova tekućina nezapaljiva. Korice upaljača bile su izrađene od magnalija i mogle su eventualno poslužiti kao izvor topline da ih mogao zapaliti; njegova primjena u samom upaljaču nije dolazila u obzir. Stijenj bi se možda također dao zapaliti pod uvjetom da ga temeljito isuši. Kremen i mehanizam kotačića za paljenje obećavali su već mnogo više — bar jedan njihov dio bit će po svoj prilici dovoljno tvrd da se njime može rezati ili dubiti metal. Pa i opruga bi mogla biti od velike koristi.

Drugih je predmeta u toj prostoriji bilo vrlo malo. Svjetlost je dolazila od plinske cijevi, a pošto tu nije bilo nikakva dugog otvora, to bi mogao biti najpogodniji izvor rasvjete. Alga-rezervoar imao je mali motor i sisaljku koji su tjerali zrak kroz tekućinu u njemu kao i vrlo dobro smišljen sistem ventila i poklopaca koji su vraćali zrak čak i u beztežinskom stanju kakvo je tu vladalo. Imajući na umu male dimenzije ove prostorije, Hart je odlučio da ne dira u svoj jedini izvor svježeg zraka, ako to ne bude baš prijeko potrebno.

*

Nakon dugotrajnog razmišljanja i s nevoljkim izrazom lica uzeo je u ruku sitno kresivo upaljača i polagano počeo strugati površinu uokolo patentne brave na vratima, koristeći se nutarnjom kvakom kao uporištem.

On se, naravno, uopće nije nadao da će uspjeti pobjeći s ove stanice, i zbog toga nije mnogo brinuo kako da se dočepa svog svemirskog odijela. Želio je samo izaći iz ćelije i izvršiti svoj zadatak. Ako uspije u tome, nikakvo mu zaštitno odijelo više neće trebati.

No, slučaj je htio da se u njegovoj komori nalazio skaner. Mayhew se već umorio promatrajući špijuna kako pokušava zapaliti gorivo u upaljaču, pa je pažnju usredotočio na nešto drugo, tako da neko vrijeme nitko nije pratio na to što radi Hart. Metal vrata bio je tanak i ne posebno tvrd; zbog toga je Hart uspio bez većih teškoća, izuzev grča u prstima, napraviti rupu dosta veliku da kroz nju ugleda novu prepreku — umjesto da zavare sama vrata, njegovi su tamničari postavili čeličnu šipku pravokutna oblika na ulazni prostor i dobro je pričvrstili na okvir vrata, dovoljno daleko, tako da je zarobljenik nije mogao dosegnuti. Hart je prestao strugati čim je uočio tu prepreku i počeo razmišljati o novonastaloj situaciji.

Mogao bi zapravo izdupsti rupu u vratima dovoljno veliku da se kroz nju može sav provući, a da pri tom ne mora uopće otvarati ulaz. Međutim, prsti su mu već bili kruti i zgrčeni od dugotrajne upotrebe kresiva, a također je bilo očigledno da ga tamničari neće ostaviti samog tako dugo. Vjerojatno su mu od vremena na vrijeme namjeravali donijeti nešto za jelo.

Postojao je još jedan razlog zbog kojeg je trebalo požuriti, iako je Hart pomalo zaboravljao na njega što se njegov nos više navikao na loš zadah u zraku. Tekućina koja je iscurila dok je rastavljao upaljač, hlapjela je prilično brzo budući da je isparavala mnogo brže od raketnog goriva. Osim toga, taj se zadah brzo širio zrakom u tako maloj prostoriji. Alga-rezervoar uklanjao je samo ugljični dioksid, pa je zrak u ćeliji dobivao sve veću koncentraciju molekula ugljikovodika. Duže udisanje takvih para nikako nije zdravo! To je Hart vrlo dobro znao, pa je prema tome bijeg iz te prostorije bio jedini

način da to izbjegne.

Čime bi mogao ukloniti metalna vrata — i to brzo? Grubom silom? Za to više nije imao snage. Kemikalijama? Njih uopće nije posjedovao. Vatrom? Zamisao je bila zanimljiva ali i obeshrabrujuća u isto vrijeme, posebno nakon neugodnih iskustava koje je doživio s izvorima topline i plamena. Ipak, ako se tekuće gorivo nije dalo zapaliti, možda bise upalili i gorjeli drugi predmeti. Tu je bio stijenj iz upaljača, pa, mali lebdeći oblak metalnih čestica u blizini mjesta gdje je strugao metalna vrata, a osim toga, tu je bio i mehanizam za paljenje.

Dohvatio je stijenj koji je lebdio u zraku i počeo ga razmrsivati — bez goriva — pomislio je — bit će ga vrlo teško upaliti.

Zatim je nagurao što je više mogao metalne prašine u stijenj, a to baš nije bilo tako mnogo — i to tako da je veći dio prašine koncentrirao na jednom kraju stijenja.

Nakon toga pregledao je rub rupe koju je bio izdubio u vratima. Kresivom je učinio taj rub još hrapavijim na jednoj strani tako da su na tom dijelu stršali zupčasti dijelovi ostruganog metala. Na njih je natisnuo stijenj, ukliještivši ga između vrata i čelične šipke neposredno s vanjske strane utvora, tako da se dio za »paljenje« nalazio s unutarnje strane. Temeljito je pogledao ono što je učinio, zadovoljno kimnuo glavom i ponovno počeo sastavljati mehanizam za paljenje. Znao je vrlo dobro da tako mala količina magnezija neće moći rastaliti čeličnu šipku niti je znatnije olabaviti, ali se nadao da će se možda zapaliti vrlo tanki metal vrata.

Hart je već skoro potpuno pripremio mehanizam za paljenje, kad je iznenada opazio nešto što je privuklo svu njegovu pažnju. Budući da je sad u vratima postojao otvor, u ćeliji je uspostavljeno umjereno strujanje zraka uzrokovano radom ventilatora u hodniku — strujanje nalik na vrtlog, koje je nosilo sve lebdeće predmete i čestice prema otvoru u vratima. Jedan od takvih objekata u prostoriji bila je lebdeća kugla koja je sadržavala preostalo gorivo upaljača što se još isparilo. Kad je Hart ugledao tu svjetlucavu kuglu, ona je već bila vrlo blizu stijenja i još se stalno približavala.

Za njega je ta kugla predstavljala neuspjeh čitavog pothvata. Ona se sama neće zapaliti niti će dati da se zapale drugi predmeti. Ako dođe u dodir s njegovim stijenjem i navlaži ga, morat će čekati dok gorivo potpuno ne ishlapi, a za to možda više neće biti dosta vremena. Ispustio je mehanizam za paljenje uz psovku i slobodnom je rukom pokušao odgurnuti lebdeće gorivo na drugu stranu. U tome je samo djelomično uspio. Kuglica s gorivom pala mu je na ruku raspršivši se u mnoštvo manjih kapljica od kojih su se neke odmakle, neke su i dalje lebdjele zrakom, a neke su se pak isparile. Nijedna kapljica goriva nije otišla daleko, a postojeće strujanje zraka ponovno ih je zahvatilo i

nosilo natrag prema otvoru — i prema Hartovom stijenju.

Samo jedan časak saboter je stajao tamo očajnički neodlučan, a onda je njegova dugogodišnja izobrazba došla do izražaja. Uz još jednu psovku, zgrabio je kresivo, provjerio da li je spremno za akciju i zatim se okrenuo prema rupi na vratima. I baš u tom trenutku Mayhew je odlučio da ponovo pogleda što radi njegov zarobljenik.

Slučaj je htio da je baš tog časa objektiv njegova skanera bio postavljen tako da je Hartovo tijelo prekrivalo rupu u vratima; pošto je špijun bio okrenut leđima prema njemu, Mayhew nije mogao točno razaznati što on to radi. Shvatio je odmah da je riječ o nečem ozbiljnijem, pa je smjesta posegnuo za mikrofonom i izdao zapovijed da se ćelija temeljito pretraži. Baš u tom trenutku Hart je kresnuo mehanizam za paljenje.

Mayhew nije mogao točno vidjeti što je Hart učinio, ali su posljedice bile očigledne. Tijelo sabotera odbačeno je od vrata prema objektivu skanera poput krpene lutke. Narančasti ga je plamen obasjao na trenutak, a skoro iste sekunde slika je nestala s ekrana skanera dok je snažan udarac potresao njegov objektiv.

Premda je bio naviknut na beztežinsko stanje i manevriranje u njemu, Mayhew još nikad u životu nije pojurio tako brzo kao tada. Floyd i još nekoliko članova posade vidjeli su ga kako bjesomučno juri i pokušali su ga slijediti, no on je bio brži od svih. Kad su stigli do Hartove ćelije, Mayhew je lebdio tamo zureći u vrata.

Nije uopće bilo potrebno skidati čeličnu šipku s ulaza. Tanki metal vrata bio je potpuno razlomljen i svinut, u njima je zijevao otvor dovoljno velik da se kroz njega provuče čovjek, premda je bilo sasvim jasno da Hart nije iskoristio ovaj prolaz da pobjegne. Njegovo je tijelo ležalo kraj zida nasuprot vratima i više ga ništa nije moglo pomaknuti, čak ni dosta jako strujanje zraka koje je dolazilo od ventilatora u vanjskom dijelu. Floyd je dobro znao zbog čega to tijelo leži tamo uza zid i nije želio detaljnije pogledati. Možda je imao pravo.

Mayhewov glas prekinuo je dugotrajnu tišinu.

— Ovo nije mogao predvidjeti.

— A, zbog čega je uopće došlo do eksplozije? — upitao je Floyd.

— Dakle, jedino gorivo koje se moglo zapaliti u ćeliji bilo je gorivo upaljača. Da bi izazvalo ovakvu eksploziju, gorivo se najvjerojatnije u cijelosti isparilo i pomiješalo s odgovarajućom količinom zraka koja se tog časa nalazila u prostoriji. Ne mogu, doduše, shvatiti zašto je ispustio cijelu količinu goriva iz upaljača.

— Čini se da se koristio dijelovima upaljača — istakao je Floyd. — Oslobođeno gorivo mora da je bilo samo nusprodukt njegovih aktivnosti. Moram reći da je ipak bio gluplji od mene. I meni je dugo trebalo da shvatim da je za proces gorenja potreban zrak, a ovdje zbog nepostojanja sile teže ne može doći do konvekcijskih strujanja koja

vatri daju potreban kisik.

— Točnije rečeno, to je zbog bestežinskog stanja — dodao je Mayhew. — Mi se nalazimo u polju Zemljine sile teže ali u zoni slobodnog pada. Konvekcijska strujanja nastaju jer je ugrijani plin lakši po jedinici volumena od ostalih tvari i zato se diže uvis. Kod bestežinskog stanja, takva su strujanja nemoguća.

— U svakom slučaju mora da je zaključio da ga obmanjujemo nezapaljivim tekućinama.

Mayhew je odgovorio polagano:

— Ljudi se rađaju i žive u polju sile teže i primaju sve njene manifestacije kao gotovu činjenicu. Vrlo je teško predvidjeti sve posljedice koje se mogu pojaviti kad se nađemo izvan gravitacijskog polja. Ovdje živim već godinama, a još se dogodi da počinim neki pogrešan korak prilikom buđenja ili kad sam premoren.

— Mislim da su ipak trebali poslati astronauta da izvrši taj zadatak.

— Kako bi taj ušao u lansirnu stanicu? Čovjek može biti špijun ili astronaut. Biti jedno i drugo značilo bi da je on prestar za bilo kakav pothvat ove vrste. Obje ove profesije zahtijevaju dugotrajnu izobrazbu jer ono što se traži su navike, a ne znanje-navika kao što je na primjer ona da se u bestežinskom prostoru treba uvijek zaustaviti u blizini zida ili nekog drugog masivnog predmeta.

U Mayhewovu glasu osjećala se ponovno podrugljivost dok je izgovarao posljednju rečenicu; nakon toga slijedio je gromoglasan smijeh ostalih članova posade. Floyd se okrenuo i pocrvenio od bijesa.

Kao što je i mislo, on je lebdio bespomoćno u zraku u nemogućnosti da dohvati bilo kakvo čvrsto uporište. Da se u blizini nalazilo neko veće čvrsto tijelo, on bi se zacijelo sakrio iza njega. Na kraju se i sam nasmijao, ali je još jednom pogledao u Hartovu ćeliju i zatim dodao:

— Ako je ovo najgora stvar koja mi se može dogoditi zbog neiskustva, mislim da se neću žaliti. Bruce, kad sljedeći put idete na dopust na Zemlju, poći ću s vama. Želio bih vas vidjeti kako se ponašate u polju sile teže. Kladim se da nećete čekati na pomične stepenice kad budemo silazili s rakete, iako mislim da bi bilo zabavnije vidjeti kako vam rječnik pada iz ruku. Kao što rekoste, stare se navike teško zaboravljaju.

Cousin: Mali Mikiji

Les petits Mickeys

Preveo *Božidar Stančić*

Veliki Walt se uhvatio za rub kocke leda i digao se uz zveket krhotina leda. Kiša kristalna prosula se po njegovoj odjeći, odijelu koje je prije 107 godina platio 100 dolara, pravo malo bogatstvo. Popravio je rubove i složio široke revere i ovratnik meke košulje.

Zakašljao se i kašalj se kao jeka kotrljao pod svodovima rezervoara leda. Zatim je opet odjeknuo zveket: magnetna brava u vratima vjerojatno je bila podešena na mikrofon ili termometar. Dvokrilna vrata od legiranog čelika odmakla su se od zida uz šištanje komprimiranog zraka.

Kad se izvukao iz sanduka od lakiranog čelika, veliki je Walt zakoračio po ulaštenim aluminijskim pločicama. U njima je spazio svoj lik, drugoga Walta. Spazio je da je smršavio, da mu je narasla brada i da mu se pokvario uzao na leptir-kravati. Ispod njega je polako brborio sustav cijevi: tekući dušik. Ventilatori su tjerali oblak kondenziranog zraka prema otvorima pri podu. Iznad vrata se upalilo crveno svjetlo. Zatim se pružao sjajno osvijetljen hodnik.

Na kraju još jedna vrata. Walt je dotakao prstima sklopku prepunu prašine. Zatim se stao i razgibao prste. Krv mu je počela življe kolati u žilama. Zijevnuo je oprezno. Ugledao je nešto i svega se sjetio.

Ovaj je umor bio prvo što je osjetio nakon dugoga vremena. Još ga je jednom osjetio, 1696. ili 1669. Te su mu četiri brojke plesale pred očima Kad su se smirile, vidio je na zidnom kalendaru godinu: 1966.

Približio se kalendaru. U kripti je vladala posvemašnja tišina. Pri tome je zagazio nešto što mu se učinilo kao sir grojer.

Pogledao je na mali zidni kalendar. Nosio je znak Poduzeća za proizvodnju leda na pravokutnom kartonu, na kojem je bila velika kocka s datumima godine 1966, a iznad njih neka karikatura.

Iznad 19. prosinca te godine bila je karikatura žene što je ležala u krevetu sa svojim mužem kad je naišao neki muškarac. Žena je tada uzviknula: »Zaboga, moj ljubavnik!« Dugo je Walt promatrao karikaturu. Bio je čistunac i ta ga je slika smetala. Odjednom se sjetio što se dogodilo 19. prosinca. Tada je umro. Opet je u sjećanju vidio ljude kako miču usnama u tišini, napeta lica njegovih glavnih suradnika, opet je vidio onu ruku koja mu je silom zaklopila oči.

Zgrčio se, noge su mu popustile pod navalom emocija, na sir po podu.

Sutradan nakon smrti vjerojatno su ga spremili u ovu prostoriju načičkanu aparatima za kontrolu, zatvorili su kovčeg i dugim sjajnim hodnikom dovezli ga u tu nadsvođenu grobnicu. I prošle su godine. Koliko?

Strah mu je razdirao utrobu. Spoznao je da nije jeo ništa od onoga tosta s mlijekom kad ga je iznenadila smrt. Zgrčilo mu se srce. Koliko je godina prošlo otad?

Na stolu je spazio tranzistor. Morao je počistiti debeli sloj prašine da bi našao dugme. Uključio ga je, ali nije se čuo glas. Okrenuo je prijemnik i ustanovio da su iscurile baterije i slijepile radio uz naslovnu stranicu neke male crne bilježnice. On prolista bilježnicu i na trećoj stranici pronađe upute o postupku kako da se vrati među ljude: u dnu ove prostorije su neka čelična vrata sa sigurnosnom bravom. U bravi je bio ključ. Valjalo ga je samo okrenuti. I on ga okrene.

Iza vrata nalazio se hodnik, mračan i vlažan jer je bio iskopan u zemlji. Neki se agregat uključio kad je okrenuo ključ u bravi i počeo šumiti negdje u dubini. Osjetio je poznati miris benzina i ulja. Upalio se niz žarulja i Walt je opazio da su na zidovima nikle gljivice, da se hodnik uzdiže. Kad je gurnuo posljednja vrata, široka i otporna na udarce i radijaciju, svjetlo prodre u hodnik. Waltove oči nisu bile pripravne za sve to zlato i plavetnilo dana, pa on zastenje i zgrči se. Zrak, trava, voda, nebo, ptice, fino tkanje paukove mreže, toplina, obzorje okupano suncem, točkice mušica, šara nekog oblaka, na usnama su mu lebdjele riječi sreće, riječi života! Vrata ledene grobnice bila su na obronku brežuljka, sučelice svijetu živih.

Kad je umro, Walta su pokopali ovdje, u Disneylandu, prema posljednjoj njegovoj želji. Toga dana i još mnogo godina poslije dizao se Los Angeles, ali danas više nije bilo grada, ni mosta, ni kuća, ni automobila, ni cesta, ni šumećih plavkastih vodoskoka. Samo smaragdnozeleni brežuljci pokriveni cvijećem i prepuni ptica. Nigdje čovjeka. Nigdje nijednog čovjeka. Znao je to i ne provjeravajući. Ljudi bi uništili krajolik, a njegov je izgled bio savršen. Koliko bi vremena trebalo da se prisjeti svoga djela? Koliko je vremena proveo u svom kovčegu okružen ledom? Rezerve plina dušika bile su zapravo neiscrpne. Ciklus regeneracije održavao ga je u svježem stanju. Zašto je kompjutor odlučio da ga probudi? Je li se našao lijek njegovoj boljci? Kao da bi veliki Walt mogao pomoći čovječanstvu koje se ugasilo!

Silazeći prema moru u toku dana, sreo je krdo jelena i košuta. Nijedna se životinja nije ni pomakla. Njihove zlatnožute oči promatrale su ga kao preživjelog iz neke druge epohe. Kao da je s drugoga planeta. Samo ga je neko lane otpratilo dio puta prije nego što je stalo i počelo se ogledati u lokvi. Veliki je Walt nastavio šetnju.

Leopard žutih očiju, praćen gundajućim medvjedom, sreo ga je na putu. Zvijeri nisu obraćale pažnju na Walta.

Mnogo kasnije veliki je Walt stigao na obalu Pacifika, izuo se i pošao prema vodi. Smijao se i plakao sasvim sam kad se odjednom iza dina pojave čudna stvorenja što su nastavala ovaj planet. Walt Disney je zamijetio kako mu se približavaju u malim žutim hlačicama sa dva puceta, velikih okruglih ušiju i crnih očiju.

— Oh, bože, to su oni, to su, dakle, oni...! — viknuo je Walt.

Mikiji su ga okružili, dohvaćali ga svojim ručicama, i nerazumljivo čavrljali. Napokon jedan od njih, više-manje nalik na šefa, reče lošim engleskim jezikom:

— Kako vi ste spavali?

Harlan Ellison: Zvijer koja je dozivala ljubav u srcu svijeta

The Beast that Shouted Love at the Heart of the World

Preveo *Nikola Popović*

Poslije besmislene diskusije sa čovjekom koji je jednom mjesečno dolazio da uništava gamad i da sprejem zapraši sve u kući i oko nje, u Ruxtonu, u dijelu Baltimora, Bili Sterog ukrao je iz kamiona kantu malathiona, vrlo otrovnog insekticida. Rano ujutro pošao je od kuće do kuće po putu na kome su ostavljali boce s mlijekom i pred sedamdeset je kuća u svaku bocu usuo određenu količinu tog otrova.

Uslijed ovakve aktivnosti Billa Steroga pomrlo je samo za šest sati dvije stotine muškaraca, žena i djece u strašnim mukama.

Saznavši da jedna tetka, koja je živjela u Buffalu, umire od raka limfnih žlijezda, Bili Sterog je užurbano pomogao majci da spakira tri kovčega, zatim je odvezao na aerodrom i ukrcao u avion Istočne kompanije s jednostavnom ali vrlo efikasnom tempiranom bombom (načinjenom od jednog Westlox Travalarm sata i četiri štapića dinamita) smještenom u jednom kovčegu. Avion je eksplodirao iznad Harrisburga u Pennsylvaniji. Dvadeset i troje ljudi, uključivši i majku Billa Steroga stradalo je u toj eksploziji, a zapaljeni ostaci pobili su još sedam osoba kada su pali na jedan bazen u kojem su se ti ljudi kupali.

Jedne je nedjelje u studenome Bili Sterog krenuo na Babe Ruth Plaza u 33. ulici gdje je postao jedan od sljedbenika i poklonika mase od 54.000 ljudi koji su se tu okupili da vide »Baltimorske koltove« na djelu. Bili je bio vrlo toplo, suviše toplo odjeven. Imao je na sebi sive flanelske hlače, mornarski pulover s debelim ovratnikom a preko njega rukom ispleteni džemper i na sve to navukao je još i vjetrovku.

U posljednje tri minute i trideset sekundi kada se igrala četvrta četvrtina na Baltimorskom stadionu, Bili Sterog našao se ispod svodova kraj sjedala mezanina, te ispod vjetrovke izvukao puškomitraljez koji je kupio za 49,95 dolara poštom od jednog prodavača u Aleksandriji, (Virginija).

Kada je 53.999 gledalaca skočilo urlajući od oduševljenja, (postali su mu samo još bolji ciljevi), a lopta bila u najkritičnijem položaju

pred golom Baltimora, povukao se prema izlazu i počeo pucati u leđa masi. Prije nego što ga je itko mogao zaustaviti, uspio je ubiti četrdeset i četiri čovjeka.

*

Kada se prvi ekspedicioni korpus Eliptičke Galaksije u Sculptoru spustio na drugi planet jednog zvjezdanog sistema četvrte veličine, kome je komandant bio Flamarion Theta, naišli su na 12 metara visoku statuu čovjeka od nepoznate plavobijele materije, koja nije nalikovala na kamen već više na neki metal. Figura je bila bosa, odjevena u nešto nalik na togu, glava joj je bila pokrivena nekom vrstom tijesne kape a u lijevoj je ruci držala nekakav predmet kao zvonce od neke druge materije.

Lice statue je bilo čudnovato blaženo.

Lik je imao visoke, izbočene lične kosti, duboko usađene oci, tanke, gotovo nevidljive usne i nos sa širokim nosnicama.

Statua se činila golemom između porušenih i razvaljenih linija neke već davno zaboravljene arhitekture. Članovi ekspedicionog korpusa raspravljali su o čudnom izrazu koji je svatko zapazio na kipu. Nitko od ljudi što su stajali ispod golemog mjedenog mjeseca, koji je obasjavao i dijelio večernje nebo s degeneriranim suncem koje je nekad sjalo po ovoj Zemlji u nezamislivo dalekom vremenu i prostoru, nije nikada ni čuo za Williama Steroga. I zato nitko nije mogao ni znati da je izraz na velikoj statui bio isti onakav kakav je Bili Sterog imao kada je uputio svoje posljednje riječi sudu neposredno prije izricanja smrtne presude u plinskoj komori — Ja volim sve ljude na svijetu. Zaista. Tako mi bog pomogao, ja vas sve VOLIM! — izvikivao je te svoje posljednje riječi.

*

Crosswhen u međuprostoru misli nazvanom vrijeme. Ili: sto milijuna godina u budućnosti. I: sto milijuna parseca (sto milijuna puta 3,26 svjetlosnih godina ili sto milijuna puta 19.200.000.000.000 milja) izvan najudaljenijeg ruba mjerljivog prostora. I napokon: beskrajni misaoni skok izvan ljudskog poimanja.

To je Crosswhen.

*

Na svijetloljubičastoj razini, daleko dolje u rumenom odsjaju što skriva njegovu skvrčenu formu, čekao je manijak. On je bio zmaj a tupastim okruglim torzom, kratkim repom skrivenim pod glomaznim tijelom. Male debele krljušti pokrivale su leđa svijena u luku, sve do kraja repa. Kratke pandže su mu bile svijene na grudima. Imao je sedmoglavi lik psa, poput Kerbera. Svaka je glava čekala, gladna,

pohlepna.

Vidio je jarko žuto svjetlo kako se kreće amo-tamo kroz svijetloljubičastu razinu i dolazi sve bliže. Znao je da ne smije trčati jer bi ga odao pokret. Svjetlosni bi ga spektar odmah otkrio. Strah je ukočio manijaka. Svjetlosni spektar ga je progonio kroz nevinost i samilost i drugih devet emotivnih omamljenosti kojima se pokušao prikriti. Morao je nešto učiniti, odvratiti ga od svoga traga: Ali bio je sam na ovoj razini. Bio je već duboko dolje nekoliko puta u želji da se oslobodi ostatka emocija. Nije bio tako zbunjen ni poslije ubijanja, nikada nije potonuo u nesnalažljivost i nikada se neće sam uhvatiti u klopku na nekoj nižoj zatvorenoj razini.

No kako je sada bio ovdje, nije bilo mjesta na kojem bi se sakrio, nigdje kamo bi pobjegao od svjetlosnog spektra koji ga sistematski tjera dolje. Tu dolje će ga napokon očistiti.

Manijak pokuša posljednje: prestao je misliti sa svih sedam glava. Zaključio je sve svoje misli, zatomio sve emocije, prekinuo živčane veze koje su hranile njegov mozak. Kao neki veliki stroj koji — kad je najefikasniji — odjednom prestaje raditi. I tu gdje je on bio, nastane praznina. Sedmoglavi pas je spavao.

Zmaj je prestao postojati kao misaoni splet a svjetlosni ga spektar mimoiđe, ne nalazeći ništa što bi ga zaustavilo. Svjetlosni spektar je bio vođen toplinskim zračenjima, senzorima za otkrivanje mase, otkrivačima stranih bića na donjoj zatvorenoj razini.

Ipak su našli manijaka. Skutrenog dolje kao sunce koje se ohladnjelo, otkrili su ga i prenijeli na drugo mjesto. On nije bio ni svjestan toga: bio je zatvoren u vlastitom mozgu.

No kada je odlučio da otvori misli u beskrajnoj bezvremenskoj orijentaciji koja je slijedila potpuni mir, našao se zatvoren u protoku jednog odvoda na trećoj crvenoj, aktivnoj razini. Tada je zaurlao iz svih sedam svojih grla.

Glas je, naravno, zamro u prigušivačima kojima su mu začepili grla prije nego što je došao k sebi. Praznina zvuka još ga je više zgranula.

Bio je smješten u koritu koje je točno odgovaralo njegovu tijelu. Da se to dogodilo u nekoj ranijoj eri, u jednom drugom svijetu, u jednom drugom kontinuitetu, to bi bio jednostavni bolnički krevet s vezovima, ali zmaj je bio svezan u jednom protoku na crvenoj razini. Njegov je bolnički krevet bio bestežinski, u kojem se sasvim odmarao i hranio kroz vezove zajedno s umirivačima živaca i tonusa. Čekao je da bude isušen.

Linah uplovi u bolničku sobu a za njom Semph. Semph što je izumio sušenje. I njegova najelokventnija nemeza Linah koja je težila za javnim priznanjima. Došli su do pacijenta koji je bio zamotan i čvrsto vezan, do sedmoglava psa. Zaustavili su se točno pred manijakom. On ih je mogao vidjeti kao sliku sedam puta viđenu, ali

nije mogao pustiti ni glasa.

— Ako nam je potreban definitivan razlog, evo tu je najbolji od njih — reče Linah pokazavši glavom na manijaka.

Semph gurne jedan aparat za analizu u masu na krevetu, izvuče ga i na brzinu pogleda u kakvu je stanju pacijent. —Ako ti je potrebno veće upozorenje — reče Semph mirno — ovo će ti biti najbolje.

— Znanost se oslanja na volju masa — reče Linah.

— Mrsko mi je da i pomislim na to — odvrati Semph hitro. U glasu mu je bio ton koji je teško opisati ali je isticao agresivnost njegovih riječi.

— Ja ću se pobrinuti da to provedem, Semph, vjeruj mi. Nastojat ću da Concord prihvati rezoluciju.

— Linah, koliko se dugo poznajemo?

— Od tvoje treće promjene, a moje druge.

— Tako je. Jesam li ti ikada nešto slagao? Jesam li ikada od tebe tražio nešto što bi te povrijedilo?

— Ne sjećam se.

— Onda, zašto me ne poslušaš i sada?

— Jer mislim da nemaš pravo. Nisam fanatik, Semphe. Ne želim skupljati političke poene na ovaj način. Imam osjećaj da je ovo najbolja šansa koju smo do sada imali.

— Ali to je nesreća i uništenje tko zna na kojoj sve udaljenosti u paralaksama. Zaustavit ćemo truljenje našeg gnijezda i svih ostalih gnijezda koja postoje.

Linah raširi ruke bespomoćno. — Bitka za opstanak. Semph polagano zakima glavom zabrinuta lica. — Želio bih da i to osušim.

— A možeš li?

Semph slegne ramenima. — Mogu osušiti sve. Ali ono što ostaje ne vrijedi ništa.

Jantaru slična supstanca u kojoj je ležao pacijent počela je mijenjati boju. Zasvijetljela je dubokim plavim intenzitetom. — Pacijent je spreman — reče Semph. — Linah, samo još jednom. Molim te ako ti to nešto znači. Molim te! Ostavi to do druge sjednice. Nije sada potrebno Concordu. Pusti me da načinim još nekoliko pokusa, dopusti da vidim kako daleko seže to smeće, koliko štete može načiniti. Pusti da priredim potpuniji izvještaj.

Linah je bila odlučna. Zakima odlučno glavom. — Mogu li prisustovati drenaži?

Semph uzdahne. Bio je pobijeđen, znao je to. — Možeš, O. K.

Jantarna masa koja je nosila svoj šutljivi teret poče se dizati. Dosegne razinu čovjeka i mekano sklizne među njih. Krenuli su za kontejnerom u kome je bio smješten pasoglavi zmaj i činilo se kao da Semph želi nešto reći. Ali nije imao što da kaže.

Jantarni kristaloidni ležaj nestajao je polagano i postao

nesupstanci jalan kao i ljudi pokraj njega. Svi zajedno se pojaviše u sobi za drenažu. Zračeće postolje bilo je prazno. Jantarni ležaj se smjesti na njega bez zvuka a jantarna supstanca nestade i potpuno otkri zmaja.

Manijak je očajnički pokušavao da se pomakne, da se digne. Sedam glava uzalud se napinjalo. Ludilo u njemu prevladalo je umrtvljivače u njemu i njega obuze mahnitost, bijes, prezir i mržnja. Ali se nije mogao pomaknuti. Sve što je mogao bilo je da se napinje bezuspješno.

Semph okrene dugme na lijevoj narukvici. Iz nje poče zračiti zlatan trak. Zvuk, kao da nadire zrak u sobu, ispuni prostor. Zračno postolje zasja srebrnim svjetlom koje kao da je dolazilo iz nepoznata izvora. Zmaj je bio okupan srebrnim svjetlom a sedam velikih čeljusti otvoriše se pokazujući snažne očnjake. Onda se zatvoriše njegovi dvostruki kapci.

Bol mu je u glavi bila užasna. Stravično zavijanje kao da se pretvorilo u sisanje milijuna usta. Mozak mu je bio napet, komprimiran a onda očišćen.

Semph i Linah skrenuli su pogled od zmajeva tijela koje se previjalo u grčevima na cisternu drenaže u drugom kraju sobe. Punio se polagano pred njihovim očima. Punio se gotovo bezbojnom tekućinom i maglom dima prožetom iskricama. — Evo ga, sada će! — reče Semph.

Linah opet pogleda na tijelo. Zmaj sa sedam pasjih glava se trzao. I kao da ga gledaju kroz mutnu vodu, manijak se počeo mijenjati. Kako se tank punio, manijak je teže zadržavao svoj oblik.

Napokon, više nije mogao izdržati i manijak se predao. Tank se punio sada brže, lik i oblik se mijenjao i već se pomalo preko sedmoglavog zmaja ocrtavao lik čovjeka. Tank je već bio ispunjen do tri četvrtine, zmaj je već bio samo sjena i samo je podsjećao na ono što je bio prije nego što se počeo puniti tank. Sada je čovječji lik postao izražajniji i prevladao je onaj prijašnji.

Najzad je tank bio pun i na stolu je ležao normalan čovjek koji je teško disao još zatvorenih očiju, dok su mu se mišići trzali grčevito.

— Znači da je »opran« — reče Semph.

— Je li sve u tanku? — pitala je Linah tiho.

— Ne, nije.

— Onda...?

— To je samo ostatak poslije kemijskog postupka. Bezazleno. Reagensi iscijeđeni iz senzitivne grupe će ga neutralizirati. Opasne supstance koje degeneriraju liniju sile i koje grade polje... nestale su. Iscijeđene su.

Linah je bila iznenađena. — A gdje su nestali?

— Voliš li ti bližnjega svoga, reci mi?

— Molim te, Semphe! Pitala sam kamo je to nestalo iz njega... ako

je nestalo?

— A ja sam te pitao brineš li se o bilo kome drugom?

— Pa znaš moj odgovor... znaš me! Htjela bih znati, reci mi bar ono što ti znaš! Kamo... kamo?

— Onda mi moraš oprostiti, Linah, jer ja volim svoga bližnjega, volim čovjeka. Tkogod on bio i gdjegod on bio, moram. Radim u jednom neljudskom području i moram se toga držati. Dakle... moraš mi oprostiti...

— Što ćeš sada...

— U Indoneziji postoji poseban izraz za to: Džam Karet, sat koji se produžava, rasteže.

U vatikanskom, privatnom dijelu namijenjenom papama, Heliodor je izradio nacrt druge velike sobe za papu Julija II. Rafael je u njoj naslikao svoju veličanstvenu fresku (a njegovi je đaci dovršili) o povijesnom susretu pape Leona I i Atile, hunskog vođe 452. godine.

U toj se slici odražavalo vjerovanje svih kršćana da ih duhovna snaga Rima štiti uvijek, pa i u to vrijeme kada su Huni došli da opljačkaju i spale Rim. Rafael je naslikao i svetog Petra i svetog Pavla kako silaze s neba da pomognu papi Leonu. Njegova je interpretacija bila samo oslikana legenda u kojoj se spominjao apostol Petar kako stoji iza Leona s isukanim mačem. A ta je legenda samo pokazivala kako je malo od nje ostalo tokom vremena. Leon nije poveo ni jednog kardinala sa sobom, a sasvim sigurno nijednog apostola, On je bio s dvojicom uglednika rimske države. Sastanak se nije održao kako nam to sugerira legenda u samom Rimu nego u sjevernoj Italiji nedaleko od današnje Peschiere.

Ništa se više ne zna o tom susretu. Pa ipak Atila kojeg nitko nije zaustavio, nije krenuo na Rim. Vratio se!

*

D ž a m K a r e t. Linija polja sila bila je obuhvatila sve prostore iz jednog središta paralakse, polje je pulsiralo kroz prostor i vrijeme te kroz mozgove ljudi dvaput po deset tisuća godina. Odjednom je bilo prestalo djelovati i Hun Atila se udario po čelu, bez ikakva objašnjenja, jer se njegov mozak grozničavo uvijao u lubanji. Zurio je u mutne prikaze, zatim mu se pogled izbistrio. Uzdahnuo je duboko s olakšanjem. Poslije toga dao je znak svojoj vojsci da se vrati.

Leon (nazvan kasnije) Veliki zahvalio je bogu i živom sjećanju na Krista spasitelja. Legenda je dodala svetog Petra. Rafael je dodao svetog Pavla.

Jer dvaput po deset tisuća godina polje sila pulsiralo je i samo na kratko vrijeme koje je moglo biti i tren ili godina, ali i milenij, ono je prestalo djelovati.

Legenda nam ne kazuje istinu. Točnije, ne kazuje nam cijelu istinu:

samo četrdeset godina prije Atilina upada u Italiju, Rim su osvojili, opljačkali i spalili Goti koje je vodio Alarik. Džam Karet. Samo tri godine poslije Atilina odlaska iz Italije, Rim je ponovo bio zauzet. Ovaj put zauzeli su ga Vandali koje je vodio Geiserik, kralj svih Vandala.

Bio je razlog što je ta pošast bezumlja prestala da struji kroz sve prostore i sve vrijeme, jer je um sedmoglavog zmaja bio iscijeđen...

Semph, izdajica svoje vrste stajao je pred Concordom (pred vječnim skladom). Njegova prijateljica, koja mu je sada radila o glavi, Linah prenosila je ono što je čula. Govorila je tiho ali rječito o onome što je učinio veliki znanstvenik.

— Tank se punio a on mi je rekao »Oprosti jer volim svoje bližnje. Ma gdje bio, i ma tko on bio, moram. Radim u jednom neljudskom području i moram se toga držati. Dakle, moraš mi oprostiti...» i onda se on umiješao.

Šezdeset članova Concorda, predstavnici svih naroda koji su postojali u središtu, pticoliki i plavoliki i velikoglavi i narančasti... svi su netremice gledali u Sempha koji je lebdio pred njima. Njegovo su tijelo i glava bili zbrčkani kao smeđa papirnata vrećica. Sva mu je kosa nestala, oči su mu bile mutne i vodnjikave. Gol i uzdrhtao, odlebdio je na jednu stranu a povjetarac u prostoru bez zidova vrati ga natrag. Iscijedio je sam sebe.

— Tražim od ovoga Concorda da izrekne presudu na konačno iscijeđenje ovog čovjeka. Iako je njegovo miješanje u tok stvari trajalo samo trenutak, ne znamo kakve je sve štete mogao izazvati u prostoru i vremenu. Pretpostavljam da je namjeravao s postupkom ići tako daleko da pretjera s iscjeđivanjem i da tako onesposobi drenažni sistem. Takav postupak, postupak zvijeri koja bi na taj način osudila šezdeset usta na budućnost u kojoj bi prevladalo bezumlje, može biti kažnjeno samo terminacijom.

Concord je izblendao i razmišljao. Nemjerljivo vrijeme kasnije ponovo se pojavio i optužnica je prihvaćena, zahtjev za takvu presudu je usvojen.

Na zabačenom rubu pameti, čovjeka nalik papirusu nosio je drugi čovjek, njegov ekzekutor, zatočnik. Tamo u dubokoj tišini noći što se približavala, Linah spusti Sempha dolje u sjenu jednog uzdaha.

— Zašto si me zaustavila — zapitaše iskrivljena smežurana usta.

Linah pogleda u stranu u nadolazeću tamu.

— Zašto?

— Zato što ovdje u centru ipak ima neka šansa.

— A za one tamo izvan ovoga... nema nikada šanse? Linah sjede polagano uronivši ruke u zlatnu maglu, puštajući da se toči preko njenih ruku i dalje u svijet.

— Kada bismo mogli započeti ovdje. Kada bismo mogli pomaći

granice dalje, tada bi možda jednog dana ili kad-tad dosegli kraj vremena, i to bi bila ta naša mala šansa. Sve do tada bolje je imati jedan centar u kome nema takva bezumlja.

Semph je žurio da izgovori što je namjeravao. Kraj mu se brzo približavao. — Ti si ih sve osudila. Bezumlje je živa supstanca. Snaga. Može se čak i konzervirati. U boci. Najveći geniji su u bocama koje se otvaraju najlakše. A ti si ih osudila da uvijek ostanu zatvoreni. I to u ime ljubavi.

Linah zausti da nešto kaže ali iz usta ne izađe ni glas. Semph dotače svoju ruku drhtajem koji je bila druga ruka. Prsti su se prelamali u mekoći i toplini. — Žalim te, Linah. Tvoje je prokletstvo da budeš pravi čovjek. Svijet je načinjen za borce. A ti nikada nisi naučila kako se to radi.

Linah ne odgovori. Mislila je samo na drenažu koja je sada bila vječna. Stavljena u pokret i održavana u pokretu silom nužnosti.

— Hoćeš li mi načiniti spomenik? — zapita Semph. Linah kimne glavom. — To je tradicija.

Semph se blago nasmija. — Onda učini to zbog njih ne zbog mene. Ja sam onaj što je izumio sredstvo za njihovu smrt i meni to ne treba. Ali izaberi jedan, ne mnogo značajan ali koji će značiti sve za njih kada ga pronađu i shvate. Podigni mi spomenik u tu svrhu. Hoćeš li?

Linah kimne glavom.

— Hoću — reče Linah. Ali Semph je više nije čuo. Tok je počeo i završio se i Linah je bila sama u potpunoj tišini osamljenosti.

Statua je bila postavljena na jednom udaljenom planetu jedne udaljene zvijezde u jedno prastaro vrijeme koje se još nije ni rodilo. Postojala je u mislima ljudi koji će doći kasnije: ili nikada.

No, ali ako dođu, znat će da je pakao došao s njima, da postoji nešto što će nazvati rajem i da postoji centar iz kojeg proistječe svebezumlje i da će jednom u tom centru zavladati MIR.

*

U ostacima raznesenih zgrada koje su nekada predstavljale neku tvornicu tekstila, u nekom gradu koji je nekada bio Stuttgart, Friedrich Drucker pronašao je jednu šarenu kutiju. Izluđen glađu i sjećanjem da je tjednima jeo ljudsko meso, izbezumljen rastrže poklopac kutije raskrvavljenim prstima. Kada je kutija bila otvorena, pritiskom na određenom mjestu, izletješe cikloni pored užasnutog lica Friedricha Druckera. Cikloni i tamne krilate bezlične siluete koje su nestale u noći ostavljajući iza sebe ljubičasti trak i jedva osjetan miris na trule gardenije.

Ali Friedrich Drucker je imao malo vremena da razmišlja o značenju ljubičasta dima, jer je idući dan izbio četvrti svjetski rat.

Frederik Pohl: Milijunti dan

Day Million

Prevela *Mirjana Živković*

Onoga dana o kojem vam želim pripovijedati — dana koji će doći otprilike za tisuću godina — postojali su jedan momak, jedna djevojka i jedna ljubavna priča.

Iako u prethodnoj rečenici nije rečeno mnogo, ništa od svega toga nije istina. Momak nije bio ono što bismo vi ili ja normalno razumijevali pod tim pojmom, zato što mu je bilo sto osamdeset sedam godina. Ni djevojka nije bila djevojka, opet iz određenih razloga; konačno, ni ljubavna priča nije predstavljala sublimaciju nagona za silovanjem, uz istovremeno potiskivanje nagona da se potčini silovanju, što se danas ima na pameti kad se govori o tim stvarima. Neće vam se previše svidjeti ova priča ako se odmah ne priviknete na te činjenice. Ako, međutim, prihvatite taj napor, sasvim je moguće da će vam se ona učiniti puna, krcata i prepuna smijeha, suza i ganutljivih osjećaja, što može, ali i ne mora biti vrijedno utrošena vremena. Razlog što djevojka nije bila djevojka bio je u tome što je ona bila momak.

Sada zacijelo ljutito odvraćate pogled sa stranice, govoreći pri tom: — Tko, do vraga, želi čitati o djevojci homoseksualaca? — Ali, smirite se. Ovdje nije riječ o vrućim prizorima mutnih nastranosti za ljubitelje pornografije. Zapravo, kad biste vidjeli tu djevojku, ni po čemu ne biste pretpostavili da je ona u bilo čemu momak. Dojke — dvije; vagina — jedna. Bokovi — zanosni; lice — bez malja; visuljak — nema ga. Otprve biste je proglasili za žensko, premda je istina da biste se mogli zapitati u okviru koje vrste je ženka, jer bi vas zbunili rep, svilenkasta koža ili škrgasti prorezi iza oba uha.

Sada zacijelo ponovo odvraćate pogled. Ali, zaboga, smirite se, kad vam kažem. Posrijedi je baš zgodna mačka i vi biste, kao normalan muškarac, nesumnjivo dali sve od sebe da je povalite, ako bi vam se ukazala prilika da provedete s njom jedan sat nasamo u nekoj sobi. Dora (tako ćemo je zvati; njezino je pravo ime bilo omikron-Dibase sedam-grupa-teturač S Doradus 5314, pri čemu posljednji dio predstavlja specifikaciju boje, koja u ovom slučaju odgovara jednom preljevu zelenog) — Dora je, dakle, bila prava ženica, dražesna i ljupka. Priznajem, doduše, da takav utisak niste morali steći. Ona je

svakako bila ono što bi se pod izvjesnim uvjetima moglo označiti kao plesačica. Njezina umjetnost zahtijevala je intelektualne osobine i iskustvo vrlo visokog reda, a te osobine temeljile su se na golemim prirodnim kapacitetima i upornom vježbanju. Ona se izvodila u uvjetima potpunog beztežinskog stanja i ja bih je najbolje opisao, ako kažem da je nalikovala na točku svojevrsnog cirkuskog akrobata, a istovremeno i na predstavu klasičnog baleta, najviše sličnu umirućem labudu u izvedbi Danilove. Nastup je u isti mah bio i vraški seksi. Na simboličan način, razumije se; ali i većina drugih stvari kojima dajemo epitet »seksi« također su simbolična karaktera, s izuzetkom, možda, otvorenog nastupa kakva egzibicionista. Na Milijunti dan Dora je plesala, a ljudi koji su je promatrali dahtali su; a dahtali biste i vi.

A sada, što se tiče onoga da je bila momak. Njezinoj publici uopće nije smetalo što je ona u genetskom pogledu muškarac. Ni vama ne bi smetalo da ste bili među njima, zato što to ne biste znali — osim ako ne biste izvršili biopsiju jednog komada njezina tkiva, stavivši ga pod elektronski mikroskop i tako otkrili kromosom XY, a njima nije smetalo zato što jednostavno nisu marili za to. Pomoću tehnika koje su ne samo složene, nego još nisu ni otkrivene, ti bi ljudi mogli otkriti mnogo podataka o sposobnostima i nadarenostima beba mnogo prije njihova rođenja — otprilike na drugom horizontu diobe stanica, točnije govoreći, kad jajašce koje se segmentira postaje slobodan blastocit — i tada su, prirodno, poticali te sposobnosti. Zar i mi to ne bismo učinili? Ako ustanovimo da je neko dijete nadareno za glazbu, osiguramo mu stipendiju za muzičku akademiju. Kad bi oni ustanovili da neko dijete pokazuje sklonost da bude žena, onda bi ga i učinili ženom. Budući da je seks odavno bio odvojen od razmnožavanja, ovo se razmjerno lako moglo izvesti; nitko u vezi s tim nije pravio teškoće, niti je bilo komentara (ili ih je bilo sasvim malo).

Koliko je to »sasvim malo«? Oh, otprilike onoliko koliko bi se izazvalo upletanjem božanske volje u plombiranje zuba. Još manje nego što bi se uzrokovalo nošenjem slušnih aparata. Zvuči li i dalje grozno? Ako je tako, onda dobro promotrite narednu prsatu mačku koju sretnete i pomislite da bi ona mogla biti Dora, jer čak ni u našem vremenu uopće nisu nepoznati odrasli koji su u genetskom pogledu muškarci, ali u somatskom žene. Neki nesretni slučaj u sredini maternice uzrok je prepravljanju sheme nasljeđa. Jedina je razlika u tome što se to kod nas događa jedino slučajno i mi o tome znamo tek sasvim rijetko, nakon detaljnog proučavanja; nasuprot tome, ljudi iz Milijuntog dana znali su za to često i to hotimice jer su tako željeli.

Pa, ovo bi otprilike bilo sve što treba da znate o Dori. Ako bismo još dodali da je bila visoka sedam stopa i da je mirisala na maslac od kikirikija, samo bismo vas još više zbunili. Zato, počnimo našu priču.

Milijuntnog dana Dora je isplivala iz svoje kuće i ušla u prijevoznu

cijev koja ju je munjevito usisala do površine svojim vodenim tokom i izbacila u bokoru kapljica na elastičnu plastičnu platformu nasuprot njezinoj — ah — nazovimo je — »vježbaonici«. Do đavola! — uzviknu ona zbunjeno, ispruži ruke da bi uspostavila ravnotežu i tako nabasa na jednog neznanca, koga ćemo zvati Don.

Bio je to ljubak susret. Don je upravo pošao da obnovi noge. Ljubav mu nije bila ni nakraj pameti; ali kad je rastreseno izabravši da pođe prečicom preko platformi za pristajanje iz podmornika i tako postavši najednom mokar do kože, ustanovio da u naručju drži najdivniju djevojku koju je ikada vidio, istog je trena shvatio da su kao stvoreni jedno za drugo.

— U srijedu — a obećanje zazvuća poput najnježnijeg milovanja.

*

Don je bio visok, mišićav, pocrnio i uzbuđujući. Ni njegovo ime nije bilo Don, baš kao ni Dorino Dora, ali onaj osobni dio u njemu glasio je Adonis, čime se htjela istaći njegova nabrekla muškost; mi ćemo ga — kratko — zvati Don. Šifra za boju njegove ličnosti bila je, izraženo u angstremima, 5290, što je za svega nekoliko stupnjeva plavlje od Dorinih 5314; uz to, oni su već na prvi pogled, intuitivno, otkrili da imaju i cio niz daljih srodnosti što se tiče ukusa i zanimanja.

Neobično mi je nelagodno da vam točno kažem od čega je Don živio — ne mislim ovdje na zarađivanje novca, već na rad koji je davao smisao i značenje njegovu životu, koji ga je sprečavao da umre od dosade, pa ću vam jedino reći da je putovao mnogo. Putovao je međuzvjezdanim brodovima. Da bi jedan svemirski brod išao zaista brzo, oko trideset jedan muški stvor i sedam ženskih morali su da čine izvjesne stvari, a Don je pripadao u prvi tabor. No, on je sve više razmišljao o tome da promijeni posao. Ovaj je nalagao prekomjerno izlaganje fluksu zračenja — ne toliko na mjestu koje je on zauzimao u pogonskom sistemu, koliko iz preteka iz naredne faze, gdje je jedna genetska žena bila sklona odabiranju, ali su se subnuklearne čestice koje su vršile ta njezina odabiranja razarale u pljusku kvanta. Znam, vama je do svega ovoga kao i do lanjskog snijega, ali to je značilo da je Don sve vrijeme morao biti odjeven u omotač od lakog, elastičnog, izuzetno čvrstog metala bakrene boje. Već sam spomenuo ovu boju, ali vi ste, vjerojatno, pomislili da je posrijedi preplanulost od sunčan ja.

Zapravo, Don je bio kibernetski čovjek. Većina njegovih sirovih, urođenih dijelova odavno je bila zamijenjena mehanizmima čiji su trajanje i upotrebna vrijednost bili mnogo veći. Umjesto srca imao je centrifugu od kadmija koja ga je opskrbljivala krvlju. Pluća su mu se pokretala jedino kad bi htio govoriti glasno, budući da su kaskade osmotskih filtra izlučivale kisik iz njegovih otpadnih materija. Na izvjestan način, on bi sa svojim blistavim očima i sedmoprstim šakama

vjerojatno izgledao neobično čovjeku iz dvadesetog stoljeća, ali samome sebi, a razumije se i Dori, djelovao je izvanredno muževno i privlačno. U toku svojih putovanja Don je stigao do Proksime Kentaura, Prokiona i zagonetnih svjetova Mire Kita; nosio je poljoprivredne uzorke na planete Konopusa, a vraćao tople, lukave kućne mezimce s blijedog parnjaka Aldebarana. Što plavo-vrelih, što crveno-hladnih, vidio je čitavu tisuću zvijezda i njihovih deset tisuća planeta. Zapravo, najveći dio vremena provodio je na putovanjima zvjezdanim stazama i klancima, svraćajući na Zemlju tek nakratko u toku dva stoljeća svoga vijeka. Ali baš vas briga i za to. Ljudi su ti koji tvore priču, a ne okolnosti u kojima se oni nalaze, i vi s puno prava želite čuti što je bilo s dvoje glavnih junaka. Pa, uspjelo im je. Ona velika stvar koju su imali jedno za drugo rasla je, procvala i urodila plodom u srijedu, baš kao što je Dora i obećala. Sreli su se u prostoriji za registriranje, povevši svako po dvoje dobroćudnih prijatelja da proslave stvar i dok su im osobni podaci bili prenošeni na traku i uskladištavani, oni su se osmjehivali, šaputali jedno drugom i izmjenjivali vrckaste šale s prijateljima. Zatim su razmijenili svoje matematičke analogone i razišli se. Dora je otišla u svoje obitavalište ispod površine mora, a Don je pošao u svoj brod.

I. razumije se, nikada se više nisu vidjeli.

*

Oh, lako vas mogu zamisliti sada, vi ljubitelji roštilja, kako češete žulj na nozi jednom rukom, dok u drugoj držite knjigu s ovom pričom, a sa sterea svira d'Indy ili Monk. Ne vjerujete ni riječ od onoga što sam ispripovijedao, zar ne? Nema ni govora. Ljudi ne bi tako živjeli, kažete vi uz srdito i nimalo vedro gunđanje, ustajući da stavite još malo leda u ustajalo piće.

Pa ipak, ma što vam se činilo, Dora je hitala kroz prelivene komutatorske cijevi ka svom podvodnom domu (voljela je što se tu nalazi; već se somatski privikla na disanje vode). Kada bih vam samo kazao s kakvim je požudnim nestrpljenjem ubacila snimljen Donov analogon u simbolički manipulator, prikopčala i sebe, a onda se uključila... kad bih pokušao da vam kažem bilo šta od toga, vi biste samo zurili. Ili biste sumnjičavo zavrtjeli glavom, progunđavši pritom: — Kakvo mi je, do vraga, sad pa to vođenje ljubavi? — Pa ipak, ja te uvjeravam, prijatelju, iskreno te uvjeravam da su Dorine ekstaze u podjednakoj mjeri raskošne i strasne kao i kod bilo koje špijunke-ljubavnice Jamesa Bonda, odnosno nesravnjivo snažnije od svega što bi se moglo pronaći u »stvarnom životu«. Hajde, samo vi vrtite glavom i gunđajte. Doru baš briga za to. Ako uopće ikad i pomisli na vas, njezina trideset puta prapradjeda, obično vas zamišlja kao prilično primitivnu sirovinu. Vi to i jeste. Jer, Dora je udaljenija od vas nego

što ste vi od australopiteka od prije pet tisuća stoljeća. Vi ne biste bili u stanju da plivate ni sekundu u snažnoj matici njezina života. Ne mislite valjda da se napredak odvija pravolinijski, a? Shvaćate li da je tu u pitanju uspinjuća, ubrzavajuća, čak možda eksponencijalna krivulja? Potrebno je vraški mnogo vremena da bi stvar krenula s mrtve točke, ali kada jednom uhvati zalet, onda ide kao bomba. A vi, ljubitelju roštilja, i pijaču viskija u stolici za opuštanje, vi ste tek zapalili predfitilj. Šta je to danas, šest ili sedam stotina tisuća dana naše ere? Dora je živjela na Milijunti dan. Tisuću godina od danas. Njezino tjelesno salo je polinezasićeno, poput Criscoa. Otpadne materije podvrgavaju joj se hemodijalizi direktno iz krvotoka dok Spava, što praktično znači da ne mora da odlazi »na ono mjesto«. Kada joj dođe ćef da se malo zabavlja, na raspolaganju joj stoji veća količina energije od one s kojom danas može da računa cio Portugal — i to samo da bi lansirala jedan vikend-satelit ili zatrpala neki krater na Mjesecu. Ona mnogo voli Dona. Sve njegove geste, manire, sitne osobenosti, dodire rukom, pohotu seksualnog spajanja, strast poljupca drži uskladištene u simboličko-matematičkom obliku. Kada ga poželi, sve što treba da učini jest da uključi stroj i on je samo njezin.

Na isti način, kad Don poželi Doru, ona je njegova. Bilo da se nalazi na nekoj platformi-gradu nekoliko stotina metara iznad njezine glave ili na orbiti oko Arktura, udaljenog pedeset svjetlosnih godina, Don treba samo da naredi svom simboličkom manipulatoru da izbavi Doru iz feritnih ostava i da je oživi za njega; a onda, zanosno, neumorno, bal traje cijele noći. Spajanje, međutim, nije tjelesno; to, uostalom, i ne bi bilo tako zabavno, budući da je njegovo tijelo u priličnoj mjeri preinačeno u odnosu na prvobitni oblik. Ali njemu ono i nije potrebno da bi uživao. Genitalni organi ne osjećaju ništa. Ni ruke, ni dojke, ni bokovi; sve su to samo receptori, koji primaju i prosljeđuju impulse. Mozak je taj koji osjeća, tumačenje tih nadražaja izaziva agoniju ili orgazam; a Donov simbolički manipulator pruža mu analogone milovanja ,analogone ljubljenja, analogone najpomamnijih, najvatrenijih trenutaka s vječnim, sjajnim, nepodmitljivim analogonom Dore. Ili Diane. Ili slatke Rose, ili nasmijane Alicije; jer, sa svakom od njih on je već razmijenio analogone, a to će nastaviti da čini i u budućnosti.

Šipak, kažete vi, meni sve to izgleda luckasto. Ali vi — vi s vašim losionima poslije brijanja, s vašim malim, crvenim kolima, vi koji po cijeli dan premećete neke papire po radnom stolu, dok noću jurite za mačkama — recite mi, molim vas, što mislite, do vraga, kako biste izgledali asirskom kralju Tiglatpileseru, recimo, ili hunskom vladaru Atili, zvanom »bič božji«?

Objavljeno prema dogovoru s GPA München